

สทศ. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
JRF10/0552/2559
เลขที่
30/6/59

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“รูปแบบการบริหารจัดการระบบซากาตทรัพยากรสัตว์น้ำของมัสยิดอัตตะหะรีร์
(บ้านโปนญัมบู)โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อ.บันนังสตา จ.ยะลา”

โดย นายมะรอปี สุแอเสาะ และคณะ

เมษายน 2559

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“รูปแบบการบริหารจัดการระบบซากาตทรัพยากรสินของมัสยิดอัสตะหรีร์
(บ้านโปสนัญมบู)โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อ.บันนังสตา จ.ยะลา”

คณะนักวิจัย

1. นายมะรอปี	สุแอเสาะ
2. นายมูฮำหมัดชอบรี	มะมิง
3. นายอับดุลชอมะ	อะเซ็ง
4. นายยูโซ๊ะ	ตูดิง
5. นายตูดิง	ดามิ
6. นายบอโรเอง	ชะแม
7.นางสาวฟักลีนา	สุแอเสาะ
8.นายชากีร์น	ลอดิง
9. นายนุสรอน	มาหะนะ
10.นางสาวนิฮามูนี	นิกจิ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

ชุดโครงการ การบริหารจัดการท้องถิ่น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

จากการดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการระบบชาภาคทรัพย์สินของ มัสยิดอัสสละห์ (บ้านโปสนัญญู) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อ.บันนังสตา จ.ยะลา นี้ เน้นเฉพาะ การศึกษาประเด็นการจัดสวัสดิการทางสังคมในรูปแบบการจัดการชาภาค ซึ่งเป็นทรัพย์สินสวัสดิการที่ต้องนำมาจ่ายให้กับบุคคล 8 จำพวก โดยมีคณะนักวิจัยซึ่งประกอบด้วยโต๊ะอิหม่ามเป็นประธาน มีทีมงานวิจัยร่วมเป็นคณะกรรมการมัสยิด ครู และเยาวชนในพื้นที่ โครงการวิจัยนี้จึงถือเป็นการเปิดประเด็นให้สังคมรับรู้ว่า การจัดการชาภาคมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสังคม และการจ่ายชาภาคทรัพย์สินถือเป็นวายิบ (ภาคบังคับ) สำหรับมุสลิมที่มีรายได้ครบพิกัดต้องจ่ายชาภาค

พื้นที่ศึกษาครั้งนี้เน้นการวิจัยในพื้นที่มัสยิดอัสสละห์ (บ้านโปสนัญญู) ถือเป็นมัสยิดเดียวในพื้นที่ตำบลบันนังสตาที่มีบทเรียนการดำเนินการจัดการชาภาคฟิตรีห์ หรือชาภาคอาหารด้วยตนเอง จนเป็นที่ยอมรับของสัปบุรุษและคนในชุมชน งานวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการมองอีกระดับที่ต้องการสร้างการเรียนรู้และหาแนวทางการจัดการชาภาคทรัพย์สินของชุมชน จากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีการปฏิบัติการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมต่างๆ จนสามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ทราบปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการจัดการชาภาคทรัพย์สินของมัสยิดอัสสละห์สามารถเกิดขึ้นได้ในชุมชน
2. ได้แนวทางนำไปสู่การจัดการระบบชาภาคทรัพย์สินโดยมัสยิด ที่ทางมัสยิดจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีความพร้อมในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะต้องเตรียมความพร้อมของคน 5 กลุ่ม คือ อิหม่าม หรือผู้นำศาสนา อามิล ผู้มีสิทธิรับชาภาค ผู้จ่ายชาภาค และสัปบุรุษในชุมชน
3. ได้รูปแบบการจัดการชาภาคทรัพย์สินของมัสยิดอัสสละห์ (บ้านโปสนัญญู) ที่ดำเนินการในลักษณะกองทุนชาภาค ดำเนินการในลักษณะการให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชน การมอบเงินสด การสร้างที่อยู่อาศัย การให้อุปกรณ์ประกอบอาชีพ ส่วนเงินที่เหลือจากการมอบชาภาคทางมัสยิดบริหาร โดยการเก็บเป็นทุนในปีต่อไปและการลงทุน
4. กระบวนการให้สัปบุรุษมีความรู้ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายชาภาคทรัพย์สินที่ถูกต้องได้ดำเนินการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในรูปแบบการจัดเวทีระดมความคิด แลกเปลี่ยนบทเรียนการจัดการที่ผ่านมา การให้ความรู้ การพูดคุยหลังละหมาด การกระตุ้นผ่านเสียงตามสาย และการจัดบอร์ดของมัสยิด การพูดคุยในร้านน้ำชา

กาแฟ การศึกษาดูงาน การลงไปพูดคุยเป็นรายคนกับผู้ที่มีความสามารถในการจ่ายซากาตได้ เพื่อให้เห็นความตั้งใจของมัสยิด และจากกระบวนการทดลองในงานวิจัย พบว่า การนั่งคุยเป็นกันเองจะได้ผลมากที่สุดสำหรับชุมชนพวยามูแห่งนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่องานวิจัย

1. คนที่สนใจจะวิจัยเรื่องใดก็ตาม ควรต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น และต้องรัก เอาใจใส่ ต่อการทำวิจัยเพื่อให้เกิดผลการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงจริง
2. เรื่องที่จะทำวิจัยต้องมีความเป็นไปได้ และพื้นที่ต้องมีความพร้อม
3. ซากาตทำให้คนและสังคมมีความสมบูรณ์ มีความดีงาม จึงควรมีการวิจัยซ้ำเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเป็นรูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่

ข้อเสนอแนะต่อ สกว.

ขอให้ สกว.สนับสนุนการดำเนินการวิจัยต่อยอดในเรื่องซากาตรายได้ ในประเด็นต่างๆ เช่น การบริหารซากาตในรูปแบบมูออรอบะห์ ซากาตเงินเดือน การดำเนินธุรกิจเพื่อก่อเกิดซากาต การวิจัยเครือข่ายซากาต

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	๑-๒
สารบัญ	ก-ข
สารบัญตาราง	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
1. หลักการและเหตุผล	1
2. โจทย์วิจัย	4
3. วัตถุประสงค์การวิจัย	4
4. ระยะเวลา	4
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ความสำคัญของชาภาค อัตราส่วนการจ่ายชาภาค และผู้มีสิทธิรับชาภาคในอิสลาม	7
1. ความสำคัญของชาภาค	7
2. การจัดการชาภาคสมัยท่านนบี	9
3. ประเภทของชาภาคและอัตราส่วนการจ่ายชาภาค	13
4. ผู้มีสิทธิรับชาภาค	21
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินงานวิจัย	24
<u>กิจกรรมที่ 1</u> จัดเวทีเตรียมพร้อมทีมวิจัย ในด้านการบริหารโครงการ ฯ	25
<u>กิจกรรมที่ 2</u> เวทีชี้แจง โครงการวิจัย ในวันศุกร์	26
<u>กิจกรรมที่ 3</u> ประชุมคณะกรรมการกำหนดแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล และสำรวจรายได้	27
<u>กิจกรรมที่ 4</u> จัดประชุมคณะกรรมการอามิล 4 คน ในการทบทวนการบริหารชาภาค ฯ	28
<u>กิจกรรมที่ 5</u> ประชุมกรรมการ 15 คน เพื่อให้อามิล 4 คนชี้แจงการจัดการชาภาคที่ผ่านมา ฯ	29
<u>กิจกรรมที่ 6</u> ทบทวน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาโอกาสของการจัดการชาภาคของมัสยิด	30
<u>กิจกรรมที่ 7</u> เวทีระดมการจัดการชาภาคที่ผ่านมาของครอบครัวสัปบุรุษ	31
<u>กิจกรรมที่ 8</u> เวทีระดมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เครือข่ายตำบล	33
<u>กิจกรรมที่ 9</u> ศึกษาคู่มือการบริหารจัดการชาภาคของมัสยิดตะลุงบัน อ.สายบุรี จ.ปัตตานี	34
<u>กิจกรรมที่ 10</u> เวทีกระตุ้นในวันศุกร์ เรื่องชาภาค	35

กิจกรรมที่ 11	เวทีกระตุ้นมุสลิมะฮ์ในคืนวันพสุหัต(วันศุกร์อิสลาม)	36
กิจกรรมที่ 12	นักวิจัยสรุปข้อมูล และผลการดำเนินงาน	37
กิจกรรมที่ 13	เวทีนำเสนอผลการวิจัย	37
บทที่ 4	ผลการวิจัย	40
1.	ผลการวิเคราะห์บทเรียนการจัดการระบบซากาตพิตเราะห์ของมัสยิด	42
2.	แนวทางนำไปสู่การจัดการระบบซากาตทรัพย์สินโดยมัสยิด	46
3.	รูปแบบการจัดการซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสต๊ะหะรีร(บ้านโปสนัญมบู)	55
บทที่ 5	สรุป วิเคราะห์ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	59
1.	สรุป วิเคราะห์ผลการวิจัย	59
1.1	เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสต๊ะหะรีร(บ้านโปสนัญมบู)	62
1.2	เพื่อศึกษากระบวนการให้สัปบุรุษมีความรู้ ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้อง	65
2.	ผลเปลี่ยนแปลงจากการจัดระบบซากาตในรูปแบบกองทุนซากาต	66
3.	โอกาสในการพัฒนางานวิจัยในอนาคต	67
4.	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ	68
4.1	ปัญหาอุปสรรค	68
4.2	ข้อเสนอแนะ	69

ภาคผนวก

ประมวลภาพกิจกรรม

แผนพับโครงการ

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภคชาภาค	16
ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภคชาภาค อุฐ	18
ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภคชาภาค วัว และ ควาย	19
ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภคชาภาค แพะ และ แกะ	19
ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภคชาภาค ผังดิน	20
ตารางที่ 1 บัญชีผู้จ่ายชาภาคกองทุนชาภาค มัสยิดอัตตะหรีร์(บ้านโปฮนญัมบู)	50
ตารางที่ 2 รายชื่อเยาวชนที่ได้รับทุนการศึกษาจากกองทุนชาภาค มัสยิด อัตตะหรีร์	57

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

มัสยิดเป็นองค์กรที่สำคัญยิ่งในอิสลาม เป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ และพัฒนามุสลิมให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มัสยิดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนมุสลิม และเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรือง และความเสื่อมถอยของชุมชนนั้นๆ ได้อย่างดี

หากย้อนไปดูมัสยิดในประวัติศาสตร์ของอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยของท่าน ศาสดามุฮัมมัด(ศอลฯ) และบรรดาเศาะฮาบะฮ์ก็จะพบว่า มัสยิดในสมัยดังกล่าวไม่ได้มีบทบาทเฉพาะเป็นเพียงสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจเท่านั้น แต่มัสยิดยังถูกใช้เป็นสถานที่ประชุมและปรึกษาหารือในกิจการต่างๆ สถานที่ตัดสินคดีความ สถานที่พักคนเดินทาง สถานที่พยาบาลผู้บาดเจ็บจากสงคราม สถานที่ประกอบพิธีสมรส สถานที่พบปะสังสรรค์ระหว่างญาติสนิทมิตรสหาย สถานที่บัญชาการรบ และสถานที่ศึกษา มัสยิดจึงเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติศาสนกิจ ศูนย์กลางของการเรียนการสอน และศูนย์กลางของการบริหารและการปกครองในขณะเดียวกัน บทบาทของมัสยิดดังกล่าว ได้มีอย่างต่อเนื่องในยุคสมัยของเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 4 และยุคสมัยต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทในด้านการศึกษา มัสยิดหลายแห่งได้กลายเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เช่น มหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร ในอียิปต์ มหาวิทยาลัยอัชชะตุเนซ ในตูนิเซีย และมหาวิทยาลัยอัลเคาะรอวีียัน ในโมร็อกโก เป็นต้น

ความเป็นมาของมัสยิดอัลตะห์รีร

แรกเริ่มบุกเบิกหมู่บ้านนี้ คือ เมื่อปี 2506 มีโต๊ะครูจากอำเภอมายอ จ.ปัตตานี (บ้านควา) ได้มาซื้อที่และทำบ้านเป็นที่อยู่อาศัย ประมาณ 40 ไร่ เมื่อชาวบ้านในละแวกนั้นทราบว่ามีโต๊ะครูมาอยู่ที่นี่ โดยเฉพาะชาวบ้านมอติงก็มาขออาศัยด้วย โดยต่างคนต่างปลูกที่อยู่อาศัยกันเองในที่ดินของโต๊ะครูเพื่อต้องการเรียนรู้ในเรื่องของศาสนาและละหมาดเป็นญามาอะห์(ละหมาดรวม)กับโต๊ะครูด้วย และได้สร้างโรงเรียนตาดีกาขึ้นไว้ใต้ถุนบาเลาะเฮห์(ศาลาละหมาด) พอนานเข้าชาวบ้านก็มีที่เป็นของตัวเอง ในบริเวณใกล้เคียง ต่างคนก็ต่างแยกย้ายไปอยู่ในที่ของตัวเอง โดยมาร่วมละหมาดญามาอะห์ที่บาเลาะ

เชาห์ ปี 2519 โต๊ะครู(นายหะยีอาแซ สุแอเสาะ) เสียชีวิตก็ขาดการสอนต่อในเรื่องการสอนศาสนา มีเฉพาะตักกิดาและละหมาดญามาอะห์เท่านั้น และบางครั้งก็มีโต๊ะครูในละแวกใกล้เคียงมาช่วยสอนบ้าง

ปี 2532 ทางมัสยิด อัลผละห์ (บ้านเขาะกาโปร) ได้แยกกอรอะห์(เขต)พงยามูให้และทำการละหมาดญุมอัต(ละหมาดวันศุกร์)ต่างหาก ชาวบ้านก็ได้หาที่ดินวักฟเพื่อสร้างมัสยิด และเริ่มก่อสร้างในปีเดียวกัน โดยตั้งชื่อมัสยิดว่า “มัสยิดอัตตะหรีร์” โดยทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้แต่งตั้งอิหม่าม-คอดีบ-บิลาล และคณะกรรมการรวมทั้งหมด 15 คน อย่างเป็นทางการเมื่อ 22 ตุลาคม 2532

ชื่อบ้านพงยามูสืบเนื่องมาจากริมถนนใหญ่สายยะลา-เบตงมีต้นชมพู่น้ำใหญ่ต้นหนึ่ง เลขชาวบ้านก็ตั้งชื่อตามชื่อดั้งเดิมว่า “พงยามู” จนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันมีจำนวน 148 ครัวเรือน เป็นชุมชนผสมผสานต่างถิ่นมาอยู่ด้วยกัน จำนวนสัปบุรุษของมัสยิดอายุตั้ง 15 ปีขึ้นไปมีจำนวน 150 คน

การจัดการซากาตของมัสยิดอัตตะหรีร์

ซากาตความหมายเชิงภาษาศาสตร์ หมายถึง การออกเงิน-การเพิ่มพูน การชำระล้างทำความสะอาดหรือปรับปรุงแก้ไข

ซากาต ตามความหมายเชิงนิติศาสตร์อิสลาม หมายถึง ทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่ศาสนาอิสลามได้บัญญัติไว้ให้เจ้าของทรัพย์สินมีหน้าที่ต้องจ่ายให้แก่บุคคล ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับซากาตตามเกณฑ์และเงื่อนไขที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้

ซากาต(ทานบังค์บ)ในอิสลามแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ซากาตอาหาร และซากาตทรัพย์สิน ซึ่งการจัดเก็บซากาตของมัสยิดอัตตะหรีร์(บ้านโปฮนญัมบู) ที่ผ่านมา ได้ดำเนินการเฉพาะซากาตฟิตเราะห์เท่านั้น โดยมีเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต หรืออามิล ซึ่งมัสยิดทำการคัดเลือกและแต่งตั้งจากบุคคลที่เป็นตัวแทนคณะกรรมการมัสยิดและที่ปรึกษา มัสยิด จำนวน 4 คน และได้รับความเห็นชอบและแต่งตั้งอย่างเป็นทางการโดยสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา เพื่อทำหน้าที่จัดเก็บและจ่ายซากาตฟิตเราะห์

ซากาตฟิตเราะห์ เป็นฟัรฎุและจำเป็นต่อมุสลิมทุกคน ทั้งชายและหญิง เด็กและผู้ใหญ่ ผู้เป็นทาส และไม่เป็นทาส สำหรับการจัดการซากาตฟิตเราะห์ของมัสยิดอัตตะหรีร์(บ้านโปฮนญัมบู) ได้ดำเนินการโดยมัสยิดซื้อข้าวสารมาจำนวนที่ได้ตั้งไว้ประมาณ 30-40 กระสอบต่อปี เมื่อถึงเวลาออกซากาต ช่วง

วันที่ 27-30 ของเดือนรอมฎอน ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต หรืออามิลก็จะจำหน่ายข้าวสารดังกล่าว โดยเอากำไรจากการขายข้าวสารเป็นบางส่วนเพื่อเข้าเป็นกองทุนบำรุงมัสยิด เมื่อผู้จะจ่ายซากาตซื้อ ข้าวสารเสร็จแล้วผู้ที่จ่ายซากาตก็ตั้งเจดนา(เนียต)แล้วมอบให้เจ้าหน้าที่จัดเก็บ(อามิล) ช่วยไปแจกจ่ายให้กับผู้ที่มีสิทธิ์ได้รับซากาต โดยทางฝ่ายอามิลมีข้อมูลผู้มีสิทธิ์รับซากาตในแต่ละปี ซึ่งการจัดการซากาตฟิตเราะห์ ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มัสยิดเคยมีการประเมินอย่างไม่เป็นทางการก็พบว่า ชาวบ้านพอใจเพราะสะดวกไม่ต้องไปหาคนยากจน จัดตนเอง อามิลจะเป็นคนจัดการทั้งหมด และการทำงานจะมีการตรวจสอบข้อมูลสถานะของผู้รับซากาตทุกปี ในขณะที่จากข้อมูลการคุยในเวทีถอดบทเรียนกับคณะกรรมการมัสยิดและอามิลในช่วงการดำเนินงานวิจัย พบว่า การจัดการซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสสะหรีร์(บ้านโปชนญัมบู)ที่ผ่านมามีปัญหาที่สำคัญ คือ

- 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องซากาตที่เท่าเทียมกัน ทำให้ผู้จ่ายซากาตบางรายจะประเมินรู้รับด้วยตนเองปราศจากการศึกษาความรู้ ซึ่งบางคนให้หมอบ้าน ให้หมอดำแย ให้เด็กกำพร้าที่ครอบครัวร่ำรวยแล้ว ซึ่งไม่ได้อยู่ในบุคคล 8 ประเภทที่สามารถรับซากาตได้
- 2) คนที่เข้าใจเรื่องซากาตแต่ขาดจิตสำนึกในการออกซากาต ทำให้นิ่งเฉยเฉื่อยชาต่อการดำเนินการออกซากาต ซึ่งกลุ่มนี้มีมากที่สุด
- 3) ด้านลักษณะการจ่ายซากาตทรัพย์สิน พบว่า ชาวบ้านจะจ่ายซากาตในลักษณะต่างคนต่างจ่าย โดยจะทำการเอง ไม่มีการรวบรวมเงินให้กับอามิล (หรือเจ้าหน้าที่จัดเก็บ) ซึ่งทำให้ไม่สามารถรวบรวมเงินเป็นกองทุนได้ จำนวนเงินก็มากมายอยู่ ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับจากความคิดเห็นของชาวบ้านที่สะท้อนเกี่ยวกับการจัดการซากาตที่ผ่านมา ยอมรับว่าผู้จ่ายขาดความเข้าใจในเรื่องซากาต โดยจ่ายกับผู้ที่มีบุญคุณ เช่น โต๊ะมุเต็ง(หมอเข้าสุนัด) โต๊ะบอมอ(หมอบ้าน) เด็กกำพร้า ซึ่งในอดีตชุมชนจ่ายซากาตทรัพย์สินตามที่ตนคิดเอาเองโดยไม่ตรงกับที่ระบุในอัลสนาฟ หรือบุคคล 8 ประเภทที่สามารถรับซากาตได้
- 4) ระบบการจัดเก็บซากาตของมัสยิดยังไม่เป็นแบบแผน ยังไม่มีแผนการจัดการซากาตทรัพย์สินที่เป็นระบบ ไม่มีการวางอามิล(ผู้จัดเก็บซากาต) ที่ชัดเจนทำให้เกิดภาวะชาวบ้านต่างคนต่างจ่ายเอง
- 5) การสื่อสารในเรื่องซากาตทรัพย์สินยังน้อย อีกทั้งชาวบ้านและคนในชุมชนยังขาดการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการซากาตทรัพย์สินเท่าที่ควร
- 6) รายได้ของชุมชนไม่ถึงเกณฑ์ที่จะต้องออกซากาต อันเนื่องจากอาชีพและภาวะเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง

จะ เห็นได้ว่า ระบบชะกาด มีความสมบูรณ์ทั้งในแง่แนวคิดและวิธีการ แต่ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ในทางปฏิบัติระบบที่สมบูรณ์ลักษณะนี้ เป็นเพียงแนวคิดที่อยู่ในอัลกุรอาน เป็นแนวคิดที่มุสลิมทุกคนรู้จัก แต่ความสมบูรณ์ที่แท้จริงอยู่ที่การนำแนวคิด ความศรัทธานี้สู่การปฏิบัติจริง ในปัจจุบันจึงมีหลายชุมชนที่ปฏิบัติตามหลักการ หลายชุมชนเฉยเมยโดยมีการบริจาคตานกันตามใจชอบ และตีความเข้าใจการกระทำและความรู้สึกของตนว่าสิ่งนั้น เรียกว่า ชะกาด ทั้งๆที่การบริจาคตานนั้นมีค่าเพียง “ทานอาสา” มิใช่ “ทานบังคับ” แต่อย่างใด การหลีกเลี่ยงเช่นนี้ นอกจากจะทำให้ผู้ด้อยโอกาสในสังคม ชุมชนนั้น ไม่ได้รับการดูแลแล้วยังถือว่าเขาไม่ปฏิบัติตามหลักการของศาสนา นั่นคือ การไม่ยึดมั่นในคำสั่งใช้ของพระเจ้าด้วย

ดังนั้น ทางคณะนักวิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนซากาตของมัสยิดอีดตะหรีร์ เนื่องจากเห็นว่าสัปบุรุษมีความเข้าใจในเรื่องซากาตทรัพย์สินยังไม่ชัดเจน ไม่เข้าใจวิธีการคำนวณจำนวนทรัพย์สินที่ต้องออก วิธีการจ่ายซากาตทรัพย์สิน และยังขาดระบบการกระตุ้นให้คนเข้าใจเพื่อการสร้างจิตสำนึกต่อเรื่องนี้ ในขณะที่กรรมการมัสยิดเองก็ยังไม่ได้มีความรู้เรื่องซากาตทรัพย์สินทุกคนจึงเป็นที่มาของโครงการวิจัย ครั้งนี้

2. โจทย์วิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการระบบซากาตทรัพย์สินที่ดีของมัสยิดอีดตะหรีร์พยางามควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิด
2. เพื่อศึกษากระบวนการให้สัปบุรุษมีความรู้ ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้อง

4. ระยะเวลา

กันยายน 2556 – เมษายน 2559

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. ได้ทราบรูปแบบการจัดการระบบซากาตทรัพย์สิน โดยการมีส่วนร่วมของมัสยิดและชุมชน
2. ได้ทราบกระบวนการให้สัตบุรุษมีความรู้ ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้อง

ผลเชิงพัฒนา

1. คณะกรรมการและชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการคิดคำนวณและการจ่ายซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้อง
2. ได้จำนวนครัวเรือนสัตบุรุษที่มีความสามารถในการออกซากาตทรัพย์สินของชุมชน
3. เกิดการจัดการซากาตทรัพย์โดยมัสยิด
4. ชาวบ้านที่มีความสามารถร่วมออกซากาตทรัพย์สิน โดยมัสยิดเป็นคนจัดการ

บทที่ 2

ความสำคัญของซากาต อัตราส่วนการจ่ายซากาต และผู้มีสิทธิรับซากาตในอิสลาม

1. ความสำคัญของซากาต

ความหมายของซากาต

ซากาตความหมายเชิงภาษาศาสตร์ หมายถึง การรอกเงย-การเพิ่มพูน การชำระล้างทำความสะอาดหรือปรับปรุงแก้ไข

ซากาต ตามความหมายเชิงนิติศาสตร์อิสลาม หมายถึง ทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่ศาสนาอิสลามได้บัญญัติไว้ให้เจ้าของทรัพย์สินมีหน้าที่ต้องจ่ายให้แก่บุคคล ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับซากาตตามเกณฑ์และเงื่อนไขที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้

ซากาต เป็นสถาบันที่จะขุดรากเหง้าของระบบทุนนิยมให้พ้นไปจากสังคมมุสลิม แต่เป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่คนส่วนมากไม่ค่อยมีความเข้าใจที่เกี่ยวกับเรื่องซากาตเท่าที่ควร ส่วนมากจะเข้าใจว่าซากาตเป็นการจ่ายทานตามแต่ใจสมัครของแต่ละบุคคล ความจริงแล้วซากาตเป็นภานิชากาตบังคับ เช่น เงินออมทรัพย์สินที่สะสมไว้ โดยมีอัตราตั้งแต่ 2.5 % - 20 % กฎหมายอิสลามได้มีการอนุมัติให้รัฐใช้มาตรการบังคับอย่างเป็นเด็ดขาดกับผู้ที่ไม่ยอมจ่ายซากาตหรือพยายามที่จะหลีกเลี่ยงได้เต็มที่ ซากาตเป็นบทบัญญัติทางศาสนาที่มีหลายภาคส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สิน บุคคล หรือองค์กร การจ่ายซากาตเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายจึงต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจในทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง และเข้าใจในการจัดระบบของแต่ละส่วนให้เป็นไปตามศาสนบัญญัติ ตามความจำเป็น และผลประโยชน์สูงสุดของสังคมมุสลิมโดยรวม การศึกษาถึงแนวทางการจัดระบบซากาตในยุคสมัยต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยของท่านนบี ﷺ และสมัยเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 5 (อับบาส อุมัย อุมัยมาน อะลี และอุมัยยิด) จะทำให้เรามีความรู้ความเข้าใจในแนวทางของท่านนบี และของสัฟฮ์ลียะฮ์ (กัลญานชนรุ่นแรก) ที่เกี่ยวกับการจัดระบบซากาต และสามารถกำหนดรูปแบบการจัดระบบซากาตที่ถูกต้องและเหมาะสม ทั้งนี้โดยที่ยึดมั่นในส่วนที่เป็น เคากีฟียะฮ์ (ส่วนที่คงที่และตายตัว) และปรับเปลี่ยนส่วนที่ไม่ใช่เคากีฟียะฮ์ให้สอดคล้องกับยุคสมัย ในบทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอแนวทางและรูปแบบการจัดระบบซากาตในยุคสมัยต่างๆ โดยเน้นยุคสมัยของท่านนบี ﷺ และของเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 5 เนื่องจากเป็นยุคสมัยที่ประชาชนได้รับประโยชน์จากซากาตสูงสุด

การจัดระบบซากาตตามศาสนบัญญัติ

หากได้พิจารณาถึงหลักฐานต่างๆ จากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และการปฏิบัติของเศาะฮาบะฮ์จะพบว่า ซากาตไม่ใช่ศาสนกิจที่บุคคลแต่ละคนจะปฏิบัติกันเองเหมือนกับศาสนกิจอื่นๆ แต่ซากาตเป็น

ศาสนิกที่ต้องทำเป็นระบบ มีการจัดการ มีเจ้าหน้าที่ และมีองค์กรรับผิดชอบที่ชัดเจนในการจัดเก็บ ซากาต และแจกจ่ายซากาตให้แก่ผู้มีสิทธิ์ และกิจการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

หลักฐานจากอัลกุรอาน

1. อัลกุรอานได้บอกถึงบุคคลผู้มีสิทธิ์รับซากาต 8 จำพวก หนึ่งในนั้นคือ: " **وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا** " แปลว่า: เจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต (อัลเตาบะฮ์: 60) เป็นสิ่งยืนยันว่าการจัดเก็บซากาตเป็นหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานซึ่งมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการจัดเก็บซากาต โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นส่วนหนึ่งของซากาต

2. ในซูเราะห์อัลเตาบะฮ์ ซูเราะห์เดียวกันอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า:

" **خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا** "

ความว่า: (โอ้อำมาตย์) เจ้าจงเอาจากทรัพย์สินของพวกเขาเป็นทานซากาต ซึ่งจะทำให้พวกเขาสะอาด และจะทำให้พวกเขาบริสุทธิ์อีกด้วย. (อัลเตาบะฮ์ 103)

อายะห์นี้เป็นหลักฐานว่าท่านนบี ﷺ (ซึ่งเป็นผู้นำทั้งฝ่ายศาสนจักร และอาณาจักร) เป็นผู้มีความอำนาจในการจัดเก็บซากาต และบรรดานักปราชญ์ชั้นนำต่างมีความเห็นตรงกันว่า หลังจากท่านนบีเสียชีวิตไปแล้วอำนาจดังกล่าวนี้ตกเป็นของผู้ปกครองมุสลิม และผู้ดูแลกิจการของมุสลิมโดยทั่วไป (อัลกือรอญีย์, 1981: 2/748)

หลักฐานจากอัลหะดีษ

มีรายงานจากท่านนบี ﷺ ว่าท่านนบีได้ส่งเสาะหาบะฮ์ไปยังหัวเมืองต่างๆ เพื่อทำหน้าที่จัดเก็บและรวบรวมซากาต ส่วนหนึ่งจากรายงานดังกล่าวคือ รายงานของท่านอิบนุอับบาส **رضي الله عنه** ได้รายงานว่าท่านนบีได้ส่งท่าน มุอาซ อิบนุ อับดุล มุญิบ ไปยังแคว้นเยเมน และท่านได้ส่งเสาะหาบะฮ์ไว้ตอนหนึ่งว่า:

" **فَأَخْبَرَهُم أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تَأْخُذُ مِنْ أَغْنِيائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ** "

ความว่า: จงบอกพวกเขาว่าอัลลอฮ์ได้ทรงกำหนดซากาตเหนือพวกเขา โดยเก็บจากคนร่ำรวยของพวกเขา และจ่ายคืนให้แก่คนยากจนของพวกเขา: (บุคอรี 1997: หมายเลข 1496)

ท่านอิบนุหะญูรกล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหลักฐานว่าผู้นำ (อิสลาม) หรือตัวแทนมีหน้าที่ในการจัดเก็บ และแจกจ่ายซากาต หากประชาชนท่านใดฝ่าฝืนไม่ยอมจ่ายก็ให้จัดเก็บโดยบังคับ (อิบนุหะญูร , 1985 : 3/23)

หลักฐานจากการปฏิบัติของเสาะหาบะฮ์

เหล่าบรรดาเสาะหาบะฮ์ต่างยึดมั่นในสุนนะฮ์ของท่านบี ﷺ ในการจัดเก็บและการแจกจ่าย ซากาต ดังปรากฏหลักฐานว่า บรรดาเคาะลีฟะฮ์ทั้งสี่ (อับบัก อุมัยร อุสมาน และอะลี) ได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต และส่งคนเหล่านั้น ไปยังหัวเมืองต่างๆตลอดสมัยการปกครอง (อ้างแล้ว)

และมีรายงานจากสะหะฮ์อิบนอบีซอและห์ จากบิดาของท่าน ได้กล่าวว่า: ข้าพเจ้ามีเงินครบพิกัดที่จะต้องจ่ายซากาต ข้าพเจ้าได้ถามท่าน สะอูดิบนอบีวักกีล ท่านอิบนอบีอุมัยร ท่านอบูสุรอยเราะฮ์ และท่านอบีชะฮีด อัลคุดรี ว่าข้าพเจ้าจะจ่ายซากาตนี้ด้วยตนเองหรือจะส่งมอบให้ผู้ปกครองเป็นผู้จ่าย? พวกเขาทั้งหมดตอบตรงกันว่า: ให้ส่งมอบให้ผู้ปกครองเป็นผู้จ่าย (อันนะวะวี, มปป : 4/180)

เหตุผลการจ่ายซากาต

การที่อิสลามได้กำหนดให้การจัดเก็บซากาตและการจ่ายซากาตเป็นหน้าที่ขององค์กร หรือหน่วยงานของรัฐ มิใช่เป็นหน้าที่ของบุคคลแต่ละคนที่จะทำกันเอง เนื่องจากมีเหตุผลอื่นๆอีกดังนี้คือ:

1. ผู้มีทรัพย์สินที่จะต้องจ่ายซากาต บางคนไม่ยอมจ่ายซากาตเพราะมีความตระหนี่ บางคนไม่รู้ว่าตัวเองจะต้องจ่ายซากาต หรือรู้ว่าตัวเองต้องจ่ายซากาตแต่ไม่รู้ว่าจะจ่ายให้ใคร? ใครเป็นผู้มีสิทธิ์? และใครไม่มีสิทธิ์? ผู้มีสิทธิ์อยู่ที่ไหนกันบ้าง? สำหรับผู้มีสิทธิ์เองก็ไม่รู้ว่าตัวเองจะไปขอรับซากาตจากผู้ใดได้บ้าง? การจัดระบบซากาตจะแก้ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ได้

2. การให้คนยากจนเอาสิทธิซากาต จากรัฐมิใช่จากบุคคลเป็นการรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของมนุษย์ คนยากจนจะไม่ต้องอับอายด้วยการขอ และไม่เจ็บช้ำน้ำใจด้วยคำพูดและการล้อเลียน

3. การแจกจ่ายซากาตกันเองในหมู่ประชาชนไม่สามารถแก้ปัญหาล่องหนในสังคมมุสลิมได้ ตรงกันข้ามอาจทำให้ปัญหาล่องหนในสังคมเพิ่มขึ้น เช่น คนรวยหลายคนจ่ายซากาตให้คนจนเพียงคนเดียว ในขณะที่มีคนยากจนอีกหลายคน ที่ยากจนกว่าแต่ไม่ได้รับการเหลียวแล

4. ซากาตไม่เจาะจงการจ่ายเฉพาะบุคคลบางประเภทเช่น คนยากจน คนมีหนี้ คนเดินทาง เท่านั้นแต่ยังต้องจ่ายให้กับองค์กรต่างๆ เพื่อสนับสนุนการศึกษา การประกอบอาชีพ และการเผยแผ่อิสลามให้กับบุคคลทั่วไปอีกด้วย ส่วนต่างๆเหล่านี้ประชาชนโดยทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงได้ องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทเพื่อทำหน้าที่จ่ายซากาตให้กับทุกส่วนที่กล่าวมา

2. การจัดการซากาตสมัยท่านนบี

แนวทางการจัดการซากาตในสมัยท่านนบี ﷺ จากการศึกษารายงานต่างๆเกี่ยวกับการจัดระบบซากาตของท่านนบี ﷺ พบว่าท่านได้ใช้แนวทางในการจัดระบบซากาต พอสรุปได้เป็นหัวข้อดังนี้:

1. การส่งเจ้าหน้าที่เพื่อจัดเก็บซากาต และการตั้งเสมียนซากาต

ท่านนบี ﷺ จะแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เฉพาะ สำหรับการจัดเก็บซากาต และจะส่งคนเหล่านั้นไปยัง หัว

เมือง และเผ่าต่างๆ เช่น: ส่งท่านอะลีอิบนูอบีฏูเลิบ ไปยังเมืองนัจรอน ส่งท่านซียาด อิบนุละบีด ไปยังเมือง ฆะฎะเราะเมาตุ ส่งท่านมุฮัมมัดอิบนูอะบีอุมัยยะฮุ ไปยังเมือง ศ็อนอาอู ส่งท่านมุฮัมมัดอิบนูญะบัล ไปยังเมือง อัลยุนคุ ส่งท่านอัลอะลาอิบนุลหุฎะเราะมิฮุ ไปยังแคว้นบะห์เรน เป็นต้น (ดู อิบนุล ก็อยยิม, 1997 : 2/472)

สำหรับเผ่าต่างๆนั้นมีตัวอย่างเช่น: ส่งท่านวะลีดอิบนูกะษะฮุ ไปยังเผ่า บะนิลมุฎะละลิก ส่งท่าน อุัยษะฮุอิบนุหิษุ ไปยังเผ่าบะนิตะมิม ส่งท่านอะดีย์อิบนุฮาติม ไปยังเผ่าฎ็อย และบะนิอะสัค ส่งท่าน มาลิกอิบนูวัยเราะฮุ ไปยังเผ่าบะนิฮันซะละฮะฮุ ส่งท่าน อัมรุอิบนุลอัส ไปยังเผ่าชะเราะฮะฮุ ส่งท่านรอฟิอฺอิบนุมากิช ไปยังเผ่าอุัยษะฮะฮุ ส่งท่าน บุศรุอิบนุซุฟยาน ไปยังเผ่าบะนิกะอูบ์ และส่งท่านอิบนุลลูตบียะฮุ ไปยังเผ่าบะนิซุฟยาน เป็นต้น (ดู อิบนุสะอูด ,มปป :2/160)

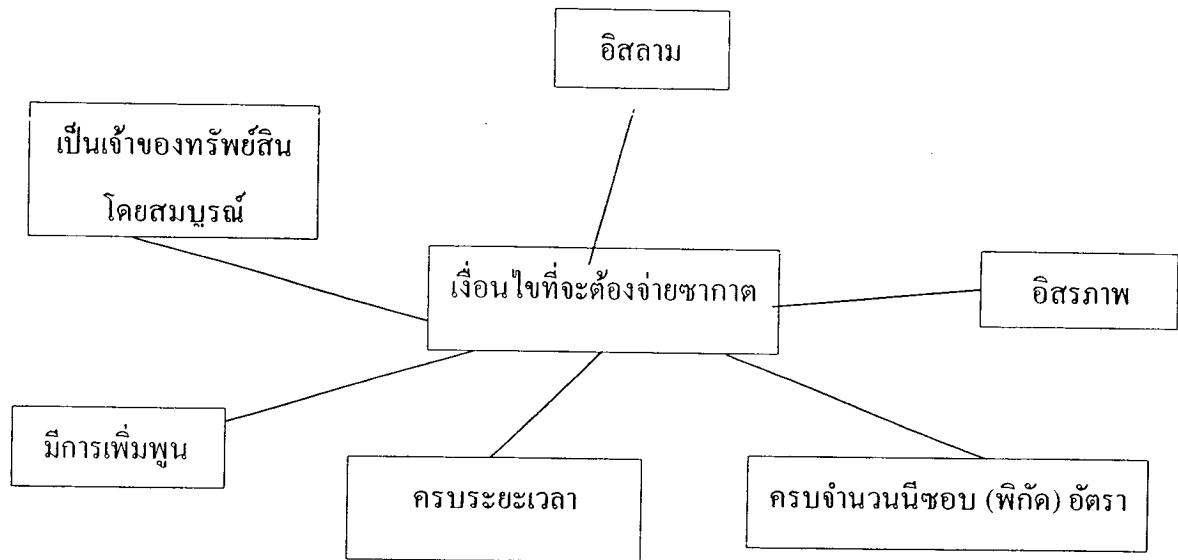
นอกเหนือจากนี้แล้วยังพบรายงานของท่านนบีได้แต่งตั้ง ผู้ทำหน้าที่เสมียน (กาติบ) มีหน้าที่บันทึกรายละเอียดต่างๆเกี่ยวกับชะกาดอีกด้วย เช่นรายงานของอิบนุหะซิม ได้กล่าวว่า: ผู้ทำหน้าที่เป็นเสมียนชา กาดของท่านนบีคือท่าน อัซซุเบรอิบนุลเอาวาม และหากท่านอัซซุเบรไม่อยู่หรือมีธุระ ท่าน ญะฮัษอิบนุ อัสสุลุด และท่าน หุซัยฟะฮุอิบนุลยะมานจะทำหน้าที่แทน (อ้างใน อัลก็อรฎอวีย์, 1981: 2/751)

2. การคัดเลือกเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต

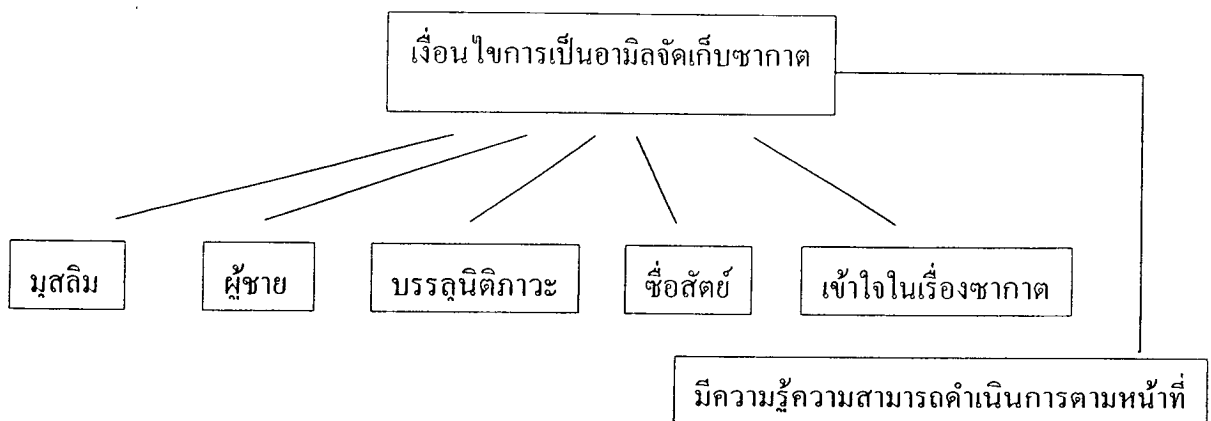
ท่านนบี ﷺ คัดเลือกเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต (อามิล) จากเหล่าเศาะฮาบะฮุ (สาวก) ที่มี คุณสมบัติเพียงพอ โดยเน้นเรื่องคุณธรรม ความรู้และความสามารถ เศาะฮาบะฮุ โดยทั่วไปจะมี คุณธรรมที่สูง แต่จะลดหลั่นกันในเรื่องความรู้ความสามารถ ท่านนบี ﷺ จะคัดเลือกเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาตจากบุคคลที่มีความรู้ในคัมภีร์อัลกุรอาน และมีความรู้ใน ชุนนะฮุ (แบบฉบับของท่านนบี ﷺ) เป็น อย่างดี (มุฮัมมัด อัมมะฮะซุน, 2002: หน้า 178) ทั้งนี้ เพื่อให้คนเหล่านั้นสามารถทำหน้าที่เผยแผ่ สอน และสามารถตอบคำถามที่เกี่ยวกับ ศาสนาให้กับประชาชนได้ ตัวอย่างของท่าน มุฮัมมัดอิบนูญะบัล และ คนอื่นๆ คือตัวอย่างที่ ชัดเจนสะท้อน ถึงวิธีการคัดเลือกของท่านนบี ﷺ ที่มีความละเอียดและประณีต เนื่องจากคน เหล่านั้นสามารถ ปฏิบัติงานในฐานะผู้จัดเก็บซากาต และในฐานะผู้เผยแผ่อิสลาม ใน ขณะเดียวกัน

เงื่อนไขที่วายิบ(จำเป็น)ต้องจ่ายซากาต

ซากาตทรัพย์สิน หมายถึง ซากาตที่จะต้องจ่ายในทรัพย์สินที่เป็นเฉพาะ และจำนวนที่เฉพาะเมื่อครบเงื่อนไขที่จะต้องจ่ายซากาต

เงื่อนไขผู้เป็นอามิล

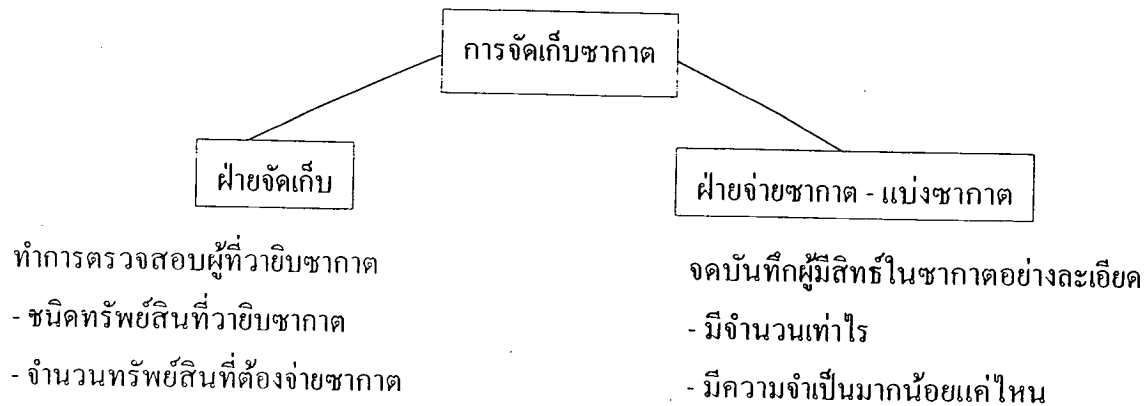
อามิลซากาต มีหน้าที่หลายอย่างที่จะต้องทำที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากาต เช่น

ตรวจสอบผู้ที่วายิบซากาต -ชนิดของซากาต

-จำนวนซากาต

ต้องรู้ผู้ที่มสิทธ์ได้รับซากาต -มีจำนวนเท่าไร

-และจะได้รับเท่าไร

3. การมอบนโยบายในการจัดเก็บซากาต

ท่านนบี ﷺ จะให้คำแนะนำ และคำตักเตือนแก่เจ้าหน้าที่ก่อนที่เจ้าหน้าที่จะเดินทางไป ปฏิบัติงาน คำแนะนำและคำตักเตือนเหล่านั้นเป็นเสมือนนโยบายที่เจ้าหน้าที่จะต้อง ปฏิบัติโดยเคร่งครัด นโยบายของท่านนบีเกี่ยวกับการจัดเก็บซากาต ตามที่ปรากฏในรายงาน มีดังนี้คือ:

1. เจ้าหน้าที่จะต้องมีความเมตตา สงสาร ต่อเจ้าของซากาต จะต้องรู้จักผ่อนปรน โดยคำนึงถึงความต้องการและสภาพความเป็นจริง
2. เจ้าหน้าที่จะต้องให้ความเป็นธรรมในการจัดเก็บซากาต และให้ความสะดวกกับเจ้าของซากาต
3. เจ้าหน้าที่จะต้องไม่เจาะจงเอาเฉพาะแต่ทรัพย์สินที่ดีๆ (**كرائم الأموال**) แต่ให้เอาทรัพย์สินที่เหลือจากการใช้จ่ายและเหลือจากความต้องการ (**العفو**) -
4. เจ้าหน้าที่จะต้องไม่ปิดบังหรือซ่อนเร้นซากาต และไม่นำซากาตไปใช้จ่ายแม้ว่าจะเล็กน้อยก็ตาม
5. เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีสิทธิ์รับของกำนัลใดๆจากเจ้าของซากาต และถือว่าการรับของกำนัลเป็นการฉ้อราษฎร์ (**رشوة**)
6. เจ้าหน้าที่จะต้องขอคูอาอ์ให้กับผู้จ่ายซากาต เพราะคูอาอ์จะทำให้จิตใจพวกเขาสงบ(ดู อัลกีอรฎอวีย์, 1981: 2/593, 750-753)

4. การตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต

ท่านนบี ﷺ จะสอบสวนเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาตในบางครั้งเมื่อพบว่า มี พฤติกรรมที่ไม่ ถูกต้อง และเหมาะสม เช่นในกรณีของท่าน อิบnulลุตบียะฮ์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่ท่านนบีได้ แต่งตั้ง และส่งไปเก็บซากาต ณ เผ่าบนิสุลัยบ์ เมื่อท่านอิบnulลุตบียะฮ์มาหาท่านนบี ﷺ ท่านได้สอบสวนเขา เขากล่าวว่า: อันนี้เป็นของพวกท่าน (เป็นซากาต) ส่วนอันนี้เป็นของกำนัล (ฮะดียะฮ์) ที่เจ้าของซากาตมอบให้แก่ฉัน

ท่านบิ๊ ~~จะ~~ ได้ดำเนินเขาแล้วกล่าวว่า: ท่านน่าจะนั่งอยู่ ในบ้านบิดา และมารดาของท่านเพื่อที่จะมีใครนำ ของกำนันนี้มาให้แก่ท่าน ขอสาบานต่อ อัลลอฮ์ พวกท่านจะรับของกำนัน (ชะดียะฮฺ) ไคยามิได้ (บุคอรีฮฺ: 1997 หมายเลข 7197) ตัวอย่างดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นรูปแบบการบริหารของท่านบิ๊ ~~จะ~~ ในด้านการ ควบคุมและการตรวจสอบความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้อย่างดี

5. การจ่ายซากาตให้แก่ผู้มีสิทธิ์รับซากาตในเมืองนั้นๆ

ท่านบิ๊ ~~จะ~~ กำชับเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ส่งไปยังแคว้นและหัวเมืองต่างๆ ให้จัดเก็บซากาตจาก ชาวเมืองที่ร่ำรวย และมอบซากาตให้แก่ชาวเมืองที่ยากจน ความหมายที่เข้าใจง่ายก็คือ เก็บซากาตจาก ชาวเมืองใดก็ให้จ่ายซากาตแก่ชาวเมืองนั้น ดังปรากฏตัวอย่างในหะดีษของท่าน มุอาฮิบิบนุญะบัล (ที่ กล่าวมาแล้ว) โดยที่ท่านมุอาฮิบได้ปฏิบัติตามคำสั่งของท่านบิ๊ด้วย การจ่ายซากาตของชาวเยเมนให้แก่ ชาวเยเมนที่ยากจน (อัลก็อรอุวียะ: 1981. 2/810)

สำหรับรูปแบบการจัดการซากาตที่เป็นระบบกองคลัง (บัญชีมูลา) นั้นยังไม่มี ความชัดเจนในสมัย ของท่านบิ๊ แม้ว่าท่านบิ๊จะมีเสาะหาบะฮฺบางคนทำหน้าที่เสมือนจดบันทึกรายงานทรัพย์สินต่างๆ ของ ซากาต เสาะคะเกาะฮฺ และทรัพย์สินที่เก็บได้จากสงครามก็ตาม เนื่องจากทรัพย์สินเหล่านี้ยังมีเป็นจำนวน น้อย จึงไม่มีความจำเป็นจะต้องมีที่เก็บรักษา ท่านบิ๊ ~~จะ~~ จะจ่ายทรัพย์สินเหล่านี้ทันทีที่ได้รับมา ท่านจะ ไม่ปล่อยทิ้งไว้แม้เพียงคืนเดียวในบ้านของท่าน (ฟูอัด अबดุลลอฮ. 1996 : หน้า3)

3. ประเภทของซากาตและอัตราส่วนการจ่ายซากาต

ประเภทของซากาต (ทานบัจคับ) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ ซากาตอาหาร และซากาต ทรัพย์สิน

1. ซากาตอาหาร ในที่นี้หมายถึง (ซากาตฟิตเราะห์)

ซากาตฟิตเราะห์ถูกตราเป็นบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นสังฆัดเกลาและชำระล้างผู้ที่ถือศีลอด ในเดือน รอมฎอนให้ปราศจากบาปอันเกิดจากคำพูดที่ไร้สาระและหยาบคายที่อาจเกินขึ้นในขณะปฏิบัติศาสนกิจ อันนี้ ทั้งยังเป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่ผู้ยากจนขัดสนในการบริจาดอาหาร เพื่อพวกเขาได้อิ่มหนำสำราญ ไม่ต้องขอร้องวอนจากผู้ใดในวันรายอนนั้นเอง ดังที่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในวจนะท่านศาสดาที่รายงาน โดยท่านอิบนุอับบาสว่า

ความว่า : ท่านศาสนทูตได้กำหนดซากาตฟิตเราะห์เพื่อชำระผู้ที่ถือศีลอดให้สะอาดจากคำพูด และเพื่อเป็นอาหารแก่คนยากไร้ บันถิกโดย ออบูดาวูดและอิบนุมาญะฮ์

ซากาตฟิตเราะห์ เป็นฟัรฎูและจำเป็นต่อมุสลิมทุกคน ทั้งชายและหญิง เด็กและผู้ใหญ่ ผู้เป็น ทาสและไม่เป็นทาส ซึ่งมีหลักฐานจากวจนะศาสดาที่รายงาน โดยท่านอุมาร์(รอฎิยาลลอฮูอันฮู) ว่า

ความว่า : ท่านศาสนทูตได้กำหนดซากาตฟิตเราะห์ของเดือนรอมฎอนไว้หนึ่งซออุจากผลอินทผลัม หรือหนึ่งซออุจากข้าวสาลี เนื้อทุกคนที่เป็นเสรีชนหรือเป็นทาส เป็นชายหรือหญิง เป็นผู้เยาว์หรือผู้ใหญ่ ที่เป็นมุสลิม และได้กำชับให้จ่ายมันก่อนที่ผู้คนจะออกไปดำรงละหมาด บำลึกโดยนุฆอริและมุสลิม

ทั้งนี้ยังส่งเสริม(สนับสนุน)ให้จ่ายซากาตฟิตเราะห์ในส่วนของทารกที่อยู่ในครรภ์เช่นกัน

การจ่ายซากาตฟิตเราะห์เป็นสิ่งจำเป็นที่มุสลิมจะต้องจ่าย ในส่วนของตน และผู้ที่อยู่ใต้การอุปการะเลี้ยงดู เช่น ภรรยาหรือญาติพี่น้องผู้ที่ตนเลี้ยงดู และ ไม่จำเป็นต้องจ่ายซากาตฟิตเราะห์ในกรณีที่อาหารไม่เพียงพอสำหรับเขาและสมาชิกครอบครัวของเขาในการบริโภคสำหรับวันอีดและคำกินของวันอีด

ปริมาณที่ต้องจ่ายได้แก่ 1 ซออุ มีปริมาณเท่ากับ 2.176 กรัม โดยเฉลี่ย และไม่อนุมัติให้จ่ายเป็นค่าเงินแทนซากาตฟิตเราะห์ ตามทัศนะของนักวิชาการส่วนมาก เนื่องจากการกระทำดังกล่าวนั้นผิดวัตถุประสงค์ที่ท่านศาสนทูตได้กำหนดไว้ ทั้งยังเป็นการขัดแย้งกับแบบอย่างของเหล่า ซอฮาบะฮ์ (อัครสาวก)

การจ่ายซากาตฟิตเราะห์มี 2 เวลาคือ

1. ก่อนคืนวันอีดหนึ่งหรือสองวัน

2. เวลาอันประเสริฐ ได้แก่ ตั้งแต่เริ่มรุ่งอรุณของวันอีดจนกระทั่งก่อนการละหมาดอีด เนื่องจากท่านศาสนทูตได้กำชับให้การจ่ายซากาก่อนที่ผู้คนจะออกไปสู่การละหมาดอีด และหากผู้ใดล่าช้าในการจ่ายซากาตโดยปล่อยให้เวลาล่วงเลยไปจนละหมาดเสร็จ เขาผู้นั้นจะมีความผิดและบาปในการล่าช้าของเขา โดยสิ่งที่เขาบริจาคนั้นก็ไม่จัดว่าเป็น ซากาตฟิตเราะห์แต่อย่างใด หากถือว่าเป็นเพียงการบริจาคธรรมดานั่นเอง

ซากาตฟิตเราะห์ถูกกำหนดให้จ่ายแก่ผู้ขัดสนยากไร้ เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นเหมาะสมกับสิ่งนี้กว่าคนอื่นๆ (ทัศนะปราชญ์ส่วนใหญ่) แต่มีขัซซาฟีอี ถูกกำหนดให้ผู้มีสิทธิรับซากาต 8 จำพวก

2. ซากาตทรัพย์สิน

ซากาตทรัพย์สิน ภาษาอาหรับ เรียกว่า (ซากาตมาล) เป็นซากาตที่มีการกำหนดเวลา และมีเงื่อนไขของจำนวน เกือบเฉพาะมุสลิมที่มีทรัพย์สินถึงจำนวนที่กำหนด ถ้ามีต่ำกว่านั้น ไม่ต้องจ่ายซากาตทรัพย์สินที่ต้องจ่ายซากาต มีดังนี้

1. โลหะเงินและทองคำ เงินสด เงินในบัญชี หุ่น สินค้า หากมีมูลค่าเท่ากับราคาทองคำ 85 กรัม หรือประมาณ 5.66 บาท (ทองคำ 1 บาทหนัก 15 กรัม) เมื่อครบรอบปีต้องจ่ายซากาต 2.5 % จากทรัพย์สินเหล่านี้

โดยมีข้ออ้างอิงจากงานศาสดาบทหนึ่งซึ่งรายงานโดยท่านอาลี (รอฎียาลอฮูฮฺ) ว่า ท่านศาสนทูตมุฮัมมัด^ﷺ กล่าวว่า ให้ความรู้ เมื่อท่านครอบครองไว้ สองร้อยดิรฮัม และครบรอบปี ต้องจ่ายซากาตห้า ดิรฮัม และไม่มีอะไรที่ท่านจะต้องจ่าย (หมายถึงทองคำ) จนกว่าท่านครอบครองมันไว้ยี่สิบดินาร เมื่อท่านครอบครองไว้ยี่สิบดินาร และครบรอบปี ท่านต้องจ่ายซากาตครั้งดินาร และส่วนที่เกินกว่านั้นก็ให้ใช้หลักคำนวณเช่นกัน และไม่เพียงต้องจ่ายซากาตในทรัพย์สินจนกว่า จะครบรอบปี บันทึกโดย อาบูดาอูด ส่วนเครื่องประดับที่ประดิษฐ์จากทองคำหรือเงิน

โลหะเงินและทองคำ มี 2 ลักษณะด้วยกันคือ

- 1.เครื่องประดับที่ถูกเก็บไว้เพื่อการเช่า ซึ่งในกรณีนี้ นักวิชาการทั้งหมดเห็นพ้องกันว่า พึงจำเป็นที่จะต้องจ่ายซากาตโดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ
- 2.เครื่องประดับที่ถูกนำมาใช้ประดับ ก็จำเป็นต้องจ่ายซากาตเช่นกันตามทัศนะของนักวิชาการที่มีหลักฐานในการอ้างอิงของพวกเขาแข็งแรงกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง

ซึ่งหลักฐานในการอ้างอิงของพวกเขาก็คือ ด้วยข้อถกเถียงที่ระบุถึง ความจำเป็นที่ต้องจ่ายซากาตของทองคำและเงิน และอ้างอิงถึงฮาดิษหลายบทด้วยกัน เช่น ฮาดิษที่บันทึกโดย อาบูดาอูด นะซาอี และ ดิรมิซีย์ ซึ่งบันทึกโดย ท่านอิหม์รูนฺ ชุอัยบฺ จากบิดาของท่าน

ความว่า มีหญิงนางหนึ่ง มาหาท่านศาสนทูต พร้อมกับลูกสาวของนาง โดยมีข้อมือของลูกสาวนาง ได้สวมเครื่องประดับทองคำ ท่านศาสนทูต จึงถามนางว่า เธอจ่ายซากาตของสิ่งนี้แล้วหรือ ? นางจึงตอบว่า เปล่าเลย ท่านศาสนทูต จึงกล่าวแก่นางว่า เธอยินดีกระนั้นหรือ ที่อัลลอฮจะประดับกำไลทั้งสองจากไฟนรก (อันมาจากสาเหตุไม่จ่ายซากาตเครื่องประดับดังกล่าว)นางจึงถอดเครื่องประดับทั้งสองต่อหน้าท่านรอซูลกลางกล่าวว่า มันทั้งสองเป็นสิทธิ์ของอัลลอฮ และรอซูลของพระองค์

และงานศาสดาอีกที่ถูกบันทึกโดย อาบูดาอูด และคนอื่นๆ ซึ่งรายงานมาจากท่านหญิงอาอีชะฮฺ (รอฎียาลอฮูฮฺ) ว่า

ความว่า ท่านศาสนทูตได้เข้ามาหาฉัน และเห็นวงแหวนหลายอัน ที่ทำมาจากเงิน ท่านจึงถามว่า นี่คืออะไร ? ฉันจึงตอบว่า สิ่งที่ฉันทำมันขึ้นมาเพื่อให้ท่านได้เห็นฉันประดับมัน โอ้ท่านศาสนทูต ท่านศาสนทูต จึงถามว่า เธอจ่ายซากาตของมันแล้วหรือยัง ? ฉันตอบว่า เปล่า. หรือหากประสงค์แห่งอัลลอฮ ท่านศาสนทูตจึงกล่าวว่า (ถ้าอย่างนั้น) ไฟนรกก็เพียงพอสำหรับเธอ

หลักฐานเหล่านี้เป็นเพียงบางส่วนที่ใช้ในการอ้างอิงถึงความจำเป็นที่ต้องจ่ายซากาต ของทองคำและเงิน ไม่ว่าจะใช้ประดับหรือไม่ก็ตาม

ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภักดซากาต

ชนิดทรัพย์สิน	พิภักดต่ำสุด	อัตราซากาต	รอบปี
ทองคำ เงิน เงินออม ค่าจ้าง หุ้น ส่วนแบ่งและทรัพย์สิน เพื่อการทำธุรกิจค้าขาย	ทองคำน้ำหนัก 85 กรัม	2.5%	1 ปี

2. ผลผลิตจากการเกษตร

ต้องจ่ายซากาตของธัญพืชและผลไม้ทันทีเมื่อครบตามพิภักด ซึ่งพิภักดของธัญพืช และผลไม้ คือ 5 วัสัค ดังคำกล่าวของท่านศาสนทูต ความว่า ในสิ่งที่ต่ำกว่า ห้า วัสัค ไม่ต้องจ่ายซากาต บันทึกโดย บุนนอร์และมุสลิม

โดย 1 วัสัค เท่ากับ 60 ซออุ ดังนั้น 5 วัสัค เท่ากับ 300 ซออุ ซึ่ง 1 ซออุเท่ากับ 3 ลิตร โดยถ้าคำนวณตามนี้ ธัญพืชและผลไม้เท่ากับ 800 ลิตร (หากเป็นข้าวสารเท่ากับ 600 ลิตรโดยประมาณ)

และไม่กำหนดวาระของธัญพืชและผลไม้ ดังพระดำรัสของอัลลอฮ (ช.บ.) ที่ว่า **ความว่า** และเจ้าทั้งหลายจงจ่ายสิทธิของมันในวันที่เก็บเกี่ยวมัน..(ซูเราะฮ อัลอันอาม จากโองการที่ 141)

ส่วนอัตราของซากาตชนิดนี้ มี 2 ประเภท ด้วยกันคือ

1. ผลผลิตจากแหล่งเกษตรที่อาศัยน้ำ จากแหล่งธรรมชาติ เช่น ฝน ลำคลอง เป็นต้น อัตราที่ต้องจ่ายคือ ร้อยละสิบ หรือ 20% ของผลผลิตรวม
2. ผลผลิตจากแหล่งเกษตรที่ต้องใช้แรงงาน หรือเครื่องทุ่นแรง เช่น ใช้ระหัดจูดน้ำ หรือเครื่องยนต์เป็นต้น อัตราที่ต้องจ่ายคือ ร้อยละห้า หรือ 5% ของผลผลิตรวม ดังหลักฐานจากวจนะของท่านศาสนทูต **ความว่า** สำหรับพืชที่ใช้น้ำฝนรด ดาน้ำ หรือลำคลอง หรืออาศัยลำต้นคู่น้ำ ต้องจ่ายซากาต เศษหนึ่งส่วนสิบ(ร้อยละห้า) บันทึกโดยบุนนอร์

ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภักดซากาต

ชนิดทรัพย์สิน	พิภักดต่ำสุด	อัตราซากาต	รอบปี
ผลผลิตจากการเพาะปลูก	กิโลกรัม	10% (ในกรณีใช้น้ำฝน) 5% (กรณีใช้น้ำจากชลประทาน)	-

3. ปศุสัตว์

ได้แก่ อูฐ วัว แพะหรือแกะ การฆ่าซากสัตว์เหล่านี้ มีกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขว่าต้องเป็นสัตว์ที่ถูกเลี้ยงหากินเองที่สาธารณะเป็นส่วนใหญ่ ตามหลักฐานจากวจนศาสนทูต

ความว่า ในอูฐที่ถูกเลี้ยงตามทุ่งหญ้าสาธารณะนั้นมีซากาต บันทีกโดย อะฮหมัด อบูดาวูดและชานาซี และวจนศาสดาอีกบทหนึ่ง

ความว่า ซากาตของแพะนั้น คือ แพะที่เลี้ยงตามทุ่งหญ้าสาธารณะ บันทีกโดย บุฆอรีย การฆ่าซากาตของสัตว์เหล่านี้มีเงื่อนไขอยู่ว่า ต้องครอบครองครบตามพิกัตในช่วงครบรอบปี

ซากาตสัตว์เลี้ยง

สัตว์ที่มีประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ อูฐ วัว ควาย แพะ และแกะ ตามหลักฐานในอิสลาม

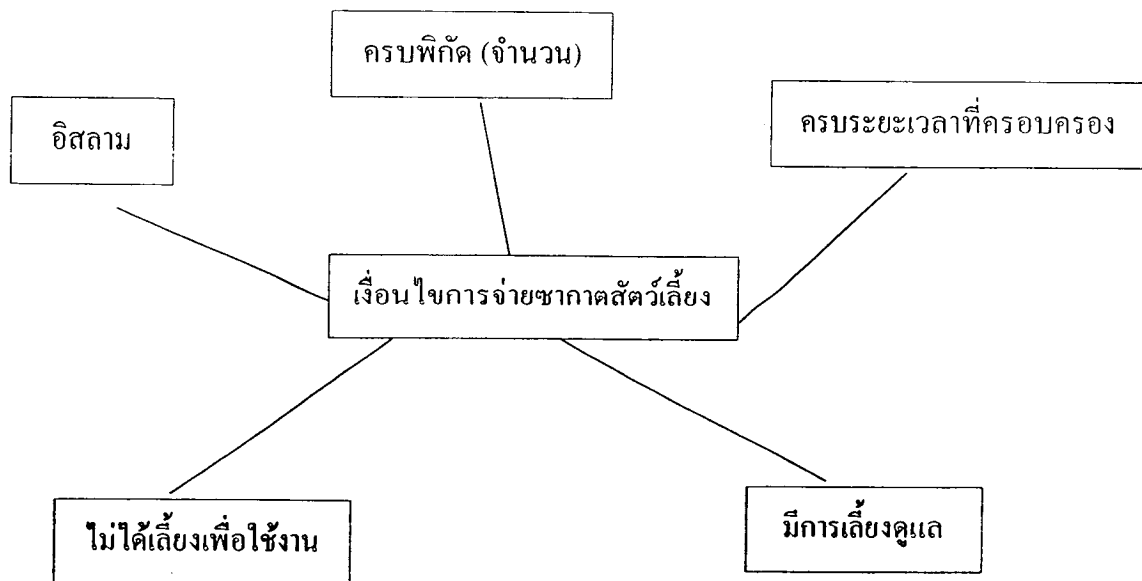
ประโยชน์ที่ใช้ 1.ใช้ในการเดินทาง

2.เพื่อบริโภค (เนื้อหรือน้ำมัน)

3.ขนและหนัง

เพื่อบงบอกถึงการชุกรต่ออัลลอฮ์ที่ได้สร้างสัตว์เหล่านี้เพื่อเป็นปัจจัยการยังชีพสำหรับมนุษย์ จึงได้กำหนด

การซากาตขึ้นมา สำหรับสัตว์เลี้ยง

อัตราการจ่ายซากาตของปลุสัตว์ สามารถสรุปได้ดังตาราง

ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภักซากาต อุฐ

พิภักของอุฐ	จำนวนที่ต้องจ่ายซากาต	อายุ
1 – 4 ตัว	ไม่ต้องจ่าย	-
5 – 9 ตัว	แพะ 1 ตัว	2 ปี
10 – 14 ตัว	แพะ 2 ตัว	2 ปี
15 – 19 ตัว	แพะ 3 ตัว	2 ปี
20 – 24 ตัว	แพะ 4 ตัว	2 ปี
25 – 35 ตัว	อุฐตัวเมีย 1 ตัว	1 ปี ขึ้นไป
36 – 46 ตัว	อุฐตัวเมีย 1 ตัว	2 ปี ขึ้นไป
47 – 60 ตัว	อุฐตัวเมีย 1 ตัว	3 ปี ขึ้นไป
61 – 75 ตัว	อุฐตัวเมีย 1 ตัว	4 ปี ขึ้นไป
76 – 90 ตัว	อุฐตัวเมีย 2 ตัว	2 ปี ขึ้นไป
91 – 120 ตัว	อุฐตัวเมีย 2 ตัว	3 ปี ขึ้นไป
121 – 129 ตัว	อุฐ 3 ตัว	2 ปี
130 – 139 ตัว	อุฐ 2 ตัว หรือ	2 ปี
	อุฐ 1 ตัว	3 ปี
140 – 149 ตัว	อุฐ 1 ตัว หรือ	2 ปี
	อุฐ 2 ตัว	3 ปี
150 – 159 ตัว	อุฐ 3 ตัว	3 ปี
160 – 169 ตัว	อุฐ 4 ตัว	2 ปี
170 – 179 ตัว	อุฐ 3 ตัว หรือ	2 ปี
	อุฐ 1 ตัว	3 ปี
180 – 189 ตัว	อุฐ 2 ตัว หรือ	2 ปี
	อุฐ 2 ตัว	3 ปี
190 – 199 ตัว	อุฐ 1 ตัว หรือ	2 ปี
	อุฐ 3 ตัว	3 ปี
200 – 209 ตัว	อุฐ 5 ตัว หรือ	2 ปี
	อุฐ 4 ตัว	3 ปี

ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภักชากาด วัว และ ควาย (วัวและควายมีค่าเท่ากัน)

พิภักชของวัว - ควาย	จำนวนที่ต้องจ่ายชากาด	อายุ
1 – 29 ตัว	ไม่ต้องจ่ายชากาด	-
30 – 39 ตัว	ลูกวัวตัวผู้ หรือ ตัวเมีย 1 ตัว	1 ปี
40 – 59 ตัว	ลูกวัวตัวเมีย 1 ตัว	2 ปี
60 – 69 ตัว	ลูกวัวตัวผู้ 2 ตัว	1 ปี
70 – 79 ตัว	ลูกวัวตัวเมีย 1 ตัว หรือ ลูกวัวตัวผู้ 1 ตัว	2 ปี 1 ปี
80 – 89 ตัว	ลูกวัวตัวเมีย 2 ตัว	2 ปี
90 – 99 ตัว	ลูกวัวตัวผู้ 3 ตัว	1 ปี
100 – 109 ตัว	ลูกวัวตัวเมีย 1 ตัว หรือ ลูกวัวตัวผู้ 2 ตัว	1 ปี 1 ปี
110 – 120 ตัว	ลูกวัวตัวเมีย 1 ตัว หรือ ลูกวัวตัวผู้ 2 ตัว	2 ปี 1 ปี

ตารางแสดงอัตราส่วนและพิภักชากาด แพะ และ แกะ (แพะและแกะมีค่าเท่ากัน)

พิภักชของ แพะ – แกะ	จำนวนที่ต้องจ่ายชากาด
1 – 39 ตัว	ไม่ต้องจ่ายชากาด
40 – 120 ตัว	แพะ 1 ตัว
121 – 200 ตัว	แพะ 2 ตัว
201 – 399 ตัว	แพะ 3 ตัว
400 – 499 ตัว	แพะ 4 ตัว
500 – 599 ตัว	แพะ 5 ตัว

4. ขุมทรัพย์ที่พบได้ในแผ่นดิน

สินแร่ประเภททรัพย์ที่ถูกฝังดินไว้

4.1 สินแร่

หมายถึง สิ่งที่ถูกขุดพบจากพื้นดินและมีค่า ซึ่งไม่ใช่พืชพันธุ์ เช่น แร่ทองคำ แร่เงิน แร่เหล็ก ทับทิม และน้ำมันดิบ เป็นต้น

ทรัพย์สินประเภทนี้จำเป็นต้องจ่ายชากาดเช่นกัน ดังพระดำรัสของอัลลอฮ์

ความว่า บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงบริจาคส่วนหนึ่งจากบรรดาสิ่งดีๆของสิ่งที่พวกเจ้าไว้

แสวงหาไว้ และจากสิ่งที่เราได้ให้ออกมาจากดินสำหรับพวกเจ้า (อัลบะกอเราะฮ์ 167)

และไม่ต้องสงสัยเลยว่า สินแร่คือสิ่งที่อัลลอฮ์ ทรงบันดาลให้ออกมาจากดินเพื่อมวลมนุษย

นักวิชาการส่วนใหญ่ เห็นว่าการกำหนดพิกัดของทรัพย์สินประเภทนี้ จำเป็นเช่นกันในการจ่ายซากาต โดยอัตราที่จะต้องจ่ายเป็นซากาต คือ ร้อยละ 2.5 หรือ 2.5% ของทุนทรัพย์ที่ขุดพบ เปรียบเทียบกับอัตราของเงินและทองคำ และทรัพย์สินประเภทนี้ไม่มีการกำหนดวาระ โดยต้องจ่ายซากาตในขณะที่ขุดพบตามพิกัดทันที

4.2 ทรัพย์สินที่ถูกฝังดินไว้

หมายถึง ทรัพย์สินที่ถูกขุดพบ ซึ่งถูกฝังไว้ในยุคก่อนอิสลาม ไม่ว่าขุดพบในแผ่นดินอิสลามหรือไม่ก็ตาม ทรัพย์สินประเภทนี้จะถูกจารึกสัญลักษณ์ต่างๆของชาวกาฟิร เช่น ชื่อกษัตริย์ ชื่อเจ้าของภาพของคน หรือภาพของเทวรูปต่างๆ แต่ถ่าสิ่งที่ถูกจารึกไว้เป็นสัญลักษณ์ของมุสลิม เช่น ชื่อ นบี หรือชื่อผู้นำมุสลิมหรือโองการอัลกุรอาน หรือไม่ปรากฏสัญลักษณ์ใดอยู่เลย เช่น ถ้วยจาน เครื่องประดับ สร้อย เป็นต้น ทรัพย์สินทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ถือว่า เป็นของสูญหาย ไม่สามารถนำมาครอบครองได้ จนกว่าจะประจักษ์ว่าผู้ใดเป็นเจ้าของ เนื่องจากทรัพย์สินเป็นกรรมสิทธิ์แด่เจ้าของตลอดไป

อัตราซากาตของทรัพย์สินประเภทแรกนั้น (ไม่ใช่มุสลิม) คือ หนึ่งส่วนห้าร้อยละ 20 ของสิ่งที่ถูกขุดพบ โดยไม่จำกัดพิกัดจำนวนใดๆทั้งสิ้น จึงจำเป็นต้องจ่ายซากาต ไม่ว่าจะขุดพบจำนวนมากหรือน้อยก็ตาม ดังวิจาณะของท่านศาสนทูตจากการรายงานของท่านอบูสุรอยเราะฮ์ที่ว่า

ความว่า และในสิ่งที่ขุดพบนั้น (ต้องจ่ายซากาต) หนึ่งส่วนห้า

ซากาตทรัพย์สินชนิดนี้ จะถูกจ่ายให้กับการบำเพ็ญบ้านเมืองมุสลิม และส่วนที่เหลือหลังจากซากาตแล้ว เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ขุดพบ ดังที่ท่านอุมัร(รอฎียาลลอฮูอันฮู) ได้มอบส่วนที่เหลือแก่ผู้ขุดพบมัน

ตารางแสดงอัตราส่วนและพิกัดซากาต

ชนิดทรัพย์สิน	พิกัดต่ำสุด	อัตราซากาต	รอบปี
ทรัพย์สินที่ค้นพบ	พิจารณาตามพิกัดทองคำ	20%	-

4. ผู้มีสิทธิรับซากาต

ผู้ที่มีสิทธิรับซากาตมีอยู่ 8 จำพวก(อัสนาฟ) ซึ่งเราสามารถจ่ายให้พวกเขา ดังนี้ คือ

1. ฟากีร (ยากจน) ผู้ที่ไม่มีทรัพย์สินหรือมีรายได้ไม่เพียงพอกับความจำเป็น ที่อยู่อาศัยหรืออื่นๆที่เขา

ตัวอย่าง เขาจำเป็นต้องใช้เงิน 200 บาท ต่อวัน แต่เขาได้เพียงวันละ 80 – 90 บาท ต่อวัน

2. มิสกิน (ขัดสน) ผู้ที่มีทรัพย์สินบ้างหรือมีรายได้บ้าง แต่ไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้อย่างเพียงพอสำหรับเขาเองและผู้อยู่ใต้ความดูแลของเขา

ตัวอย่าง ในแต่ละวันเขาจำเป็นต้องใช้เงิน 200 บาท แต่เขาสามารถหาได้เพียง 150 บาท เท่านั้น

3. อามิล (ผู้จัดเก็บและแจกจ่ายซากาต)

- ผู้ที่มีหน้าที่จัดเก็บรวบรวมซากาต
- ผู้ที่มีหน้าที่ แจกจ่ายซากาตตาม อัสนาฟ ที่กำหนดไว้
- เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่ระบุในหัวข้อผู้บริหารหรืออามิล

4. มุอัลล์ฟ (ผู้เข้ารับอิสลาม)

- เพื่อเพิ่มความศรัทธาในอิสลาม
- เพื่อป้องกันการทำลายอิสลามจากศัตรูอิสลาม

5. บุคคลที่ได้รับการเลิกทาส วิธีการเลิกทาส มี 2 อย่าง คือ

1. การเลิกทาส มูกาตบ (mukatab) คือ ทาสที่ได้ทำสัญญากับเจ้านายว่า ถ้าทาสคนนั้นมีเงินเท่ากับจำนวนที่จะไถ่ถอนตัวเขาเองได้ ให้เจ้านายเลิกทาสกับเขา

2. บุคคลคนหนึ่งกับซากาตของเขาไปซื้อทาสแล้วปล่อยให้เป็นอิสระหรือผู้ที่มีอำนาจไปซื้อทาสแล้วปล่อยให้เป็นอิสระ

จากการศึกษาดูงานที่มัสยิดตะลุบัน อ.สาขบุรี จ.ปัตตานี ทำให้มัสยิดได้แนวทางการช่วยเหลือบุคคลที่ถูกกดขี่ความมั่นคง (พรก.) เนื่องจากเขาเป็นบุคคลที่ขาดอิสรภาพ เช่นเดียวกับทาส เป็นบุคคลที่ขาดอิสรภาพ การช่วยเหลือเป็นลักษณะช่วยด้านค่าใช้จ่ายเพื่อดำเนินการทางคดีเพื่อปลดปล่อยเขาจากคดี (กรณีที่เป็นผู้บริสุทธิ์)

6. มอริมีน (ผู้ที่มีหนี้สิน)

ตามทัศนะของ อิหม่าม ซาฟิอี อิหม่าม มาเล็ก และอิหม่าม อะห์มัด ผู้ที่มีหนี้สิน แบ่งออกเป็น 2 จำพวก ต่างคนต้องมีกฎเกณฑ์ของตนเอง

1. ผู้ที่มีหนี้สิน เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เช่น เพื่อเลี้ยงครอบครัว ซื้อเสื้อผ้า เพื่อแต่งงาน เพื่อรักษาผู้ป่วย ต้องการสร้างบ้าน เป็นต้น ผู้ที่มีหนี้เหล่านี้ไม่ใช่เพื่อฟุ่มเฟือยจนเกินไป

2. ผู้ที่มีหนี้ เพื่อผลประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น เป็นหนี้เพราะไกลเกลี่ยช่วยเหลือบุคคล 2 กลุ่มที่ทะเลาะกัน เพื่อปลดหนี้ของเขา ถึงแม้จะเป็นคนรวยก็ตาม ในทัศนะของ อิหม่าม ซาฟิอี ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีหนี้เพื่อสร้างความเจริญกับมัสยิด เพื่อปลดปล่อยเชลย เพื่อต้อนรับแขก เป็นต้น สมควรที่เขาจะได้รับชากาด ถึงแม้เขาจะร่ำรวยก็ตาม หรือแม้แต่ถ้าหากบุคคลเหล่านั้นร่ำรวยโดยการ

ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ที่ไม่ใช่ตัวเงินก็สามารถช่วยได้ (Ar – Raudhah, an –

Nawawi, Jur. 2, hd. 319.)

7. ฟิซาบิลิลลาฮ์ (ในแนวทางของอัลลอฮ์) หมายถึงแนวทางที่สามารถนำไปสู่ความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ทั้งทางด้านการเชื่อถือ และการปฏิบัติ

คำว่า ในแนวทางของอัลลอฮ์ ตามความหมาย (ดัลฟีร) ของอิบนุ อัลซิริ (Ibnu Atsir) แบ่งออกเป็น 2 ประการ

1. ตามความหมายเดิมของภาษา คือ ทุกๆการกระทำที่ อิกลาศ เพื่ออยู่ใกล้ชิดกับอัลลอฮ์ รวมถึงอามาลซอและห์ (การทำความดี) จะเป็นกิจกรรมส่วนตัวหรือกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ทางสังคม

2. ตามความหมายโดยเฉพาะ จะมีความหมายว่า หนทางของอัลลอฮ์นั้น คือ การปฏิเสธ เท่านั้น ทำอย่างอื่นไม่ได้

มีความเห็นพ้องกันว่า มัชฮับทั้ง 4 ในเรื่องเป้าหมายของชากาดประเภท ฟิซาบิลิลลาฮ์ (ในหนทางของอัลลอฮ์) นั้นมีอยู่ 3 ประการ

1. การปฏิเสธ (การป้องกันศาสนาจากการถูกทำลาย) นั้น เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถรับชากาดได้

2. มีความแตกต่างกันระหว่างการจ่ายชากาดกับอาสาสมัครปฏิเสธ โดยส่วนตัวกับการจ่ายชากาดเข้าองค์กร

3. ไม่อนุญาตจ่ายชากาดเพื่อทำประโยชน์โดยส่วนรวม เช่น การสร้างเขื่อน สร้างโรงเรียน สร้างมัสยิด เป็นต้น แต่ อุลามะ บางท่านให้ทัศนะในหนทางของอัลลอฮ์ในความหมายกว้างๆไม่เจาะจงเพียงอย่างเดียว คือ ทุกอย่างที่ทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อสังคม และเป็นการเผยแพร่ทางศาสนา ทัศนะนี้ ได้รับความนิยมน โดย ชัยบิฮ์ ฮาซัน ซอคิก บาฮาตุร ในหนังสือดัลฟีร (ฟิซุล บายาน)

8. อิบนุซาบิล (ผู้ที่เดินทางและเกิดปัญหาในการเดินทาง) ผู้ที่ขาดทรัพย์สินที่ได้เตรียมไว้ ในการเดินทาง และการเดินทางนั้นไม่ใช่การเดินทางในทางที่ไม่ดี เช่น ปล้น ขโมย

เงื่อนไขการให้ชากาดอิบนุซาบิล แบ่งได้ 2 ประการ

1. ผู้ที่ขัดสนในการเดินทางนั้น มีความต้องการช่วยเหลือเพื่อที่จะให้เขาเดินทางกลับไปยังที่
อยู่อาศัยของตน (ประเทศของตนเอง)
2. การเดินทางนั้นไม่ใช่เป็นการเดินทางในทางไม่ดีหรือขัดหลักการทางศาสนา การเดินทางที่
อนุญาต เช่น การเดินทางเพื่อทางการศึกษา การเดินทางเพื่อทำอิบาดะห์ และการเดินทางจะ
วะห์เพื่อเผยแพร่ทางศาสนา

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินงานวิจัย

โครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอีดตะห์รี(บ้านโปชนญัมบู)โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอีดตะห์รี และศึกษากระบวนการให้สับบุรุษมีความรู้ ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้อง ซึ่งการวิจัยในเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กิจกรรมในการดำเนินการเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งมีกิจกรรมในกระบวนการงานวิจัยประกอบด้วย 14 กิจกรรมหลัก ดังนี้

1. จัดเวทีเตรียมพร้อมทีมวิจัย
2. จัดเวทีชี้แจงโครงการวิจัย ในวันศุกร์
3. ประชุมคณะกรรมการกำหนดแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล และสำรวจรายได้เพื่อทำฐานข้อมูลสับบุรุษ ด้านรายได้ : สถานภาพเป็นรายครอบครัว
4. จัดประชุมคณะกรรมการอามิล 4 คน ในการทบทวนการบริหารซากาต ของมัสยิดที่ผ่านมาเพื่อสรุปย้อนหลัง 3-5 ปี
5. ประชุมกรรมการ 15 คน เพื่อให้อามิล 4 คน ชี้แจงให้เห็นสภาพ การจัดการซากาตที่ผ่านมาแล้วร่วมกันสรุปอยู่ในกลุ่มไหน ใน 8 ประเภท
6. จัดเวทีกรรมการมัสยิด-ตัวแทนชุมชน ร่วมทบทวน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา โอกาสของการจัดการซากาตของมัสยิดที่ผ่านมา
7. จัดเวทีระดมการจัดการซากาตที่ผ่านมาของครอบครัวสับบุรุษ ครอบครัวละ 1 คน
8. จัดเวทีระดมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการซากาตของมัสยิด เครือข่ายตำบลบันนังสตา
9. จัดอบรมคณะกรรมการ 15 คน ที่ปริกษา กรรมการ โชน เรื่องซากาต 3 วัน
10. จัดการศึกษาฐานมัสยิดที่ทำเรื่องการจัดการซากาตที่ดี
11. จัดเวทีกระตุ้น/ชี้แจงให้เห็นความสำคัญเรื่องซากาตในวันศุกร์

12. จัดเวทีให้ความรู้สัมฤทธิ์ ด้านความเป็นอยู่ และเรื่องหน้าที่ในการจ่ายชากาตทองและชากาตอื่นๆ ในคืนวันศุกร์

13. นักวิจัยสรุปข้อมูล และผลการดำเนินงาน เดือนละ 2 ครั้ง

14. นำเสนอผลการวิจัย

ส่วนกลุ่มที่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยประกอบด้วย อีหม่าม คอเด็บ บิห์ลัน คณะกรรมการมัสยิด ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นอามีล สัปบุรุษแต่ละครอบครัว กลุ่มสตรี เครือข่ายมัสยิดในตำบล รร. บ้านเตาปูน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะที่ปรึกษา

รายละเอียดกระบวนการจัดกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 จัดเวทีเตรียมพร้อมทีมวิจัย ในด้านการบริหารโครงการ การบันทึก การประชุม และการทำหลักฐานการเงิน

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 28 กันยายน 2556 ณ โรงเรียนสตรีอิสลามวิทยามูลนิธิ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. มีผู้เข้าร่วมงาน ประกอบด้วย คณะทีมวิจัย และเจ้าหน้าที่ สกว.

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเตรียมความพร้อมแก่ทีมนักวิจัย ก่อนการดำเนิน โครงการวิจัย
2. เพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการ โครงการวิจัย และกระบวนการในการดำเนินงาน

กระบวนการทำงาน

ในเวลา 13.00 น. ทีมนักวิจัยได้เริ่มลงทะเบียนกัน สำหรับผู้ที่ลงทะเบียนเรียบร้อยแล้วก็ได้เข้าไปนั่งในห้องประชุม และมีเจ้าหน้าที่ได้ทำการแจกเอกสารเกี่ยวกับงานวิจัย เมื่อนักวิจัยมาครบทุกทีมแล้ว ประธานกิจกรรมคือ นางดูแวลอลิเย๊ะ กาแบ เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานอิสลามศึกษาและวัฒนธรรม (สกว.) ได้เริ่มการประชุมและได้ชี้แจงถึงกระบวนการเตรียมความพร้อมของทีมนักวิจัยอย่างละเอียดพอสมควร ในการนี้ทีมนักวิจัยควรเตรียมอะไรบ้างในการลงมือทำงานวิจัย ควรรับมือกับปัญหาต่างๆอย่างไรบ้าง เป็นต้น จากนั้นก็ได้มีการแนะนำตัวของทีมนักวิจัยทีมต่างๆ ซึ่งมีกันหลายทีมมาก. ในวาระการประชุมก็ได้เรียนเชิญทีมนักวิจัยรุ่นเก่าที่สำเร็จแล้วและที่กำลังดำเนินการในขั้นตอนสุดท้ายให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยที่ดีและสมบูรณ์แบบ เพื่อให้เกิดอุปสรรคน้อยที่สุด. ในการทำวิจัยจะต้องใช้ความพยายามและความอดทนสูงเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน อาจจะต้อง

ใช้เวลานานพอสมควร. ทีมแรกที่ได้เรียนเชิญคือทีมนักวิจัยจากหัวข้อ “ภาษาอาหรับ” ทีมนี้ก็ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการทำวิจัยพอสมควร จากนั้นก็เรียนเชิญทีมวิจัยที่สอง คือ ทีมวิจัย “ครอบครัวสุขสันต์” วิจัยนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความพร้อมของทีมนักวิจัยและประธานโครงการ จึงทำให้งานวิจัยสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์. จากนั้นเจ้าที่ศูนย์ประสานงานอิสลามศึกษาและวัฒนธรรม สกว. ได้ให้ทีมนักวิจัยนั่งเป็นกลุ่มๆตามทีมแต่ละทีม และให้แต่ละทีมเขียนรายชื่อ จัดตั้งหน้าที่ของแต่ละคนในทีม รวมทั้งให้ร่วมกันระดมความคิดเกี่ยวกับวิจัยที่จะต้องลงมือทำต่อไป. ในเวลา 14.30 น. ประธานกิจกรรมในครั้งนี้ได้ทำการสรุปหัวข้อต่างๆของวาระการประชุม และได้เรียนเชิญท่านอิหม่ามจากบันนังสตาซึ่งเป็นหนึ่งในทีมวิจัยคือ นายมะรอปี สุแอเสาะ ทำการปิดพิธีด้วยการกล่าวนำดุอา. กิจกรรมได้เสร็จสิ้นลงในเวลา 16.00 น.

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. นักวิจัยได้รับความรู้ และมีความเข้าใจโครงการมากขึ้น และมีความพร้อมจะทำการวิจัย
2. เพิ่มกำลังใจให้กับทีมนักวิจัยและผลักดันให้ทำโครงการวิจัย
3. ได้กำหนดเวลา สถานที่ ที่แน่นอนในการจัดกิจกรรมต่อไป

กิจกรรมที่ 2 เวทีชี้แจงโครงการวิจัย ในวันศุกร์

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 30 ตุลาคม 2556 ผู้เข้าร่วมงาน ประกอบด้วย คณะทีมวิจัย สับบุรุษ ประจํามัสยิด และชุมชน ประมาณ 156 คน ณ มัสยิดอัสฮารี(บ้านโปสนญัมบู) โดยใช้อุปกรณ์มัสยิดในการจัดประชุมชี้แจง.

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชน
2. เพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับชุมชนในเรื่องการจ่ายซากาต
3. เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวในเรื่องซากาตให้มากขึ้น

กระบวนการทำงาน

เริ่มด้วย หลังจากละหมาดวันศุกร์ หัวหน้าโครงการและทีมวิจัยได้เชิญผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวมตัวกันในมัสยิด ซึ่งมีสับบุรุษประจํามัสยิด และชุมชน. จากนั้นหัวหน้าโครงการคือ นายมะรอปี สุแอเสาะ ได้ชี้แจงเกี่ยวกับการจัดโครงการวิจัยครั้งนี้ขึ้นให้กับสับบุรุษและชุมชนในเรื่องการจัดการซากาต ซึ่งหัวหน้าโครงการได้เริ่มอธิบายตั้งแต่ความหมายของซากาต, บุคคลใดบ้างที่ต้องจ่ายซากาต, การจ่ายซากาตเพื่อจุดประสงค์อะไร และใครคือผู้จัดเก็บซากาต อย่างละเอียดพอสมควร ผู้เข้าร่วมก็ให้ความสนใจ

อย่างมากเกี่ยวกับการจัดการและจ่ายซากาต เพราะการจ่ายซากาตเป็นหนึ่งในหลักของศาสนา คือ รุกนอิสลาม(ศาสนบัญญัติ) การบรรยายในครั้งนี้ก็เพียงให้สับบุรุษประจำมัสยิด และชุมชน ได้ทราบถึงความสำคัญและความถูกต้องของคำว่า ซากาต ซึ่งการจัดการซากาตที่ถูกต้องถือเป็นเรื่องที่จะต้องเฝ้าระวังอย่างมาก จากนั้นก็ได้เปิดโอกาสให้มีซักถาม ในช่วงนี้ก็มีมีการซักถามกันไปมาระหว่างสับบุรุษ/ชุมชน กับทีมวิจัยพอสมควร บางคนก็ยังไม่ค่อยเข้าใจกับโครงการนี้จึงมีการอธิบายเพิ่มเติมจนสับบุรุษและชุมชนได้มีความเห็นที่เห็นพ้องกันในการทำโครงการวิจัยนี้และให้ความสนับสนุนโครงการวิจัยนี้อย่างเต็มที่ เพื่อที่จะช่วยให้ชุมชนมีความรู้และเข้าใจกับซากาตมากขึ้น การประชุมชี้แจงโครงการวิจัยนี้สามารถลุล่วงไปด้วยดี และได้สิ้นสุดการประชุมในเวลา 14.30 น.

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ผู้เข้าร่วมโครงการมีความสนใจและซักถามเกี่ยวกับซากาต เช่น ซากาตรายได้จากการกรีดยางซากาตเงินเดือน เป็นต้น
2. มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมโครงการ ในเรื่องของผู้รับซากาต อชันฟทั้ง 8 จำพวก

กิจกรรมที่ 3 ประชุมคณะกรรมการกำหนดแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล และสำรวจรายได้เพื่อทำฐานข้อมูลสับบุรุษ ด้านรายได้ : สถานภาพเป็นรายครอบครัว

กิจกรรมนี้จัดเมื่อ วันที่ 5 เดือนมกราคม 2557. ผู้เข้าร่วมประกอบด้วยคณะกรรมการมัสยิด, คณะกรรมการ สก.ว. และคณะที่ปรึกษา. ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมและอธิบายแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล และได้กำหนดแบบฟอร์มตามแบบแผน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อชี้แจงให้คณะกรรมการเข้าใจในรูปแบบการเก็บข้อมูล
2. เพื่อแบ่งหน้าที่ให้คณะกรรมการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้านสถานภาพทางครอบครัว
3. เพื่อสะดวกในการแจกจ่ายซากาตให้กับชุมชน
4. ได้ทราบครัวเรือนที่มีความสามารถในการจ่ายซากาตทรัพย์สิน และบุคคลที่มีสิทธิได้รับซากาต

กระบวนการทำงาน

เริ่มด้วยเวลา 13.00 - 13.30 น. ผู้เข้าร่วมคือคณะกรรมการมัสยิดและคณะที่ปรึกษาเริ่มทยอยลงทะเบียน. หลังจากนั้นหัวหน้าโครงการคือ นายมะรอนี ตูแอเสาะ ได้กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุม และกล่าวนำคุอาเปิด ณ 13.45 น. เมื่อทุกคนพร้อมเพรียงกันในห้องประชุม หัวหน้าโครงการก็ได้เริ่ม

การประชุม โดยได้เริ่มชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบ และได้อธิบาย กระบวนการดำเนินงานต่างๆให้คณะกรรมการได้รับทราบ การประชุมในครั้งนี้เป็นการประชุมเพื่อกำหนดแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล และสำรวจรายได้เพื่อทำฐานข้อมูลสับนุรุษในด้านรายได้เป็นรายครอบครัว ในการประชุมคณะกรรมการก็ได้อธิบายวิธีการเก็บข้อมูลต่างๆของครอบครัวแต่ละครอบครัว/ชุมชน ว่าเป็นอย่างไร เราควรมีการแก้ไข และพัฒนาส่วนไหนบ้าง ผู้เข้าร่วมประชุมก็มีการเสนอความคิดเห็นรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เพื่อที่จะพัฒนาให้เป็นระบบมากกว่านี้ คณะกรรมการก็ได้มีการเสนอแบบฟอร์มในรูปแบบต่างๆเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลและสำรวจรายได้ ซึ่งจะนำไปใช้ในการทำฐานข้อมูลสับนุรุษในด้านรายได้เป็นรายครอบครัว การกำหนดแบบฟอร์มก็เพื่อที่จะง่ายและสะดวกในการทำฐานข้อมูล และสามารถทำให้เราได้รับข้อมูลที่ชัดเจนแม่นยำ และถูกต้อง. การประชุมก็ผ่านไปได้ด้วยดี คณะกรรมการและคณะที่ปรึกษาก็ลงความเห็นพร้อมเพรียงกัน สามารถกำหนดรูปแบบของแบบฟอร์มและสรุปได้อย่างสมบูรณ์ จากนั้นหัวหน้าโครงการและคณะที่วิจัยก็ได้สรุปและบันทึกวาระต่างๆในการประชุม เวลา 16.30 น. เลิกการประชุม.

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ได้รับความรู้ในรูปแบบการเก็บข้อมูลสับนุรุษให้เป็นระเบียบ
2. ได้ทราบกระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นระบบหรือยัง
3. ได้องค์ความรู้ จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหา และอุปสรรคของคณะกรรมการมัสดิคในการทำงานที่ผ่านมา
4. ได้ทราบบทบาทหน้าที่การทำงานของคณะกรรมการต่อชุมชนที่ผ่านมา
5. การทำวิจัยภาคทฤษฎีทำให้เกิดการเก็บข้อมูลสับนุรุษให้เป็นระเบียบขึ้นมา

กิจกรรมที่ 4 จัดประชุมคณะกรรมการอามีล 4 คน ในการทบทวนการบริหารซากาต ของมัสดิคที่ผ่านมา เพื่อสรุปย้อนหลัง 3-5 ปี

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 13 เดือนมิถุนายน 2557. มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดคือ อามีล 4 คน และทีมนักวิจัย ในการทบทวนการบริหารซากาตที่ผ่านมา เพื่อจะสรุปย้อนหลัง.

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อให้อามีลมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดเก็บซากาตอย่างเป็นระบบ
2. เพื่อเก็บข้อมูลผู้ที่ให้ซากาตให้เป็นแบบแผน โดยข้อมูลผู้ที่ให้ซากาตสามารถเรียกดูย้อนหลังได้

3. เพื่อจัดเก็บข้อมูลของผู้ที่รับซากาด โดยค้นหาของข้อมูลครัวเรือนของบ้านโปสนัญมบู

กระบวนการทำงาน

เริ่มด้วย ประธานโครงการคือ นายมะรอนี สุแอเสาะ กล่าวนำดูอา จากนั้นก็เริ่มการประชุม โดยมีการนำเสนอกระบวนการจัดเก็บซากาดให้อามิลฟัง และมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บซากาดที่เป็นระบบ พร้อมนำเสนอรูปแบบการจัดเก็บซากาดที่ผ่านมาให้ให้อามิลและนักวิจัยฟัง จากนั้นก็ให้อามิลแต่ละคนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดเก็บซากาดที่ผ่านมว่าเป็นอย่างไรบ้าง. อามิลบางคนก็มีการเสนอ/แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการจัดการซากาดทรัพย์สินว่าควรเป็นแนวทางของท่านนี ~~นี้~~ การประชุมครั้งนี้ก็ผ่านไปด้วยดี อามิลทุกคนกับทีมวิจัยสามารถสรุปผลการจัดการซากาดที่ผ่านมามีการแก้ไขจุดไหน เช่น การเก็บข้อมูลครัวเรือนที่เป็นระบบ และแก้ไขในเรื่องฐานข้อมูลของครัวเรือนให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ทีมวิจัยก็สามารถเก็บข้อมูลการจัดการซากาดที่ผ่านมามีได้เป็นอย่างดี. เมื่อทุกคนทำการสรุปเรียบร้อยแล้ว หัวหน้าโครงการก็ทำการปิดประชุมด้วยการอ่านซูเราะห์วัลอัซรี และกล่าวนำดูอาร์

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ทำให้อามิลมีความรู้ความเข้าใจในซากาดเพิ่มมากขึ้น
2. ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดเก็บซากาด
3. ทำให้อามิลและนักวิจัยมีความพร้อมในการทำวิจัยเพิ่มมากขึ้น
4. ทำให้คณะกรรมการตระหนักในการเก็บข้อมูล

กิจกรรมที่ 5 ประชุมกรรมการ 15 คน เพื่อให้อามิล 4 คน ชี้แจงให้เห็นสภาพ การจัดการซากาดที่ผ่านมา แล้วร่วมกันสรุปอยู่ในกลุ่มไหน ใน 8 ประเภท

เมื่อ วันที่ 1 เดือนพฤศจิกายน 2556 ณ มัสยิดอัตตะหีร์ บ้านโปสนัญมบู. มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดคือ กรรมการ 15 คน

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อทราบความชัดเจนของอชันฟ(ผู้มีสิทธิได้รับซากาด) ในชุมชนว่ามีกี่กลุ่ม
2. เพื่อให้รู้ว่าในแต่ละกลุ่มอชันฟ(ผู้ได้รับซากาด) มีจำนวนเท่าไร

กระบวนการทำงาน

เริ่มด้วยคณะกรรมการเริ่มลงทะเบียน ในเวลา 13.00 - 13.30 น. จากนั้นเวลา 13.45 น. ประธานโครงการ นายมะรอนี สุแอเสาะ เปิดการประชุมด้วยการกล่าวนำดูอาและกล่าวต้อนรับ ในเวลา 14.30

น. ก็ได้เรียนเชิญอามิลทั้ง 4 คนร่วมชี้แจงกระบวนการจัดเก็บซากาตที่ผ่านมาให้คณะกรรมการ เพื่อให้เห็นสภาพการจัดเก็บซากาตที่ผ่านมา คณะกรรมการก็ได้มีการแสดงความคิดเห็นต่างๆเกี่ยวกับการจัดการซากาต ซึ่งได้ความเห็นที่ว่า ต่างคนต่างก็ทำตามที่ตนเห็นว่าใครเป็นผู้ที่มีสิทธิได้รับซากาตที่มีอยู่หรือตามความรู้สึกของตนเอง โดยไม่ได้คำนวณอย่างละเอียดว่ารายได้ของแต่ละครอบครัวที่มีสิทธิได้รับซากาตนั้น มีจำนวนเท่าไรและจัดว่าอยู่ในกลุ่มไหนบ้าง สรุปแล้วการจัดเก็บซากาตทรัพย์สินยังไม่ชัดเจน และไม่มีระบบ ชุมชนยังไม่เข้าใจหลักการของซากาต และวิธีการจ่ายซากาตที่ถูกต้องตามหลักอิสลาม อามิลก็ได้มีการอธิบายระบบการจัดเก็บซากาตที่ต้องให้กับคณะกรรมการเพิ่มเติม จากนั้นเวลา 15.40 น. ก็พักการประชุมและมีอาหารว่างให้รับประทานก่อนเลิกการประชุม ในเวลา 16.00 น.

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ทำให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ซากาต ทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น
2. ทำให้ทราบถึงผู้มีสิทธิได้รับซากาตอย่างเป็นแบบแผน
3. ทำให้การจัดเก็บซากาตทรัพย์สินเป็นระบบมากขึ้น
4. ทำให้รู้ว่ามีกี่ครัวเรือนที่สามารถรับซากาตเพื่อง่ายต่อการแบ่ง อชันฟ (ผู้ได้รับซากาต)

กิจกรรมที่ 6 ทบทวน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา โอกาสของการจัดการซากาตของมัสยิดที่ผ่านมา (กรรมการมัสยิด-ตัวแทนชุมชน)

เมื่อ วันที่ 11 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2557. ณ มัสยิดอัสต๊ะหีร์ บ้านโปสนัญมบู ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประกอบด้วย คณะทีมวิจัยคณะกรรมการมัสยิด และตัวแทนชุมชน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อปรับปรุงระบบการจัดเก็บซากาตให้ดีขึ้น
2. เพื่อแก้ปัญหการจัดเก็บซากาต
1. เพื่อสร้างความเข้มแข็งของมัสยิดและชุมชน

กระบวนการทำงาน

เริ่มด้วย หัวหน้าโครงการได้กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมโครงการและเสนอความคืบหน้าของโครงการให้ทราบ และมีการเปิดพิธีด้วยการอ่านกุรอาน จากนั้นให้ตัวแทนนักวิจัยได้ชี้แจงเกี่ยวกับประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อนเกี่ยวกับซากาตที่ผ่านมาของมัสยิด จากนั้นได้เริ่มกระบวนการซักถามความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว ที่ประชุมเสนอว่าเราต้องมีการจัดเก็บซากาตอย่างเป็นระบบมากที่สุด ด้วยการจัดตั้งกองทุนซากาตนี้ขึ้นมา

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ทำให้ชุมชนมีความตระหนักในการออกซากาต ทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น
2. ทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหาของชุมชน
3. ทำให้ชุมชนมีการจัดเก็บซากาตทรัพย์สินเป็นระบบมากขึ้น
4. ชุมชนต้องการเรียนรู้หลักของซากาตทรัพย์สิน

กิจกรรมที่ 7 เวทีระดมการจัดการซากาตที่ผ่านมาของครอบครัวสัปบุรุษ ครอบครัวละ 1 คน

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 27 เดือนมิถุนายน 2557 ผู้เข้าร่วม คือ ครอบครัวสัปบุรุษ ครอบครัวละ 1 คน ณ มัสยิดอัลตะหรัร์ (โปฮันญัมบู).

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อเพิ่มความเข้าใจในเรื่องซากาตและการจ่ายซากาต
2. เพื่อเพิ่มรายละเอียดในเรื่องซากาต
3. เพื่อให้เข้าใจระบบการจัดการซากาตที่ได้ผลมากที่สุด
4. ได้ทราบระบบการจัดการซากาตที่ผ่านมาของครอบครัวสัปบุรุษ
5. ได้ทราบจำนวนครอบครัวที่มีความสามารถในการออกซากาตและครอบครัวที่ไม่มี

ความสามารถ

กระบวนการทำงาน

กระบวนการทำงาน

09.00 น. ผู้เข้าร่วมเริ่มลงทะเบียน จนถึง 09.30 น. เริ่มเปิดพิธีโดยรองประธานโครงการวิจัย ด้วยการกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม และกล่าวนำอัลกุรอาน หลังจากนั้นได้เรียนเชิญประธานโครงการบอกกล่าววัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ หลังจากนั้นได้เริ่มการระดมความคิดเห็น เห็นในหัวข้อของ “การจัดการซากาตที่ผ่านมาของชุมชน” ในขณะที่มีการระดมความคิดเห็นก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมซักถามในเรื่องเกี่ยวกับซากาตซึ่งผู้เข้าร่วมก็ให้ความสนใจและได้ซักถามเกี่ยวกับรูปแบบที่ถูกต้องและชัดเจนของซากาตทรัพย์สินและมีการบอกเล่าวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการจ่ายซากาตที่ผ่านมาของแต่ละคนว่าแค่ออกซากาตพิตเราะห์เท่านั้น ซึ่งมีความถูกต้องและบกพร่องตรงไหนบ้าง ที่ประชุมร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนเวลา 10.30 น. พักรับประทานอาหารว่างกับน้ำหวาน และเริ่มระดมความคิดเห็นต่อ จนถึง 11.45 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน.

ในกระบวนการระดมความคิดในวันนี้ได้มีการตั้งคำถามในแต่ละกลุ่มไม่เหมือนกันโดยทางทีม
นักวิจัยได้มีการแบ่งกลุ่มเพื่อให้ชุมชนมีการเรียนรู้ของหลักการต่างๆของชาคาดทรัพย์สิน และได้มีการ
ตั้งคำถาม คือ

กลุ่มที่ 1 คำถาม

1. ในอิสลามชาคาดมีกี่ประเภท อะไรบ้าง
2. ชาคาดทรัพย์สิน คืออะไร
3. ชาคาดฟิดเราะห์ คืออะไร
4. ใครเป็นคนรับชาคาดของท่านบ้าง เพราะอะไรถึงให้คนนั้น

กลุ่มที่ 2 คำถาม

1. ท่านออกชาคาดฟิดเราะห์แบบใดบ้าง เพราะอะไร
2. การให้ชาคาดของท่าน มีข้อดีอะไรบ้าง
3. การให้ชาคาดของท่าน มีข้อเสียหรือมีปัญหาอะไรบ้าง

กลุ่มที่ 3 คำถาม

1. ท่านออกชาคาดทรัพย์สินเป็นแบบใด
2. ข้อดีของชาคาดทรัพย์สินคืออะไร
3. มีข้อเสียหรือปัญหาอะไรบ้าง

กลุ่มที่ 4 คำถาม

1. วิธีการคำนวณของชาคาดทรัพย์สิน
2. ท่านมีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องชาคาดอะไรบ้างหรืออยากรู้เรื่องอะไรบ้าง(อยากถามมัศยิด
อะไรบ้าง)

โดยประธานโครงการได้มีการจัดกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 8-10 คน
และให้แต่ละกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นและระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจ่ายชาคาดที่ผ่านมา ของ
แต่ละครอบครัวว่ามีลักษณะแบบใด ทุกคนบอกว่าส่วนใหญ่จะเป็นต่างคนคนต่างจ่ายกันเองและให้กับ
คนที่คิดว่าเข้าเกณฑ์ อัซนัฟทั้ง 8 และมีแนวทางแก้ไขให้กับมัศยิดโดยทางมัศยิดได้มีการแต่งตั้ง อามิล
ขึ้นมา ซึ่งในการระดมความคิดเห็นนั้นเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยให้นักวิจัยทราบถึงปัญหาต่างๆของ
ชุมชนเกี่ยวกับชาคาด เมื่อแต่ละกลุ่มได้มีการแสดงความคิดเห็นลงในกระดาษแล้ว หลังจากนั้นก็ได้เชิญ
ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอเกี่ยวกับการจัดการชาคาดทรัพย์สินที่ผ่านมาของแต่ละครอบครัว
โดยบรรยากาศเป็นไปอย่างสนุกสนาน ในระหว่างการเล่นเกมต่างๆก็ได้มีการแจกอาหารว่าง ใน

เวลา 16.30 น. ประธานโครงการก็ได้มีการสรุปเนื้อหาที่ได้มีการระดมความคิดเห็น โดยมีอธิบายของ
คำถามของแต่ละกลุ่ม

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ได้เรียนรู้ระบบการจัดการซากาตที่ผ่านมา
2. ได้ทราบถึงแนวคิดของชุมชนเกี่ยวกับซากาต
3. ทราบถึงกระบวนการจัดการซากาตที่ผ่านมาของแต่ละครอบครัว
4. ทราบถึงข้อบกพร่องของการจัดการซากาตที่ผ่านมา

กิจกรรมที่ 8 เวทีระดมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการซากาตของมัสยิด เครือข่ายตำบล

เมื่อ วันที่ 8 เดือนกันยายน พ.ศ. 2557. ณ มัสยิดอัสฮารีร์ บ้านโปสนญ์มนู ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
ประกอบด้วย คณะทมิวจัย อีหม่าม คอเต็บ บิหลัน และกรรมการมัสยิด.

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อกระตุ้นให้แต่ละมัสยิด มีความเข้าใจในเรื่องการจัดการซากาต
2. เพื่อสร้างจิตสำนึกของชุมชนแต่ละมัสยิดในเรื่องการจ่ายซากาตของแต่ละมัสยิด

กระบวนการทำงาน

กิจกรรมเริ่มขึ้นด้วยการลงทะเบียนเวลา 09.00 น. จากนั้นเวลา 09.30 น. ประธานโครงการเปิด
พิธีและชี้แจงวัตถุประสงค์การดำเนินงาน. เวลา 10.00 น. วิทยากรได้เริ่มการบรรยาย **ในหัวข้อ การ
จัดการซากาตของมัสยิด.** ในขณะที่มีการบรรยายก็มีการซักถามเกี่ยวกับการจัดการซากาตทรัพย์สินของ
แต่ละมัสยิดว่ามีการจัดการในรูปแบบใดบ้าง หลังจากนั้นวิทยากรก็ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการ
ซากาตและได้ทำการสรุปในหัวข้อดังกล่าว. การบรรยายใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เวลา 11.00 น. การ
บรรยายก็ได้เสร็จสิ้นลง และพักรับประทานอาหารกลางวัน พร้อมทำการละหมาด. ได้เริ่มทำกิจกรรม
ในช่วงบ่าย ณ เวลา 14.00 น. ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นต่างๆของแต่ละมัสยิดว่ามีจุดอ่อน
จุดแข็ง ปัญหา และอุปสรรคอะไรบ้าง จุดอ่อน คือ ผู้นำไม่กระตือรือร้นและไม่เห็นความสำคัญของซา
กาตทรัพย์สิน , ขาดความรู้ในเรื่องซากาตทรัพย์สิน และการจัดเก็บซากาตทรัพย์สิน สำหรับจุดแข็งชุมชน
มีความต้องการจ่ายซากาตทรัพย์สินและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ สำหรับปัญหาและอุปสรรคนั้นไม่มี
บุคลากรในแต่ละมัสยิดที่เข้าใจในเรื่องการจัดเก็บซากาตทรัพย์สิน จำเป็นต้องพึ่งการชี้แนะจากผู้รู้เป็น
อย่างมาก จากนั้นประธานโครงการก็ได้ทำการปิดพิธีด้วยกล่าวขอบคุณท่านอีหม่าม คอเต็บ บิลา และ

ตัวแทนชุมชนต่างๆที่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมครั้งนี้และได้กล่าวนำพิธีปิดด้วยซูเราะห์วัลอัซรี และ ดุอา กิฟารัต

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ได้รู้ว่า มัสยิดในตำบลทุกแห่งไม่มีการจัดตั้งกองทุนชากาต
2. การจัดจ่ายชากาตทรัพย์สินของสัปบุรุษของแต่ละมัสยิดทั้งหมดจ่ายกันเอง/ต่างคนต่างจ่าย
3. ได้ทราบถึงปัญหาของการบริหารจัดการชากาตของแต่ละมัสยิด เกิดจากผู้นำขาดความรู้หรือรู้และไม่รู้แนวทางการจัดการที่ทำได้
4. ทำให้ทราบว่า ผู้นำยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องชากาตทรัพย์สินเป็นอย่างมาก แต่มีความรู้ความเข้าใจในชากาตฟิตรีเราะห์เป็นอย่างดี

กิจกรรมที่ 9 ศึกษาดูงานการบริหารจัดการชากาตของมัสยิดตะลุบัน อ.สายบุรี จ.ปัตตานี

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 13 เดือนสิงหาคม 2558 สถานที่จัดกิจกรรม มัสยิดตะลุบัน อ.สายบุรี โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 43 คนประกอบไปด้วยคณะกรรมการมัสยิดตะลุบัน คณะกรรมการมัสยิดอัตตะหีร์ (โปฮนญัมบู). คณะกรรมการนักวิจัย และทีมงาน สกว.

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการทำงานของทีมงาน
2. เพื่อได้ดูการปฏิบัติงานของมัสยิดตะลุบัน อ.สายบุรี

กระบวนการทำงาน

คณะกรรมการมัสยิดมัสยิดอัตตะหีร์ (โปฮนญัมบู). และทีมงานนักวิจัย ได้เดินทางเพื่อไปดูงานที่มัสยิดตะลุบันเนื่องจากมัสยิดตะลุบันมีการเก็บชากาตทรัพย์สินได้เป็นระบบและประสบผลสำเร็จในการเก็บชากาต โดยเริ่มออกเดินทางเวลา 09.30 น. ประกอบไปด้วยคณะกรรมการมัสยิดอัตตะหีร์ (โปฮนญัมบู).และทีมงานนักวิจัย โดยรถยนต์ 3 คัน ถึงที่มัสยิดตะลุบันโดยประมาณเวลา 10.30 น. ทางคณะกรรมการมัสยิดตะลุบันได้มีการต้อนรับ และได้เริ่มเปิดพิธีการบรรยายโดยโต๊ะอิหม่ามมัสยิดตะลุบัน โดยได้กล่าวถึงระบบการจัดเก็บชากาตของมัสยิดตะลุบันและได้บอกแนวทางการจัดเก็บชากาตโดยว่าทำไมต้องมีการจัดเก็บชากาตทรัพย์สิน โดยทางโต๊ะอิหม่ามได้มีการสอนถึงแนวทางการเก็บชากาตที่เป็นระบบและถูกต้องตามหลักและแนวทางของอิสลาม

เวลา 12.30 น. ได้มีการละหมาดร่วมกันที่มัสยิดตะลุบันหลังจากละหมาดเสร็จได้มีการรับประทานอาหารร่วมกันโดยทางมัสยิดตะลุบันได้เตรียมเอาไว้หลังจากนั้น เวลา 14.00 น. ได้มีการ

บรรยายต่อโดยทางโต๊ะอิหม่ามได้บรรยายถึงใครที่สามารถรับชากาตทรัพย์สินนี้ เป็นต้นโดยเสร็จการบรรยายประมาณ เวลา 15.00 น. และเวลา 15.30 น. ได้ออกเดินทางไปยังวังรายาามู หลังจากนั้นได้มีการรับประทานอาหารว่าง และได้ออกเดินทางกลับบ้าน โดยพักละหมาดที่มัสยิดเมืองยะลา จากละหมาดเสร็จได้ออกเดินทางไปที่กินโรตีที่มาลาบูบางกอก หลังจากรับประทานอาหารเสร็จได้ออกเดินทางกลับบ้านโดยถึงที่หมายประมาณเวลา 18.30 น.

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ได้ความรู้ความเข้าใจจากการที่ได้ไปศึกษาดูงาน
2. ได้วิสัยทัศน์ใหม่ๆเพื่อที่จะได้มาทำที่มัสยิดอัสต๊ะหิรั (โปฮอนญัมบู).
3. สามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากการดูงานนำมาปรับใช้ที่มัสยิดอัสต๊ะหิรั (โปฮอนญัมบู) คือ
 - การจัดสรรเงินชากาตออกเป็น 8 ประเภท โดยแบ่งเท่าๆกันหมด
 - เมื่อกลุ่มอชันฟประเภทใดไม่อยู่ มัสยิดจะทำการเก็บไว้ที่กองทุน เพื่อให้กับกลุ่มนี้ต่อไปในโอกาสหน้า
 - อชันฟาอรรีกอก (ทาส) ไม่มีในบ้านเรา แต่มัสยิดบูรณาการโดยมอบให้กลุ่มที่ถูก พรก. ที่ไม่มีทรัพย์สินที่จะไปดำเนินการสุ่คดี
 - กองทุนชากาตจะสามารถเดินต่อไปได้ ต้องรักษาความน่าเชื่อถือ(อามานะห์)
 - การดูแลมูอัลลัฟ จะช่วยเหลือเฉพาะมูอัลลัฟใหม่ๆเท่านั้น

กิจกรรมที่ 10 เวทีกระตุ้นในวันศุกร์ เรื่องชากาต

เริ่มตั้งแต่วันที่ 22 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2557. ณ มัสยิดอัสต๊ะหิรั บ้านโปฮอนญัมบู ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประกอบด้วย คณะทีมวิจัย คณะกรรมการมัสยิด และตัวแทนชุมชน.

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการจ่ายชากาต
2. เพื่อให้ชุมชนพอใจในการจ่ายชากาต

กระบวนการทำงาน

1. เวลา 13.30 น. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชุมชน/ประชาชนที่มาละหมาดวันศุกร์ หลังจากเสร็จละหมาดวันศุกร์ อีหม่ามก็ได้ชี้แจง โครงการและร่วมกันทำความเข้าใจ ในเรื่องชากาตทรัพย์สินอย่างเป็นระบบ

2. เวลา 13.45 น. หัวหน้าโครงการได้มีการบรรยายในหัวข้อเรื่อง ชากาต อย่างเป็นระบบตามหลักอิสลาม เมื่อจบการบรรยายให้ทุกคนที่ไม่เข้าใจได้ซักถามประเด็นต่างๆในเรื่องชากาต
3. หัวหน้าโครงการกล่าวสรุปสิ่งที่ได้ฟังจากการบรรยายในวันนี้และกล่าวปิดพิธีด้วยดุอาอากิฟารัตและซูเราะห์วัลอัซรี

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ได้องค์ความรู้ในเรื่องชากาตทรัพย์สิน
2. ทำให้ทราบว่า กระบวนการทำชากาตอย่างเป็นระบบนั้นมีความประโยชน์มาก

สิ่งที่นักวิจัยได้เรียนรู้

1. ทำให้ทราบว่าประชาชนบางคนยังไม่เข้าใจในเรื่องชากาต
2. ทำให้เกิดวิสัยทัศน์การวางแผนงานในเรื่องชากาต

กิจกรรมที่ 11 เวทีกระตุ้นมุสลิมะฮ์ในคืนวันพฤหัสบดี(วันศุกร์อิสลาม)

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 30 เดือนตุลาคม 2556. ณ. มัสยิดบ้านพวงยาม ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 70 คน ประกอบด้วยมุ สลิมะฮ์ในชุมชนและบ้านใกล้เคียง

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1. เพื่อให้มุสลิมะฮ์มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องชากาตควบคู่ไปด้วย

กระบวนการทำงาน

ผู้เข้าร่วมเริ่มลงทะเบียนในเวลา 19.00 น เนื่องจากเป็นคืนวันศุกร์จึงมีผู้เข้าร่วมมากพอสมควร ทีมนักวิจัยก็ได้มีการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้าร่วมได้อย่างดี.

การเรียนการสอนในทุกคืนวันพฤหัสบดีนี้ ปกติจะมีการสอนเรื่องจิตวิญญาณ หรือวิถีชีวิตมุสลิม และการดูแลครอบครัว และเมื่อการดำเนินการวิจัยจึงมีการเพิ่มหัวข้อการบรรยายในเรื่องชากาต

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวมตัวพร้อมกันเวลา 20.00 น ณ ห้องกิจกรรม โดยประธานโครงการจะกล่าวนำอัลกุรอานและอธิบายวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยนี้ จากนั้นได้เริ่มการบรรยายในหัวข้อ “ชากาต” มีการใช้สื่อ กระดานดำในการอธิบายสร้างความเข้าใจ เมื่อเริ่มการบรรยายมุสลิมะฮ์ก็มีความตั้งใจฟังมาก ในขณะที่บรรยายก็ได้มีการซักถาม และตอบคำถามในเรื่องที่ยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับระบบการจัดการชากาตที่ถูกต้องและชัดเจน ซึ่งกลุ่มมุสลิมะฮ์ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยทราบถึงการปฏิบัติเกี่ยวกับการจ่ายชากาตมากนัก จึงมีการตั้งคำถามกันเยอะมาก การบรรยายใช้เวลาประมาณ 1.5 ชม. และในช่วงสุดท้ายก็ได้มีการแสดงความคิดเห็นต่างๆเกี่ยวกับชากาตที่ผ่านมา

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ทำให้มุสลิมะห์มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องชากาต มากยิ่งขึ้น
2. ได้ตอบคำถามของกลุ่มสตรี
3. มุสลิมะห์มีส่วนในการผลักดันให้หัวหน้าครอบครัวมีการจ่ายชากาตมากขึ้น

สิ่งที่นักวิจัยได้เรียนรู้

1. ทำให้ได้ทราบถึงความคิดและการปฏิบัติของกลุ่มมุสลิมะห์ในชุมชนและบ้านใกล้เคียงในเรื่องการจัดการชากาตและวิธีการปฏิบัติต่างๆเกี่ยวกับชากาตที่ผ่านมามีถูกต้องตามหลักอิสลามหรือไม่
2. ทำให้สามารถวางแผนและจัดการระบบชากาตให้กับชุมชนได้ดีมากยิ่งขึ้น.

กิจกรรมที่ 12 นักวิจัยสรุปข้อมูล และผลการดำเนินงาน

การดำเนินโครงการครั้งนี้ นักวิจัยมีการสรุปงานในหลายลักษณะ ดังนี้

1. การสรุปหลังจากการเสร็จกิจกรรมแต่ละครั้ง การสรุปงานจะดำเนินการในช่วงกลางคืนหลังละหมาดอีชาเป็นส่วนใหญ่ การประชุมนี้มีการวางแผนการทำงาน การประเมินหลังการทำงาน ผลที่เกิดขึ้น ปัญหาอุปสรรคในกิจกรรมที่ดำเนินการ สรุปค่าใช้จ่าย
2. มีการร่วมทำรายงานวิจัยผลการวิจัย เพื่อถอดบทเรียนเขียนรายงาน ซึ่งนักวิจัยทำหลายครั้งร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยอิสลามศึกษาและวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งการไปทำที่เขื่อนบางลาง มาทำที่ มฟน. ทำที่สำนักงานโหนด ร้านอาหาร จนรายงานฉบับนี้เสร็จอย่างสมบูรณ์

กิจกรรมที่ 13 เวทีนำเสนอผลการวิจัย

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 22 เดือนเมษายน 2558 เวลา 13.30 น ณ มัสยิดพงขาม มัสยิดอัดตะหีร์ ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย คณะกรรมการมัสยิด อามิล นักวิจัย ตัวแทนแทนครอบครัวสัปบุรุษ กลุ่มสตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เครือข่ายมัสยิด 5 มัสยิด กรรมการมัสยิด มัสยิดละ 3 คน ครูศาสนา ครูสามัญ นักธุรกิจ เจ้าหน้าที่โหนดอิสลามศึกษาและวัฒนธรรม เยาวชนที่ได้รับทุนจากกองทุนชากาต เครือข่ายสถาบันการเงินในพื้นที่

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมรับฟังการนำเสนอผลการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา

กระบวนการจัดเวที เริ่มด้วยอิมาม กล่าวสละมและขอบคุณทุกท่านที่มาในวันนี้ จากนั้นเปิดพิธีด้วยการอ่านอัลกุรอาน โดย นักเรียนฮาฟิซ อายุประมาณ 15 ปี ที่มัสยิดได้มอบทุนเพื่อเป็น

ทุนการศึกษาอาชีพ ซึ่งสามารถอ่านอัลกุรอานได้โดยไม่ต้องเปิดหนังสือเลย จากนั้นอิหม่ามได้แนะนำผู้เข้าร่วมคร่าวๆว่ามีใครบ้าง เมื่อแนะนำเสร็จอิหม่ามกล่าวต่อว่า ชะกาดนั้นเป็นหนึ่งในรูกน(หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม) ที่ชาวมุสลิมทุกคนจะต้องจ่ายซากาต และจะอย่างไรให้ทุกมัสยิดมีการบริหารระบบชะกาด เพราะปัจจุบันต่างคนต่างจ่าย ท่านนบีเคยกล่าวกับสหายว่า เจ้าจงหาผู้ที่มาทำงานเกี่ยวกับชะกาด โอ้อับรรคาผู้มีอิมานจงให้ความร่วมมือกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชะกาด เป้าหมายหลักเพื่อให้ทุกคนเข้าใจชะกาดและมีคนที่จะทำงานเกี่ยวกับชะกาด เพราะชะกาดจะมาไม่ถึงถ้าไม่มีคนทำงาน

ปัจจุบันคนเราจะมีการจ่ายชะกาดทรัพย์สินแต่เราไม่ได้จ่ายชะกาดเงินเดือน ทั้งๆที่ประเทศมาเลเซียบางหน่วยงานจะมีการหักเงินรายได้หรือเงินเดือนได้ในบางหน่วยงาน การที่เราไม่จ่ายชะกาดนั้นเหมือนเราไล่ฝนไม่ให้ตก แต่ที่อัลลอฮ์ให้ฝนตกลงมานั้นเป็นเพราะ โลกเรามีสัตว์อยู่ด้วยบนโลกนี้

จากนั้นนำเสนอผลสำเร็จจากการทำงานเกี่ยวกับชะกาดของมัสยิดพวงมาลัยที่ผ่านมาว่า ในปีแรกได้ 40,000 บาท ปีที่ 2 ได้ 70,000 บาท ปัจจุบันมีงบประมาณ 180,000 บาท ระบบการบริหารและการจ่ายซากาต จะเน้นทางการศึกษา โดยส่งนักเรียนไปเรียนฮาฟิซ 5 รายโดยให้ค่าใช่จ่ายเดือนละ 500 บาท

จากนั้นมีการนำเสนอกิจกรรมงานวิจัยที่ผ่านมาว่ามีทั้งหมด 13 กิจกรรม ตั้งแต่การเตรียมทีมจัดเวที ประชุมคณะกรรมการ ทบทวนจุดอ่อนจุดแข็ง ทักษะศึกษา สรุปผล จากนั้นได้ให้เจ้าหน้าที่สกว. ให้ความคิดเห็นต่อโครงการ ซึ่งนางสาวตุลเวศรีเย๊ะ กาแบ ได้กล่าวว่า “รู้สึกภูมิใจและยินดีที่ได้มาในวันนี้ วิจัยเป็นการหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีประเด็นที่ยังไม่เคยมีใครทำมาก่อน งานวิจัยสามารถพัฒนาองค์กรได้หลายบทบาท เรามาถอยหลัง แล้วมองมัสยิดว่ามัสยิดเรามีการบริหารจัดการอย่างไรเกี่ยวกับชะกาด แม้ว่าจะเป็นชะกาดฟิตรีหรือชะกาดทั่วไป เพราะเท่าที่ดูที่นี่เป็นหนึ่งใน การสร้างความมั่นใจต่อคณะทำงาน คำว่าชะกาดนั้นนอกจากชะกาดข้าวเปลือกแล้ว ยังมีซากาตผลิตอีกด้วย และมีทรัพย์สินอีกมากที่เราต้องจ่ายซากาต เราจะอย่างไรให้ได้ความรู้ในเรื่องนี้” เป็นความคิดและคำฝากจากเจ้าหน้าที่ สกว. จากนั้นได้เชิญเด็กที่ได้รับทุนการศึกษา 3 คน มาแสดงความรู้สึกที่ได้รับการช่วยเหลือจากมัสยิด ซึ่งเด็กๆกล่าวว่า รู้สึกใจมากที่ได้รับทุนจากมัสยิด ขอบคุณโตะอิหม่ามที่ให้โอกาสเรา ทำให้เราได้เรียน อยากให้มีต่อไป

ต่อด้วยการแสดงความคิดเห็นของตัวแทนนักธุรกิจชุมชน ที่หันมาจ่ายซากาตมัสยิด ซึ่งกล่าวว่า ทุกคนอาจจะคิดว่าชะกาดเป็นภาระเพราะคนเราเมื่อมีทรัพย์สินเยอะจะรู้สึกเสียดายเมื่อต้องจ่ายชะกาด ทั้งๆที่เราให้ซากาตเท่านี้ อัลลอฮ์จะทดแทนมากกว่านี้ ขอบคุณท่านอิหม่ามที่บ้านเรามีการทำตรงนี้ ที่อื่นสามารถยกระดับฐานะด้วยการเอากองทุนชะกาดมาช่วยเหลือคนยากจน จนคนจนหมดไปจากชุมชน เพราะช่วยในการทำให้เขามีอาชีพ

ผู้ใหญ่บ้าน กล่าวว่าเคยถามอิหม่ามทุกปีเกี่ยวกับชะกาดว่าจะจ่ายที่ไหน วันนี้เมื่อบ้านเรามีการบริหารชะกาดทำให้รู้สึกดีและสบายใจมากขึ้น เพราะชะกาดของเรานั้นสามารถมอบได้อีก 8 องค์กร

นอกจากทุนกำไรแล้วคิดว่าถ้าขาดทุนยังต้องจ่ายชะกาดด้วย เพราะชะกาดเป็นการล้าง(suci)ทรัพย์สินเรา
อัลลอฮจะไม่ให้ความยากจนต่อผู้ที่จ่ายชะกาด จะทำอย่างไรให้เกิดความยั่งยืนสู่ระดับตำบลต่อไป

จากนั้นหัวหน้าโครงการได้ให้ความรู้เกี่ยวกับชากาตให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจ ความสำคัญของชากาต
สาเหตุที่ต้องจ่ายชากาต เงื่อนไขที่ wajib ชากาต วัตถุประสงค์การจ่ายชากาต จากนั้นนักวิจัยร่วมกัน
นำเสนอผลที่ได้รับจากการวิจัย ว่า ทำให้ชุมชนมีความเข้าใจในเรื่องชากาตทรัพย์สินมากขึ้น มีความ
กระตือรือร้นในการจ่ายชากาต ชุมชนมีการพูดคุยในเรื่องชากาตทรัพย์สิน กองทุนชากาตมีการ
ขยายตัวสามารถช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา เกิดกองทุนชากาตประจำ
มัสยิด

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

1. ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจโครงการวิจัย
2. ทำให้เห็นความสำเร็จที่ทุกคนให้ความร่วมมือกับโครงการด้วยดี
3. ผู้เข้าร่วมคาดหวังให้มัสยิดทำเป็นต้นแบบของการจัดการชากาตทรัพย์สิน
4. หน่วยงานและบริษัทในพื้นที่พร้อมที่จะเข้ามาสนับสนุนกิจการของมัสยิด

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากบทบัญญัติในอัลกุรอานอัลลอฮ์ได้ตรัสว่า:

" خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا "

ความว่า: (โอ้อูฮ์หมัด) เจ้าจงเอาจากทรัพย์สินของพวกเขาเป็นทานซากาต ซึ่งจะทำให้พวกเขาสะอาด และจะทำให้พวกเขาบริสุทธิ์อีกด้วย. (ซูเราะห์อัตเตาบะฮ์: 103)

จากอัลฮาดิษ ท่านอิบนุอับบาส (รค.) ได้รายงานของท่านนบีﷺ ได้สั่ง มุอาซ อิบน์ อะบดุล ไปยัง แคว้นเยเมน และท่านไว้ตอนหนึ่งว่า ความว่า “จงบอกพวกเขาว่าอัลลอฮ์ ได้ทรงกำหนดซากาตเหนือพวกเขา โดยเก็บจากคนร่ำรวยของพวกเขาและจ่ายคืนให้แก่คนยากจนของพวกเขา” (รายงานโดยบุคอรี 1997 หมายเลข 1496)

จากบทบัญญัติและคำสอนของท่านนบี ซากาต จึงเป็นทรัพย์สินที่ศาสนาอิสลามได้บัญญัติไว้ ให้เจ้าของทรัพย์สินนั้นมีหน้าที่ต้องจ่ายให้แก่บุคคลซึ่งเป็นผู้ที่มีสิทธิ์ได้รับซากาต โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างหลักประกันความมั่นคงให้กับผู้ด้อยโอกาส และเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนบุคคล คือ ผู้ที่จ่ายซากาต ในด้านการช่วยขัดเกลาจิตใจให้สะอาด ไม่ตระหนี่ เป็นการชักฟอกทรัพย์สินที่หามาได้ให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นการเพิ่มพูนทรัพย์สิน (More you give more you get) สร้างความรักใคร่ในสังคมและเพื่อสังคมส่วนรวม

การดำเนินงานวิจัยโครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของ มัสยิดอัลตะห์รีร์(บ้านโปชนอญ์มู)โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อ.บันนังสตา จ.ยะลา ครั้งนี้ นักวิจัยได้เลือกศึกษาวิจัยในเรื่องซากาตทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นซากาตที่คนในชุมชนยังไม่มีมีการจ่ายอย่างเป็นระบบ และยังไม่เกิดประโยชน์กับชุมชนเท่าที่ควร จึงมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิด
2. เพื่อศึกษากระบวนการให้สัปปุรุสมีความรู้ ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้อง

จากกระบวนการวิจัยที่มีการประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมต่างๆ 13 กิจกรรม โดยสรุปดังนี้ :-

1. จัดเวทีเตรียมพร้อมทีมวิจัยด้านการบริหาร โครงการ ทำให้เกิดทีมนักวิจัยขึ้นมา 10 คน เพื่อการบริหารโครงการ
2. จัดเวทีชี้แจงโครงการวิจัย ทำให้ชุมชนมีความเข้าใจ มีจิตสำนึก และตื่นตัวในเรื่องซากาตมากขึ้น
3. ประชุมกรรมการกำหนดแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล และสำรวจรายได้ โดยมีการทำข้อมูลสำบุรุษ ด้านรายได้ สถานภาพเป็นรายครอบครัว ทำให้คณะกรรมการเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องทำ เป็นฐานข้อมูลประจำมัสยิดด้านสถานภาพทางครอบครัว สะดวกในการแจกจ่ายซากาตให้แก่ชุมชน และได้ทราบข้อมูลครอบครัวที่มีความสามารถในการจ่ายซากาตทรัพย์สิน
4. จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการ 4 คน ทบทวนการบริหารซากาตของมัสยิดที่ผ่านมา ทำให้เกิดการประเมินและการจัดการซากาตครั้งต่อไป และได้มีการปรับปรุงการจัดเก็บซากาต
5. ประชุมกรรมการ 15 คน เพื่อให้อาสาสมัคร 4 คน ชี้แจงให้เห็นสภาพการจัดการซากาตที่ผ่านมา แล้วรวบรวมกันสรุปว่าอยู่ในกลุ่มไหนใน 8 ประเภท ทำให้เกิดความชัดเจนในอัตลักษณ์ (ผู้ที่ได้รับซากาตในชุมชน) ว่ามีกี่กลุ่ม และรู้ว่าแต่ละกลุ่มมีจำนวนเท่าไร
6. ทบทวนจุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหา โอกาสของการจัดการซากาตของมัสยิดที่ผ่านมา ทำให้เกิดการปรับปรุงระบบการจัดเก็บซากาต การแก้ปัญหา การจัดเก็บซากาต จากที่ชาวบ้านทำกันโดยลำพังเปลี่ยนเป็นมีการตั้งอามิล (ผู้จัดเก็บซากาต) แล้วชุมชนจ่ายซากาตให้อามิล สร้างความเข้มแข็งของมัสยิด
7. เวทีระดมการจัดการซากาตที่ผ่านมาของครอบครัว สำบุรุษ ครอบครัวละ 1 คน ทำให้เพิ่มความเข้าใจในเรื่องซากาต การจ่ายซากาต เข้าใจในระบบการจัดการซากาตจนได้ผลมากขึ้น ได้ทราบการจัดการซากาตที่ผ่านมาของครอบครัวสำบุรุษ ทำให้ทราบจำนวนและครอบครัวที่มีความสามารถในการออกซากาตและครอบครัวที่ไม่สามารถออกซากาต
8. เวทีระดมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการจัดเก็บซากาตของมัสยิดอัสซุลฮะดีร์ (โปฮันญันบู) ทำให้เกิดการกระตุ้นให้แต่ละมัสยิดมีความเข้าใจในเรื่องการจัดการซากาต โดยสร้างจิตสำนึกกับชุมชนในแต่ละมัสยิดเป็นเครือข่ายตำบลในเรื่องการจ่ายซากาตทรัพย์สิน

9. ศึกษาดูงานการปฏิบัติงานจริง ทำให้ได้เพิ่มพูนความเข้าใจในเรื่องซากาตมากขึ้น และสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและทำให้เกิดความรับผิดชอบ พร้อมทั้งทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน
10. เวทีกระตุ้นในวันศุกร์เรื่องซากาตทรัพย์สิน ทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกและมีความพึงพอใจในการจ่ายซากาตทรัพย์สิน
11. เวทีกระตุ้นมุสลิมมะห์ในวันศุกร์ ทำให้มุสลิมมะห์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจ่ายซากาตควบคู่ไปด้วย
12. นักวิจัยสรุปถึงข้อมูลของการจัดกิจกรรมที่ผ่านมาและนำมาปรับใช้ในเรื่องของการทำงาน
13. การนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ทุกประการ ซึ่งนักวิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยและเนื้อหารายละเอียดต่างๆจากผลการปฏิบัติการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์บทเรียนการจัดการระบบซากาตฟิตรีเราะห์ของมัสยิด

1.1 บทเรียนการจัดเก็บซากาตฟิตรีเราะห์ของมัสยิดอัลตะห์รีร์(บ้านโปชนอญ์มู) ที่ผ่านมา

ซากาต(ทานบังคับ)ในอิสลามแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ซากาตอาหาร และซากาตทรัพย์สิน ซึ่งการจัดเก็บซากาตของมัสยิดอัลตะห์รีร์(บ้านโปชนอญ์มู) ที่ผ่านมา ได้ดำเนินการเฉพาะซากาตฟิตรีเราะห์ หรือซากาตอาหาร เท่านั้น

ซากาตอาหาร หรือซากาตฟิตรีเราะห์ ถูกตราเป็นบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นสิ่งขัดเกลาและชำระล้างผู้ที่ถือศีลอด ในเดือนรอมฎอนให้ปราศจากบาปอันเกิดจากคำพูดที่ไร้สาระและหยาบคายที่อาจเกิดขึ้น ในขณะที่ปฏิบัติศาสนกิจอันนี้ ทั้งยังเป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่ผู้ยากจนขัดสนโดยการบริจาคอาหาร เพื่อพวกเขาได้อิ่มหนำสำราญ ไม่ต้องขอร้องวอนจากผู้อื่นในวันรายอนั่นเอง ดังที่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในวจนะท่านศาสดาที่รายงานโดยท่านอิบนุอับบาสว่า ความว่า “ท่านศาสนทูตได้กำหนดซากาตฟิตรีเราะห์เพื่อชำระผู้ที่ถือศีลอดให้สะอาดจากคำพูด และเพื่อเป็นอาหารแก่คนยากไร้” บันทึกโดย อิบุนาฎุคและอิบนุนาญะฮ์

ซากาตฟิตรีเราะห์ เป็นฟริฎและจำเป็นต่อมุสลิมทุกคน ทั้งชายและหญิง เด็กและผู้ใหญ่ ผู้เป็นทาสและไม่เป็นทาส

สำหรับการจัดการซากาตฟิตรีเราะห์ของมัสยิดอัลตะห์รีร์(บ้านโปชนอญ์มู) ได้ดำเนินการโดยมัสยิดซื้อข้าวสารมาประมาณ 30-40 กระสอบต่อปี เมื่อถึงเวลาออกซากาต ช่วงวันที่ 27-30 ของเดือน

รอมฎอน ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต หรืออามิล ก็จะจำหน่ายข้าวสารดังกล่าว โดยเอากำไรจากการขายข้าวสารเป็นบางส่วนเพื่อเข้าเป็นกองทุนบำรุงมัสยิด

เจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต หรืออามิล เป็นบุคคลที่มีสยิดแต่งตั้งจากตัวแทนคณะกรรมการมัสยิด และที่ปรึกษามัสยิดรวมจำนวน 4 คน ทำหน้าที่จัดเก็บและจ่ายซากาตฟิตรี

วิธีการจ่ายซากาตฟิตรีของมัสยิดอัสซะหฺรีร์(บ้านโปชนญัมบู) เริ่มจากสัปบุรุษจะมาซื้อข้าวสารที่มัสยิด ซึ่งมัสยิดแต่งตั้งคนขายไว้ 1 คน ซึ่งแต่ละคนต้องซื้อข้าวสารจำนวน 2.7 กิโลกรัมต่อคน/หัว โดยจะซื้อเพิ่มตามจำนวนสมาชิกของครอบครัว จากนั้นตั้งเจดนา(เนียต) “ข้าวสารจำนวนนี้เป็นซากาตวาฮิบสำหรับตัวข้าพเจ้า /เมียฉัน(กรณีมีภรรยามากกว่า 1 คนให้ระบุชื่อด้วย)/ลูกฉันคนโตซื้อรองลงมาซื้อ ตามลำดับ” แล้วมอบให้เจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต(อามิล) ช่วยไปแจกจ่ายให้กับผู้ที่มีสิทธิได้รับซากาต ซึ่งทางฝ่ายอามิลก็มีข้อมูลอยู่แล้ว การมอบซากาตฟิตรีให้แก่สัปบุรุษของมัสยิดมัสยิดสามารถมอบให้ผู้มีสิทธิรับซากาตได้คนละประมาณ 10 กันตัน(32 กิโลกรัม)

การดำเนินการในเรื่องซากาตฟิตรีตามที่กล่าวมาจะไม่มีปัญหามากนัก เพราะซากาตฟิตรีมุสลิมทุกคนจะรู้ว่าเป็นวาฮิบ(บังคับสำหรับมุสลิม) เช่นเดียวกับการที่มุสลิมต้องละหมาด ต้องถือศีลอด จึงเป็นที่รู้ว่าจะต้องจ่ายซากาต ซึ่งจากเวทีถอดบทเรียนเรื่องการบริหารจัดการซากาตที่ผ่านมาของมัสยิดอัสซะหฺรีร์(บ้านโปชนญัมบู) ชาวบ้านหรือสัปบุรุษมีความรู้และเข้าใจถูกต้องว่า ซากาตฟิตรี คือ ซากาตที่ต้องออกในช่วงเดือนรอมฎอน วิธีการออกซากาตประเภทนี้ คือ สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมออกซากาตฟิตรีให้กับมัสยิดประจำหมู่บ้าน จากนั้นอามิลจะทำหน้าที่แจกจ่ายซากาตให้กับจำนวนผู้มีสิทธิรับซากาตที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งซากาตประเภทนี้จำเป็นต้องจ่ายซากาตในลักษณะของข้าวสารเท่านั้น (ตามทัศนะแนวคิดของอิหม่ามชาฟีอีร์) และชาวบ้านสะท้อนว่าเขาไว้วางใจผู้นำมัสยิดในการดำเนินในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีสัปบุรุษบางส่วนที่มีการจัดการและแจกจ่ายซากาตกันเอง บางครอบครัวมีการออกซากาตโดยให้มัสยิดจัดการครั้งหนึ่งตนเองจัดการครั้งหนึ่ง โดยให้กับผู้มีสิทธิรับซากาตในกลุ่ม 8 ประเภทที่กำหนดไว้ แต่จะมอบให้ในบางคนเท่านั้นและส่วนใหญ่จะมอบกับคนใกล้ชิดก่อน

1.2 จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และโอกาสของการจัดการซากาตของมัสยิด

จากการทบทวนจุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหา โอกาสของการจัดการซากาตของมัสยิดที่ผ่านมา มีข้อสรุปที่น่าสนใจ ดังนี้

จุดแข็ง ของการจัดการซากาตของมัสยิดอัสซะหฺรีร์(บ้านโปชนญัมบู)ที่ผ่านมา พบว่า มัสยิดสามารถจัดการซากาตฟิตรีได้เป็นอย่างดี ซึ่งปัจจัยที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจาก

- 1) ผู้นำศาสนามีภาวะผู้นำ มีการทำงานเป็นทีม การบริหารการเงินมีความโปร่งใส มีการประชุม และมีการบันทึกผลและมีการติดตามผลตามมติที่ประชุม มีการติดตามและประเมินผลหลังการประชุม ทำหรือไม่ กรณีที่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่ทำ บางครั้งจะมีการประชุมใหม่เพื่อทบทวนวิธีการและสาเหตุ ที่สำคัญมีความต่อเนื่องในการบริหารงาน
- 2) สัปบุรุษหรือชาวบ้านให้การยอมรับและนับถือผู้นำ การบริหารงานของมัสยิดได้รับความเชื่อถือ มีการบริหารจัดการที่ชัดเจน
- 3) สัปบุรุษมีความเข้าใจซากาตฟิดเราะห์ และสัปบุรุษบางส่วนมีความเข้าใจเรื่องซากาตทรัพย์สิน แต่รายได้ของชุมชนไม่ถึงเกณฑ์(พิคัล)ในการจ่ายซากาต ทำให้ไม่สามารถออกซากาตได้
- 4) สัปบุรุษเองมีการตระหนักในการจ่ายซากาต มีการรวมกลุ่ม และเมื่อมีเวทีการทบทวนการจัดการที่ผ่านมา และการให้ความรู้ในเวทีของมุสลิมะห์ การให้โอวาทในช่วงวันศุกร์ทำให้ชุมชนมีความต้องการออกซากาตทรัพย์สินมากขึ้น

จุดอ่อนและปัญหาของการจัดการซากาตของมัสยิดอัสต๊ะหิร(บ้านโปชนอญ์มู)ที่ผ่านมา
พบว่า การจัดการซากาตฟิดเราะห์ไม่มีปัญหามากนัก แต่จะมีปัญหาในเรื่องซากาตทรัพย์สิน คือ

- 1) ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องซากาตที่เท่าทันกัน ทำให้ผู้จ่ายซากาตบางรายจะประเมินรู้รับด้วยตนเองปราศจากการศึกษาความรู้ ซึ่งบางคนให้หมอบ้าน ให้หมอดำแย ให้เด็กกำพร้าที่ครอบครัวร่ำรวยแล้ว ซึ่งไม่ได้อยู่ในบุคคล 8 ประเภทที่สามารถรับซากาตได้
- 2) คนที่เข้าใจเรื่องซากาตแต่ขาดจิตสำนึกในการออกซากาต ทำให้นิ่งเฉย เฉื่อยชา ต่อการดำเนินการออกซากาต ซึ่งกลุ่มนี้มีมากที่สุด
- 3) ด้านลักษณะการจ่ายซากาตทรัพย์สิน พบว่า ชาวบ้านจะจ่ายซากาตในลักษณะต่างคนต่างจ่าย โดยจะทำกันเอง ไม่มีการรวบรวมเงินให้กับอาเมิล (หรือเจ้าหน้าที่จัดเก็บ) ซึ่งทำให้ไม่สามารถรวบรวมเงินเป็นกองทุนได้ จำนวนเงินก็มากมาอยู่ ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับจากความคิดเห็นของชาวบ้านที่สะท้อนเกี่ยวกับการจัดการซากาตที่ผ่านมา ยอมรับว่าผู้จ่ายขาดความเข้าใจในเรื่องซากาต โดยจ่ายกับผู้ที่มีบุญคุณ เช่น โต๊ะมุเต็ง(หมอดำแย) โต๊ะบอมอ(หมอบ้าน) เด็กกำพร้า ซึ่งในอดีตชุมชนจ่ายซากาตทรัพย์สินตามที่ตนคิดเอาเองโดยไม่ตรงกับที่ระบุในอัสนาฟ หรือบุคคล 8 ประเภทที่สามารถรับซากาตได้

- 4) ระบบการจัดเก็บซากาตของมัสยิดยังไม่เป็นแบบแผน ยังไม่มีแผนการจัดการซากาต ทรัพย์สินที่เป็นระบบ ไม่มีการวางอามิล(ผู้จัดเก็บซากาต) ที่ชัดเจนทำให้เกิดภาวะ ชาวบ้านต่างคนต่างจ่ายเอง
- 5) การสื่อสารในเรื่องซากาตทรัพย์สินยังน้อย อีกทั้งชาวบ้านและคนในชุมชนยังขาดการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการซากาตทรัพย์สินเท่าที่ควร
- 6) รายได้ของชุมชนไม่ถึงเกณฑ์ที่จะต้องออกซากาต อันเนื่องจากอาชีพและภาวะ เศรษฐกิจที่ฝืดเคือง

โอกาสของการจัดการซากาตของมัสยิดอัสหะห์รี (บ้านโปชนอญุม) ในอนาคต

จากการเรียนรู้ในเวทีการศึกษาฐานที่มัสยิดบ้านเหนือทำให้คณะกรรมการมัสยิดมีความคิดริเริ่ม มีการเปลี่ยนแปลง ต้องการทดลองทำดูบ้างในบางเรื่อง เช่น ความสะอาดของมัสยิด การจัดการระบบซากาต การช่วยเหลือทุนการศึกษาในชุมชน

รู้ว่าสังคมจะมีการพัฒนาได้ต้องทำคน

ให้มีการทำอิบาดะห์ (การภักดีต่ออัลลอฮ)

ให้มีการอีมาระห์ (การพัฒนาและเปลี่ยนแปลง)

ให้มีการคิลาฟะห์ (ปกครองและบริหาร)

ทำอย่างไรให้คนในชุมชนอยู่ในรูปแบบอิสลาม(ไม่ใช่ประเพณี)

ดังนั้น โอกาสของการจัดการซากาตของมัสยิด ที่นำไปสู่ความสามารถในการดำเนินการจัดการซากาตทรัพย์สินได้ ประกอบด้วย

- 1) ผู้นำศาสนามีวิสัยทัศน์ มีการทำงานเป็นทีม การบริหารการเงินมีความโปร่งใส มีการประชุม และมีการบันทึกผลและมีการติดตามผลตามมติที่ประชุม มีการติดตามและประเมินผลหลังการประชุม
- 2) มัสยิดมีประสบการณ์ด้านการบริหารซากาตฟิตเราะห์ที่ได้ผลจนเป็นที่ยอมรับ ซึ่งมี ความแตกต่างกับมัสยิดทั่วไปที่ยังไม่สามารถจัดการซากาตฟิตเราะห์ให้ระบบได้
- 3) มีคนในชุมชนที่มีคุณสมบัติเป็นอามิลได้
- 4) ชุมชนบ้านโปชนอญุม เป็นชุมชนกึ่งเมือง ชาวบ้านส่วนหนึ่งทำอาชีพค้าขาย มี ความสามารถในการจ่ายซากาตได้หลายครอบครัว อันนำไปสู่การจัดการซากาต ทรัพย์สินได้
- 5) หากมัสยิดมีการจัดการที่ดี นักรุทกิจในพื้นที่ใกล้เคียงที่เป็นสัปบุรุษของมัสยิดที่ยัง ไม่ได้มีการดำเนินในเรื่องซากาตอย่างเป็นระบบ สามารถมาขอซากาตทรัพย์สินให้ มัสยิดอัสหะห์รี(บ้าน โปชนอญุม)ดำเนินการจัดการได้

ผลการวิเคราะห์ทั้งหมด นำไปสู่การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในช่วงทดลองศึกษารูปแบบการจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิดในครั้งนี้ ซึ่งกระบวนการวิจัยได้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกับผู้นำศาสนา คณะกรรมการมัสยิด นักธุรกิจในพื้นที่ การปฏิบัติการแต่งตั้งอามีด และร่วมกันศึกษาข้อมูลสำบุรุษ เพื่อหาแนวทางความเป็นไปได้ในการจัดการทรัพย์สินของมัสยิด พร้อมๆกับการสร้างความเข้าใจกับสำบุรุษอยู่ตลอดเวลา

2. แนวทางนำไปสู่การจัดการระบบซากาตทรัพย์สินโดยมัสยิด

จากการที่มัสยิดอัสสะหรีร์(บ้านโปสนญัมบู)มีการดำเนินการจัดเก็บซากาตฟิตรีห์เพียงอย่างเดียว แต่เมื่อมีการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ทำให้คณะกรรมการมัสยิดและชุมชนได้มีการดำเนินการในเรื่องการจัดเก็บซากาตทรัพย์สินได้ และทำให้ทราบรูปแบบการจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสสะหรีร์(บ้านโปสนญัมบู) ให้เป็นระบบ และประสบความสำเร็จนั้น มัสยิดมีความจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจและมีความพร้อมในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะมัสยิดต้องจัดเตรียมความพร้อมของคน 5 กลุ่ม คือ

1. อิหม่าม หรือคณะกรรมการมัสยิดบางส่วนต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบซากาตให้ชัดเจน

จากการถอดบทเรียนด้านโอกาสของชุมชนในด้านการนำไปสู่การจัดการซากาตทรัพย์สินได้ พบว่ามัสยิดอัสสะหรีร์(บ้านโปสนญัมบู) มีประสบการณ์ด้านการบริหารซากาตฟิตรีห์ที่ได้ผลจนเป็นที่ยอมรับของชุมชน โดยเฉพาะการดำเนินงานในเรื่องซากาตทรัพย์สินยังมีความจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งที่ผู้นำหรืออิหม่ามมัสยิดต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องซากาตทรัพย์สินเป็นอย่างดีด้วย จึงจะสามารถนำความรู้มาสู่การดำเนินการในเรื่องซากาตได้

จากเวทีการประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการซากาตของมัสยิด เครือข่ายตำบลบันนังสตา ทำให้ทราบสถานการณ์การจัดการซากาตในพื้นที่ ปัญหาและข้อจำกัดที่ไม่สามารถดำเนินการในเรื่องของซากาตได้ คือ

1. มัสยิดในตำบลทุกแห่งไม่มีการจัดตั้งกองทุนซากาต
2. การจ่ายซากาตทรัพย์สินของสำบุรุษของแต่ละมัสยิดทั้งหมดเป็นลักษณะจ่ายกันเอง/ต่างคนต่างจ่าย
3. ได้ทราบถึงปัญหาของการบริหารจัดการซากาตของแต่ละมัสยิด เกิดจากผู้นำขาดความกระตือรือร้นและไม่รู้แนวทางการจัดการที่ทำได้

4. ทำให้ทราบว่า ผู้นำยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องซากาตทรัพย์สินเป็นอย่างมาก แต่มีความรู้ความเข้าใจในซากาตฟิตรีอะห์เป็นอย่างดี

ดังนั้น หากมัสยิดจะดำเนินการในเรื่องซากาตทรัพย์ได้ อีหม่าม หรือคณะกรรมการมัสยิดบางส่วนต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบซากาตให้ชัดเจนด้วยจึงจะดำเนินการต่อไปได้

2. มีการจัดเตรียมทีมงานที่จะดำเนินการซากาต (อามิล) ที่เป็นบุคคลที่ได้รับความน่าเชื่อถือของชุมชน

จากผลการถอดบทเรียนด้านจุดอ่อนและปัญหาของการจัดการซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสซะหรีร์(บ้านโปชนอญมบู)ที่ผ่านมา ในด้านลักษณะการจ่ายซากาตทรัพย์สินของชาวบ้าน พบว่าชาวบ้านจะจ่ายซากาตในลักษณะต่างคนต่างจ่าย โดยจะทำกันเอง ไม่มีการรวบรวมเงินให้กับอามิล (เจ้าหน้าที่จัดเก็บ) ซึ่งทำให้ไม่สามารถรวบรวมเงินเป็นกองทุนได้ จำนวนเงินก็มากมายอยู่ ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับจากความคิดเห็นของชาวบ้านที่สะท้อนเกี่ยวกับการจัดการซากาตของตนเองที่ผ่านมา ยอมรับว่า ผู้นำขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องซากาต โดยจ่ายกับผู้ที่มีบุญคุณ เช่น โต๊ะมุเต็ง(หมอดำแย) โต๊ะบอมอ(หมอบ้าน) เด็กกำพร้า ซึ่งในอดีตอดีตชุมชนจ่ายซากาตทรัพย์สินตามที่ตนคิดเอาเองโดยไม่ตรงกับที่ระบุในอัสนาฟ หรือบุคคล 8 ประเภทที่สามารถรับซากาตได้ ในขณะที่ระบบการจัดเก็บซากาตของมัสยิดยังไม่เป็นแบบแผน ยังไม่มีแผนการจัดการซากาตทรัพย์สินที่เป็นระบบ ไม่มีการวางอามิล(เจ้าหน้าที่จัดเก็บ) ทรัพย์สินที่ชัดเจน ที่ผ่านมามีเฉพาะอามิลจัดเก็บซากาตฟิตรีอะฮ์เท่านั้น และอามิลจะทำหน้าที่เพียงเดือนรอมฎอนเท่านั้น อีกทั้งมีปัญหาด้านการสื่อสารในเรื่องซากาตทรัพย์สินพบว่า มัสยิดมีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องนี้น้อย ในขณะที่บ้านและคนในชุมชนยังขาดความรู้ในเรื่องการจัดการซากาตทรัพย์สิน

หลังจากการดำเนินงานวิจัยที่มีการทบทวนจุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหา โอกาสของการจัดการซากาตของมัสยิดที่ผ่านมา (กรรมการมัสยิด ตัวแทนชุมชน) การศึกษาดูงานที่มัสยิดบ้านเหนือ มัสยิดสาขบุรี จ.ปัตตานี ทำให้มัสยิดอัสซะหรีร์ (บ้านโปชนอญมบู) ได้แนวทางการบริหารจัดการซากาตที่ชัดเจน โดยเริ่มจากอีหม่ามมัสยิดมีการแต่งตั้งอามิลในการดูแลการบริหารจัดการซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสซะหรีร์(บ้านโปชนอญมบู)ที่ชัดเจน โดยมัสยิดดำเนินการสรรหาอามิลและแต่งตั้งอามิลจำนวน 4 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับความน่าเชื่อถือของชุมชน และสร้างความเข้าใจทีมงานเกี่ยวกับความสำคัญของซากาต เป้าหมายซากาต หน้าที่ของทีมงาน เพื่อให้การทำงานมีความชัดเจน ประกอบด้วย

- 1) อีหม่ามมัสยิดอัสซะหรีร์ (บ้านโปชนอญมบู) เป็นประธาน
- 2) ที่ปรึกษามัสยิด 2 คน (นายอับลุสฮาฟิซ สุแอเสาะและคว่นสะมาแอ โต๊ะกูตือเงาะ)
- 3) กรรมการมัสยิด 1 คน (นายมุฮัมมัดซารี มะมิง)

บุคคลเหล่านี้ผ่านความเห็นชอบของคณะทมิววิจัย โดยคณะกรรมการมัสยิดอัตตะหะรีร์ (บ้านโปชนอญมบู)ทุกคนรับทราบ โดยเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติการเป็นอาหมิลและมีคุณสมบัติพิเศษ คือ

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องชาคาด
2. มีอามานะฮ(ความน่าเชื่อถือ) เป็นผู้ได้รับความเชื่อถือจากชุมชน
3. มีความเสียสละ
4. เป็นกระบอกเสียงได้ เพื่อแพร่ข้อมูลได้

จากนั้น เมื่อได้บุคคลที่เป็นอาหมิลแล้ว เป็นหน้าที่ของอิหม่ามและคณะกรรมการมัสยิดร่วมกันสร้างความเข้าใจกับอาหมิล เกี่ยวกับการจัดระบบการทำงานให้มีความชัดเจน มีการประชุมอาหมิล เพื่อร่วมกันพิจารณาและให้ความเห็นชอบร่วมกัน ร่วมพิจารณา ข้อมูลผู้จ่าย ข้อมูลผู้รับชาคาด

บทบาทหน้าที่ของอาหมิล มี 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 เป็นฝ่ายจัดเก็บข้อมูลผู้มีศักยภาพจ่ายชาคาด

1. มีหน้าที่จัดหารวบรวมชาคาด
2. ต้องมีข้อมูลว่าใครบ้างที่สามารถจ่ายชาคาดได้ในหมู่บ้าน (ผู้มีความสามารถในการจ่ายชาคาด)

ประการที่ 2 เป็นฝ่ายผู้จ่ายชาคาด

1. มีหน้าที่แจกจ่ายชาคาดตามข้อมูลที่ได้มา
2. ศึกษาข้อมูลจำนวนที่รายที่ได้รับชาคาดทรัพย์สินในจำพวก 8 ประเภท
3. ศึกษาข้อมูลผู้รับชาคาดมีความต้องการอะไรบ้าง ขนาดไหน เช่น สิ่งของที่จำเป็น
4. ทำการสรุปผู้มีสิทธิรับชาคาด

จากเวทีถอดบทเรียนเพื่อสรุปผลการวิจัย ผู้จ่ายชาคาดสะท้อนว่า สาเหตุที่ตนเองหันมาจ่ายกับมัสยิด เนื่องจาก “มีความเชื่อมั่นในผู้รู้ และอาหมิล ว่าจะสามารถบริหารทรัพย์สินสู่ผู้เดือดร้อนจริงๆ ทรัพย์สินเราไม่ถูกกินโกง/คอร์รัปชั่น ทำให้ทรัพย์สินเราสะอาด และทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของผู้มีสิทธิรับชาคาดได้อย่างทั่วถึงและตรงคนที่มีสิทธิจริงๆ ”

3. ศึกษาและรวบรวมรายชื่อผู้มีสิทธิรับชาคาด และจ่ายชาคาดในชุมชน

กลุ่มเป้าหมายผู้รับชาคาด

กลุ่มเป้าหมายผู้รับชาคาด ถือว่าเป็นกลุ่มสำคัญที่มัสยิดจะลงไปให้การช่วยเหลือ ซึ่งต้องอยู่ในกลุ่มผู้มีสิทธิรับชาคาด ซึ่งมีจำนวน 8 จำพวก(อัสนาฟ) ประกอบด้วย ฟากีร์(ยากจน) มิสกิน(ขัดสน) อาหมิล(ผู้จัดเก็บและแจกจ่ายชาคาด)มูอัลลัฟ(ผู้ที่เข้ารับอิสลาม) บุคคลที่ได้รับการเลิกทาส ฆอริมีน(ผู้ที่

มีหนี้สิน) พี่ชาบีลิลลาธ(ในแนวทางของอัลลอฮ์) อิบนูชาบีล (ผู้ที่เดินทางและเกิดปัญหาในการเดินทาง) ซึ่งมีสยิดออตตะหีร์ (บ้านโปฮนญัมบู) จะมีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลสัปปุรุษผู้มีสิทธิรับซากาตทุกปี เพื่อการจ่ายซากาตฟิตเราะห์ ดังนั้นการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ทางมัสยิดจึงใช้ฐานข้อมูลผู้มีสิทธิรับซากาตฟิตเราะห์ เป็นฐานข้อมูลผู้มีสิทธิรับซากาตทรัพย์สินด้วย

กลุ่มเป้าหมายผู้จ่ายซากาต

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลผู้มีความสามารถในการจ่ายซากาตมาก โดยการศึกษาข้อมูลนี้เป็นบทบาทของอามิล 4 คน มีการจัดทำแบบฟอร์มจากนั้นลงพื้นที่สำรวจกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ทราบว่าใครที่มีความสามารถในการจ่ายซากาต ซึ่งต้องมีคุณสมบัติครบจึงจะสามารถจัดระบบซากาตได้ คุณสมบัติของผู้จ่ายซากาต คือ

1. นับถือศาสนาอิสลาม
2. มีการครอบครองทรัพย์สินที่สมบูรณ์
3. ทรัพย์สินนั้นครบพิกัด (จำนวน) หรือ นิชอบ (รายละเอียดตามบทที่ 2)
4. ครอบครองครบระยะเวลา
5. บุคคลนั้นมีอิศภาพ

ผลการเก็บข้อมูลในช่วงการดำเนินงานวิจัย พบว่า มัสยิดออตตะหีร์ (บ้านโปฮนญัมบู) มีสัปปุรุษที่มีความสามารถในการจ่ายซากาตได้ในปี 2557 จำนวน 8 คน และปี 2558 มีจำนวน 6 คน และข้อมูลนี้มีความจำเป็นต้องมีการสำรวจและขึ้นทะเบียนใหม่ทุกปี เนื่องจากบางปีธุรกิจสามารถมีกำไรมาก บางปีขาดทุนจนไม่สามารถจ่ายซากาตได้ เป็นต้น ผลการสำรวจข้อมูลผู้จ่ายซากาต สามารถสรุปได้ ดังนี้

- ปี 57 พบว่า สัปปุรุษที่มีความสามารถในการจ่ายซากาตในชุมชนโปฮนญัมบู มีจำนวน 8 คน ซึ่งเป็นครอบครัวที่ประกอบอาชีพค้าขาย ผู้รับเหมา ธุรกิจส่วนตัว ทำสวน ผู้นำท้องถิ่น ส่วนผู้มีสิทธิรับซากาตในชุมชน มีจำนวน 6 ครอบครัว
- ปี 58 พบว่า สัปปุรุษที่มีความสามารถในการจ่ายซากาตในชุมชนโปฮนญัมบู มีจำนวน 6 คน ซึ่งเป็นครอบครัวที่ประกอบอาชีพค้าขาย ผู้รับเหมา ธุรกิจส่วนตัว ทำสวน ผู้นำท้องถิ่น ส่วนผู้มีสิทธิรับซากาตในชุมชน มีจำนวน 6 ครอบครัว

ข้อมูลนี้มีความจำเป็นต้องมีการสำรวจและขึ้นทะเบียนใหม่ทุกปี เนื่องจากบางปีธุรกิจสามารถมีกำไรมาก บางปีขาดทุนจนไม่สามารถจ่ายซากาตได้ เป็นต้น

การชักชวนให้ผู้ที่อยู่ในกลุ่มผู้มีความสามารถจ่ายซากาต มาร่วมออกซากาตกับมัสยิดได้นั้น

เกิดจากกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจของทีมอามิล โดยทีมอามิลแบ่งกันลงไปพูดคุยทำความเข้าใจ

เข้าใจกับผู้มีสิทธิจ่ายซากาตได้เป็นรายคน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ทางอาามีมีข้อมูลที่ชัดเจนว่าสามารถจ่ายได้ การลงไปพูดคุยตัวต่อตัวเพื่อให้เห็นความตั้งใจของมัสยิด การชี้แจงรูปแบบการสนับสนุนที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งปกติผู้จ่ายเหล่านี้ จะจ่ายอยู่แล้วแต่เป็นลักษณะการจ่ายกันเอง นอกจากนี้ กระบวนการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนยังดำเนินการในลักษณะการให้ความรู้เฉพาะทั้งในรูปแบบการบรรยายให้ความรู้ในเวทีการอบรมมุสลิมะห์ การให้ความรู้ในช่วงการอ่านคุตบะห์วันศุกร์

ตารางที่ 1 บัญชีผู้จ่ายซากาตกองทุนซากาต มัสยิดอัลตะห์รีร(บ้านโปสนอญ์มู) ต.บันนังสตา
อ.บันนังสตา จ.ยะลา

ประจำปี	ลำดับ ที่	ชื่อ - นามสกุล	ที่อยู่	ชนิดซากาต	จำนวนเงิน
2557	1	นายมะรอปี สุแอเสาะ	62 ม.3 ต.บันนังสตา	ทรัพย์สิน	30,000
	2	นายแสมะสุคิง สุแอเสาะ		ทรัพย์สิน	30,000
	3	นายยูโซ๊ะ ลูคิง	16 ม.3 ต.บันนังสตา	ทรัพย์สิน	3,000
	4	นายอับดุลชอมะ อะเซ็ง		ทรัพย์สิน	2,500
	5	นายอับดุลรอฮิง สุแอเสาะ		ทรัพย์สิน	2,000
	6	นางแมซง		ทรัพย์สิน	2,500
	7	นายอับรอฮิม		ทรัพย์สิน	3,000
	8	นายอีดิง ดิงลูกา		ทรัพย์สิน	3,000
					รวม 76,000
2558	1	นายมะรอปี สุแอเสาะ	62 ม.3 ต.บันนังสตา	ทรัพย์สิน	30,000
	2	นายแสมะสุคิง สุแอเสาะ		ทรัพย์สิน	20,000
	3	นายฮาฟิส ดิงลูกา		ทรัพย์สิน	3,000
	4	นายอับดุลรอฮิง สุแอเสาะ		ทรัพย์สิน	2,500
	5	ตลาดเมืองใหม่บันนังสตา		ทรัพย์สิน	60,000
	6	หจก.ฮาลาล แอนด์ โค		ทรัพย์สิน	100,000
					รวม 215,500

4. ให้สัปปุรุษในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้อง

ก่อนการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์จุดอ่อนของมัสยิดและชุมชนเกี่ยวกับการจัดการซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัดตะหิร(บ้านโปชนอญบู) ก่อนการวิจัย พบว่า ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องซากาตที่เท่าทันกัน ผู้จ่ายซากาตบางรายจะประเมินรู้รับด้วยตนเองปราศจากการศึกษาความรู้ ซึ่งบางคนให้หมอบ้าน ให้หมอดำแย ให้เด็กกำพร้าที่ครอบครัวย่ำแย่แล้ว ซึ่งไม่ได้อยู่ในบุคคล 8 ประเภทที่สามารถรับซากาตได้ ส่วนคนที่เข้าใจเรื่องซากาตกลับขาดจิตสำนึกในการออกซากาต ทำให้นิ่งเฉยเฉื่อยชาต่อการดำเนินการออกซากาต ซึ่งกลุ่มนี้มีมากที่สุด

ด้านลักษณะการจ่ายซากาตทรัพย์สิน พบว่า ชาวบ้านจะจ่ายซากาตในลักษณะต่างคนต่างจ่าย โดยจะทำการเอง ไม่มีการรวบรวมเงินให้กับอาเมิล (หรือเจ้าหน้าที่จัดเก็บ) ซึ่งทำให้ไม่สามารถรวบรวมเงินเป็นกองทุนได้ จำนวนเงินก็มากมายอยู่ ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับจากความคิดเห็นของชาวบ้านที่สะท้อนเกี่ยวกับการจัดการซากาตที่ผ่านมา ยอมรับว่า ผู้จ่ายขาดความเข้าใจในเรื่องซากาต โดยจ่ายกับผู้ที่มิบุญคุณ เช่น โตะมุเค็ง(หมอบ้างสูนัต) โตะบีแคะ(หมอดำแย) โตะบอมอ(หมอบ้าน) เด็กกำพร้า ซึ่งในอดีตชุมชนจ่ายซากาตทรัพย์สินตามที่ตนคิดเอาเองโดยไม่ตรงกับที่ระบุในอัลสนาฟ หรือบุคคล 8 จำพวกที่สามารถรับซากาตได้

ผลการพูดคุยในเวทีต่างๆของสัปปุรุษตัวแทนแต่ละบ้าน พบว่า ก่อนที่จะมีการให้ความรู้เพิ่มเติมในงานวิจัย ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายซากาตทรัพย์สินโดยสรุปดังนี้

1. สัปปุรุษมีความรู้ในเรื่องประเภทซากาตในอิสลามว่ามี 2 ประเภท คือ ซากาตฟิดเราะห์ และซากาตทรัพย์สิน
2. สัปปุรุษมีความรู้และเข้าใจว่า ซากาตฟิดเราะห์ คือ ซากาตที่ต้องออกในช่วงเดือนรอมฎอน วิธีการออกซากาตประเภทนี้ คือ สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมออกซากาตฟิดเราะห์ให้กับมัสยิดประจำหมู่บ้าน จากนั้นผู้นำมัสยิดแบ่งซากาตออกเป็น 8 อชันาฟ และสมาชิกทุกคนไว้วางใจผู้นำของเราทุกคน
3. สัปปุรุษมีความรู้และเข้าใจถึงเหตุผลที่ชาวบ้านออกซากาต เพื่อให้ทรัพย์สินที่ไปรังไรชัดเจน เพิ่มริชกี(ทรัพย์สิน) และเข้าถึงความรู้สึกรักของคนยากจน ได้ช่วยเหลือคนยากจน
4. ประเภทของซากาตทรัพย์สินที่ชาวบ้านเข้าใจ คือ ทอง สัตว์ผลไม้ ข้าวเปลือก ค้าขาย นาค ซึ่งทั้งหมดมีความถูกต้องแต่ยังไม่ครอบคลุมทุกประเภทและไม่เข้าใจในรายละเอียดมากนัก

5. วิธีการออกซากาตทรัพย์สินของชาวบ้าน คือ ออกซากาตแบบรายบุคคลก็มี และช่วยเหลือเด็กเรียน
 6. บุคคลที่ชาวบ้านมอบซากาตที่ผ่านมาซึ่งดำเนินการเอง ประกอบด้วย คนยากจน มุอัลลัฟ (มุสลิมใหม่) มุซาเฟร(นักเดินทาง) ซาบีลิลละห์ โต๊ะครู แม่หม้าย โต๊ะบาเก(นักศึกษาที่เรียนศาสนาอย่างเดียว) เหตุผล คือ เพราะเห็นว่ามี ความลำบากในการทำมาหากิน
 7. ชาวบ้านยอมรับว่า การแจกจ่ายซากาตของตนเองที่ผ่านมามีข้อเสีย คือ ขาดต่อหลักการของ 8 อัซนาฟ และยอมรับว่าไม่รู้ว่ามีผู้รับซากาต คือใคร
 8. ความรู้เกี่ยวกับการคำนวณซากาตทรัพย์สิน ที่ชาวบ้านเข้าใจ คือ คิดจากทองคำ 5.66 บาท จะจ่าย 2.5% ส่วนความรู้อื่นๆชุมชนยังไม่เข้าใจในเรื่องวิธีคิด คำนวณ จำนวนหรือพิกัด ในการจ่ายซากาต และเงื่อนไขของการจ่ายซากาต ส่วนใหญ่การคำนวณใช้หลักการคาดคะเน
- จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับซากาตทรัพย์สินก่อนการทำวิจัยโดยรวม คือ
1. ชุมชนทั้งหมดยังไม่เข้าใจอย่างละเอียดว่าซากาตมีกี่ประเภท
 2. ในเรื่องซากาตทรัพย์สิน ชุมชนยังไม่รู้ว่าทรัพย์สินอะไรบ้างที่ต้องจ่ายซากาต
 3. ความเข้าใจในเรื่อง อัซนาฟ (ผู้ที่ได้รับซากาต) ก็ยังคลุมเครือ ไม่ชัดเจน
 4. ชุมชนจ่ายซากาตด้วยตนเองโดยคิดเองว่าคนนั้นจะได้รับซากาตโดยไม่ใช้ฐานข้อมูลของของมัสยิด
 5. ชุมชนยังไม่เข้าใจในเรื่องวิธีคิด คำนวณ จำนวนหรือพิกัด ในการจ่ายซากาต และเงื่อนไขของการจ่ายซากาต

กระบวนการให้สัตบุรุษมีความรู้ความเข้าใจในงานวิจัย

กระบวนการให้สัตบุรุษมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและการจ่ายซากาต ได้ดำเนินการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการดำเนินการวิจัยได้ดำเนินการทดลอง โดยใช้กระบวนการชวนคิด การตั้งคำถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการให้ความรู้ในเรื่องซากาตทรัพย์สินอย่างจริงจังในทุกๆวันศุกร์ การบรรยายในเวทีมุสลิมะห์คืนวันพฤหัสบดี และทำให้ทราบว่ สตรีเวลารับรู้เรื่องอะไร จะไปบอกต่อกับสามีและคนที่บ้านด้วย ในขณะที่เวลาชายรับรู้เรื่องนี้จะไม่กลับไปบอกภรรยา

จากกระบวนการพูดคุยการประชุมที่มีการตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการทบทวนตนเองของสัตบุรุษในเรื่องความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติที่ผ่านมา ซึ่งนักวิจัยใช้กระบวนการนี้ในเวทีการระดมความคิด

คิดเห็นการจัดการซากาตครอบครัวที่ผ่านมาในกลุ่มตัวแทนครอบครัวฯละ 1 คน ซึ่งคำถามที่นักวิจัยตั้งเพื่อให้ผู้เข้าร่วมเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน คือ

1. ในอิสลามซากาตมีกี่ประเภท อะไรบ้าง
2. ซากาตทรัพย์สิน คืออะไร
3. ซากาตฟิตเราะห์ คืออะไร
4. ใครเป็นคนรับซากาตของท่านบ้าง เพราะอะไรถึงให้คนนั้น
5. ท่านออกซากาตฟิตเราะห์แบบใดบ้าง เพราะอะไร
6. การให้ซากาตของท่าน มีข้อดีอะไรบ้าง
7. การให้ซากาตของท่าน มีข้อเสียหรือมีปัญหาอะไรบ้าง
8. ท่านออกซากาตทรัพย์สินเป็นแบบใด
9. ข้อดีของซากาตทรัพย์สินคืออะไร
10. มีข้อเสียหรือปัญหาอะไรบ้าง

การให้ความรู้เฉพาะ ทั้งในรูปแบบการบรรยายในการอบรมมุสลิมะห์ การอ่านคุตบะห์ในวันศุกร์ ประเด็นสำคัญของการให้ความรู้สามารถสรุปได้ ดังนี้

- ให้สัปบุรุษทุกคนเข้าใจว่า “ซากาตทรัพย์สินไม่ใช่สิทธิของเราแต่เป็นสิทธิของผู้มีสิทธิรับซากาต เราไม่สามารถนำมาใช้ได้ เพราะใช้แล้วจะถูกสอบสวนและเป็นทรัพย์สินที่ไม่บริสุทธิ์”
- เป็นหน้าที่ของมุสลิมในการปฏิบัติตามหลักการอิสลาม(รูกุนอิสลาม) เป็นหน้าที่ของมุสลิมที่ต้องจ่ายซากาตมิใช่ภาระ (อามิลทำความเข้าใจในทัศนคติ หน้าที่ของมุสลิมต่อการจ่ายซากาต ซากาตเป็นสิทธิของมุสลิม)ทำให้ตัวเองบริสุทธิ์
- ให้ความเข้าใจว่าสามารถจ่ายกับใครได้บ้าง “ซากาตทรัพย์สินไม่ใช่สิทธิของเราแต่เป็นสิทธิของผู้มีสิทธิรับซากาตเราไม่สามารถนำมาใช้ได้ เพราะใช้แล้วจะถูกสอบสวนและเป็นทรัพย์สินที่ไม่บริสุทธิ์”
- ต้องอาศัยผู้รู้เพื่อให้จ่ายตรงตามคน/ผู้มีสิทธิจริง ผู้จ่ายรายหนึ่งสะท้อนบทเรียนของตนเองที่มาน่าว่า “แต่ก่อนไม่จ่ายซากาต เพราะไม่รู้และคิดว่าเป็นภาระ แต่เมื่อได้รับความรู้แล้วถึงทราบว่ามันคือหน้าที่ที่ต้องจ่าย และตัดสินใจจ่ายให้มัสยิดเพราะเราไม่มีความรู้ว่าจะต้องไปจ่ายให้ใคร”

- ให้เห็นความประเสริฐของการจ่ายซากาตร่วมกัน
- ให้ทราบโทษหนักกับบุคคลที่ไม่จ่ายซากาต ดังอัลกุรอานที่กล่าวว่า

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ يَوْمَ يُخْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فُتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كُنْتُمْ لَا تُفْسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ

ความว่า : และบรรดาผู้ที่สะสมทองและเงิน และไม่จ่ายมันในทางของอัลลอฮ์นั้น จงแจ้งข่าวดีแก่พวกเขาเถิด ด้วยการลงโทษอันเจ็บปวด วันที่มันจะถูกเผาไฟในนรกแห่งญานันัม แล้วหน้าผากของพวกเขา และสีข้างของพวกเขาและหลังของพวกเขาจะถูกนាប់ด้วยมัน นี่แหละคือสิ่งที่พวกเขาได้สะสมไว้เพื่อตัวของพวกเขานั่นเอง ดังนั้นจึงมีผลสิ่งที่พวกเขาสะสมไว้เกิด (อัลเตาบะฮ์ : 34-35)

การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งในร้านน้ำชา หรือช่วงการพูดคุยสั้นๆ หลังละหมาด ซึ่งเป็นการพูดคุยตามอัธยาศัยและอามิลก็ได้ไปพูดคุยและขยายต่อ การกระตุ้นผ่านเสียงตามสาย การจัดบอร์ด และการศึกษาดูงานให้เกิดความมั่นใจ และจากกระบวนการทดลองในงานวิจัย พบว่า การนั่งคุยเป็นกันเอง จะได้ผลมากที่สุด สำหรับชุมชนพวงมู

ส่วนกระบวนการให้ความรู้ความเข้าใจกับผู้สืบทอดจ่ายซากาต ทางอามิลจะลงไปพูดคุยทำความเข้าใจกับผู้จ่ายรายคนที่ชัดเจนว่าสามารถจ่ายได้ เพื่อให้เห็นความตั้งใจของมัสยิด ชี้แจงการจ่ายซากาตให้กับกลุ่ม 8 จำพวก แลกเปลี่ยนความคิดเห็นการดำเนินการของบุคคลเหล่านี้ที่ผ่านมา ว่ารูปแบบการสนับสนุนใครบ้าง ซึ่งปกติผู้จ่ายเหล่านี้ จะจ่ายอยู่แล้วแต่เป็นลักษณะส่วนตัว

หลังจากการทำวิจัย

1. ทำให้สัปปุรุษมีความรู้ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้องมากขึ้น และนำไปสู่การดำเนินการของมัสยิดในเรื่องของซากาตทรัพย์สินได้ในที่สุด
2. ชุมชนสามารถตอบได้ว่าซากาตมีกี่ประเภทอะไรบ้าง เช่น ในเวทีระดมการจัดการซากาตในครัวเรือนที่ผ่านมา ชุมชนพอรู้บ้างว่าหลักการคิดซากาตทรัพย์สินนั้น ว่าเอาทองคำหนัก 5.66 บาท เป็นเกณฑ์
3. ชุมชนสามารถตอบได้ว่าซากาตทรัพย์สินนั้นมีอะไรบ้าง
4. ทำให้เกิดคำถามขึ้นมาหลายๆคำถาม ในเวทีการจัดการระดมซากาตครัวเรือนที่ผ่านมา ซึ่งทำให้คนในชุมชนมีความรู้มากขึ้น คำถามที่ชุมชนถาม เช่น

- ถามว่า รายได้จากการกรีดยาง 200 บาท ต่อวัน เมื่อครบระยะเวลา 1 ปี จะต้องจ่ายซากาตหรือไม่

- ถ้าเรามีเงิน 2,00,000 บาท แต่ครอบครองไม่ถึง 12 เดือน จะต้องจ่ายซากาตหรือไม่
- ผู้ที่ทำงานได้รับค่าจ้างเดือนละ 15,000 บาท วายิบซากาตหรือไม่ เพราะวายิบจากการจ่ายซากาตนั้น มีเงื่อนไขต้องครบพิกัดและระยะเวลา

- การจ่ายซากาตในชุมชนเดียวกันจะดีกว่าการจ่ายซากาตนอกชุมชนใช่หรือไม่

5. ชุมชนสามารถแยกแยะออกมาว่า ผู้ที่มีสิทธิได้รับซากาตนั้นมีกี่จำพวกอะไรบ้าง หรือ อัชนาฟทั้ง 8 จำพวก

6. เกิดกองทุนซากาตขึ้นมา ถึงแม้ว่าจะเป็นเริ่มต้นก็ตาม ก็เป็นการจุดประกายในชุมชนมีความรู้ถึงความสำคัญของซากาต ซึ่งทางกองทุนก็ได้มีการดำเนินการไปแล้วบางส่วนเพื่อให้ชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของซากาต เช่น มีการสนับสนุนให้เด็กไปเรียน ฮาฟิส จำนวน 1 คน ไปเรียนมัธยมในโรงเรียนเอกชน จำนวน 5 คน

7. ทำให้เกิดการวางแผนการทำงานด้านการจัดการซากาต โดยอามิลต้องจัดเก็บข้อมูลของ ผู้ที่เข้าเกณฑ์ในอัชนาฟ 8 จำพวกของผู้มีสิทธิรับซากาต เป็นข้อมูลที่มีการ update อยู่เสมอ เพื่อเป็นการง่ายในการสนับสนุนช่วยเหลือต่อไป และเมื่อทางกองทุนมีเงินเป็นก้อนแล้ว ทางคณะกรรมการอามิลที่ได้แต่งตั้งไว้จะเป็นผู้ที่ต้องพิจารณาจ่ายซากาตให้กับผู้ที่มีสิทธิได้รับซากาต ซึ่งได้มีการทดลองแล้วในการวิจัยครั้งนี้

ดังนั้น สามารถสรุปบุคคลที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้อง คือ

1. ผู้นำศาสนาและคณะกรรมการมัสยิด
2. อามิล
3. ผู้มีสิทธิจ่ายซากาต
4. ผู้มีสิทธิรับซากาต
5. สัมบุรุษทุกคน

3. รูปแบบการจัดการซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสตะหรีร์(บ้านโปฮนญัมบู)

หลังจากมัสยิดอัสตะหรีร์ (บ้านโปฮนญัมบู) มีข้อมูลจำนวนผู้มีสิทธิออกหรือจ่ายซากาตและจำนวนผู้รับซากาตในชุมชนแล้ว ทางมัสยิดมีการประชุมอามิล เพื่อหาวิธีรูปแบบการจัดการซากาต โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายผู้มีสิทธิรับซากาตจำนวน 8 จำพวกที่กำหนด และกระบวนการจ่ายซากาตทรัพย์สินจะมุ่งเน้นไปที่ผู้รับซากาตใน 8 จำพวกเหล่านั้นเป็นหลัก ประกอบด้วย

1. ฟากีร์ (ยากจน) ผู้ที่ไม่มีทรัพย์สินหรือมีรายได้ไม่เพียงพอกับความจำเป็น ที่อยู่อาศัยหรืออื่นๆ ที่ของเขา

2. มิสกีน (ขัดสน) ผู้ที่มีทรัพย์สินบ้างหรือมีรายได้บ้าง แต่ไม่สามารถเลี้ยงดูได้อย่างเพียงพอ
สำหรับตนเองและผู้อยู่ในความดูแลของเขา
3. อามิล (ผู้จัดเก็บและแจกจ่ายซากาต)
4. มุอัลลัฟ (ผู้ที่เข้ารับอิสลาม)
5. บุคคลที่ได้รับการเลิกทาส / บุคคลที่ขาดอิสรภาพ
6. หมอรีมิน (ผู้ที่มีหนี้สิน)
7. ฟิซาบิลิลลาฮ์ (ในแนวทางของอัลลอฮ์) หมายถึงแนวทางที่สามารถนำไปสู่ความโปรดปรานของ
อัลลอฮ์ ทั้งทางด้านความเชื่อถือ และการปฏิบัติ
8. อิบนูซาบิล (ผู้ที่เดินทางและเกิดปัญหาในการเดินทาง)

กระบวนการจัดการซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัลตะห์รีร์(บ้านโปชนอญมบู) ดำเนินการในลักษณะ
กองทุนซากาต โดยมีเป้าหมายเพื่อ “รวบรวมทรัพย์สินให้เป็นหนึ่ง เพื่อให้เป็นทุนช่วยเหลือผู้ที่ด้อย
โอกาสในชุมชน และช่วยเหลือบุคคลให้เขาได้คลี่คลายปัญหา” ซึ่งอามิลทำการประชุมวางแผนการจ่าย
ซากาตให้กับบุคคลผู้มีสิทธิรับซากาต 8 จำพวก ที่อยู่ภายใต้มัสยิด ซึ่งการประชุมหารือมีประเด็น
สำคัญๆ คือ

- วิธีการจ่ายรูปแบบใด ในรูปแบบเงินหรือสิ่งของ
- จ่ายช่วงไหน อย่างไร
- ร่วมกันดูจำนวนเงินที่ได้จากผู้จ่ายซากาต
- กำหนดจำนวนเงินที่จะให้
- จำนวนผู้รับ/แยกประเภทอยู่กลุ่มไหนใน ๘ จำพวก ซึ่งปัจจุบันมัสยิดจ่ายให้กับบุคคล
ใน 4 กลุ่มประเภทผู้มีสิทธิรับซากาต คือ กลุ่มมิสกีน มุอัลลัฟ ฟิซาบิลิลลาฮ์ และ
อามิล

จากนั้นมัสยิดเรียกผู้มีสิทธิรับซากาต เพื่อชี้แจงการดำเนินการของมัสยิดในการช่วยเหลือท่าน
ทั้งหลาย ซึ่งทุกคนต่างรู้สึกดีใจ และมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลผู้รับและผู้จ่ายให้ชุมชนรับทราบ

รูปแบบการจัดการซากาตทรัพยากรสัตว์ มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1. เป็นทุนการศึกษาแก่เยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มพิชาบีลิตลาธ (ในแนวทางของอัลลอฮ์) โดยจ่ายรายเดือนให้กับนักเรียนฮาฟิซ (นักท่องจำอัลกุรอาน) 1300 บาท/เดือน และนักเรียนมัธยม 500 บาท/คน (ดำเนินการอยู่)
2. มอบเงินสดช่วยเหลือต่อปี ให้กับมุอัลลัฟ (มุสลิมใหม่)
3. จ่ายตามความต้องการของผู้รับในกลุ่มมีสกิน เช่น สร้างที่อยู่อาศัย ให้อุปกรณ์ประกอบอาชีพ ให้ข้าวสารอาหารแห้ง ให้เงินสด
4. เป็นค่าตอบแทนการทำงานของอามิล ตามความเหมาะสมของงานที่เขาทำ โดยทางมัสยิดจะให้ป็นรายครั้งที่ทำงาน
5. ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ ทางมัสยิดจะทำการบริหารโดยเก็บเป็นเงินสะสม เพื่อเป็นทุนช่วยเหลือในปีต่อไป
6. นำเงินส่วนหนึ่งเพื่อไปลงทุนมูฏอโรบะห์ เพื่อให้กองทุนมีเงินเพิ่มขึ้น

ผลการวิจัย ทางมสยคได้มีการจัดระบบการบริหารราชการทรัพย์สินขึ้นใหม่ โดยมีการแจกจ่ายให้กับกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิรับซากาต จำนวน 4 กลุ่ม ตามผลการสำรวจ โดยแจกจ่ายซากาตในลักษณะการให้เงิน การให้อุปกรณ์ประกอบอาชีพ การให้ทุนการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 2 รายชื่อเยาวชนที่ได้รับทุนการศึกษาจากกองทุนชาคาด มัสยิด อัดตะหรีร์ (บ้านโปชนนัมบู)

ด.บันนังสตา อ.บันนังสตา จ.ยะลา

ประจำปี	ลำดับ ที่	ชื่อ - นามสกุล	สถานะ / อาชีพ	จำนวนเงินที่ได้รับ
2557	1	ค.ช. นิธิกุลละ นิคะ	เรียน	500 / เดือน
	2	ค.ญ. นิธิติฮายา นิคะ	เรียน	500 / เดือน
	3	ค.ช. ฮาฟิรุณ แสแลแม	เรียน	500 / เดือน
	4	ค.ช. มะกอชี คีอมาลี	เรียน	500 / เดือน
	5	ค.ญ. สุนิสา ประชุมฉาด	เรียน	500 / เดือน
	6	ค.ญ. นูวัย เราะห์	เรียน	500 / เดือน
2558	1	ค.ช. นิธิกุลละ นิคะ	เรียน	500 / เดือน
	2	ค.ญ. นิธิติฮายา นิคะ	เรียน	500 / เดือน

	3	ค.ช. ฮาฟิรูน แสแลแม	เรียน	500 / เดือน
	4	ค.ช. มะกอซี้ คีอมาลี	เรียน	500 / เดือน
	5	ค.ญ. สุนิสา ประชุมฉาด	เรียน	500 / เดือน
	6	ค.ญ. นูวัย เราะห์	เรียน	500 / เดือน
2559	1	ค.ช. นิอับดุลเลาะ นิเคหะ	เรียน	500 / เดือน
	2	ค.ญ. นิสีดีฮายา นิเคหะ	เรียน	500 / เดือน
	3	ค.ช. ฮาฟิรูน แสแลแม	เรียน	500 / เดือน
	4	ค.ช. มะกอซี้ คีอมาลี	เรียน	500 / เดือน
	5	ค.ญ. สุนิสา ประชุมฉาด	เรียน	500 / เดือน
	6	ค.ญ. นูวัย เราะห์	เรียน	500 / เดือน
	7	ค.ช. ปือราเฮง คีอราแม	ร.ร ฮาฟิส จะ นะ	1300 / เดือน

จากตารางที่ 2 นักเรียนที่ได้รับทุนข้างต้น เป็นหนึ่งในกลุ่มผู้มีสิทธิรับซากาต ที่เรียกว่า ฟิซาบี ลิตลาฮ์(ในแนวทางของฮัลลอฮ์) นอกจากนี้มัสยิดยังได้ให้ซากาตในกลุ่มผู้มีสิทธิรับซากาตที่อยู่ในประเภทฟากิร (ยากจน) เป็นเงินสด สนับสนุนเงินเพื่อซื้อเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น เครื่องมือก่อสร้าง โดยได้ซื้อเครื่องสว่านเจาะ สำหรับครอบครัวที่มีความขัดสนจากฐานข้อมูลผู้ได้รับซากาต ทางมัสยิดจะมอบเป็นเงินสดเป็นครั้งคราวและสนับสนุนปัจจัยยังชีพ ข้าวสารอาหารแห้ง การให้ซากาตกับอามิล (ผู้จัดเก็บและแจกจ่ายซากาต) โดยจะมอบให้ตามความเหมาะสมของงานที่เขาทำเป็นรายครั้งที่ทำงาน มุอัลลัฟ (ผู้ที่เข้ารับอิสลาม) ซึ่งในชุมชนมี 2 ราย กลุ่มนี้ทางมัสยิดจะมอบให้เป็นเงินช่วยเหลือต่อปี

บทที่ 5

สรุป วิเคราะห์ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุป วิเคราะห์ผลการวิจัย

สวัสดิการสังคมในอิสลามเป็นสวัสดิการเชิงบูรณาการซึ่งถือว่าทุกองค์ประกอบของการดำเนินชีวิตมีความผูกพันซึ่งกันและกัน ซึ่งจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดระบบสวัสดิการสังคมตามหลักการอิสลาม คือ เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่และยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยการประกันให้มนุษย์มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข มีความมั่นคงในอุดมการณ์ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความเป็นอยู่ที่ดี สุขสมบูรณ์ โดยอิสลามได้กำหนดแหล่งที่มาของรายได้เพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในการจัดสวัสดิการสังคม ดังนี้

1. ซากาต คือ ทรัพย์สินสวัสดิการที่ต้องนำมาจ่ายให้กับบุคคล 8 จำพวกที่อิสลามกำหนดไว้
2. ตะบรูก ได้แก่ ทรัพย์สินที่ได้มาจากการบริจาคทั่วไป เช่น การวักฟ สอดาเกาะห์
3. ฟิดยะห์ คือ ค่าปรับประเภทต่างๆที่ศาสนากำหนด เช่น ฟิดยะห์ของผู้ที่ไม่สามารถถือศีลอดในเดือนรอมฎอนเนื่องจากมีอายุมากก็ต้องจ่ายอาหารแก่คนยากจนทุกวันเป็นต้น (อัลกุรอาน 2:184)
4. กัฟฟาระห์ คือ การจ่ายโทษฐานละเมิดข้อบัญญัติ เช่น การจ่ายโทษของผู้ที่เสียดาฮาน (ไม่ปฏิบัติตามคำสาบาน) ด้วยการจ่ายอาหารหรือเครื่องนุ่งห่มให้แก่คนยากจนจำนวน 10 คน (อัลกุรอาน 5:89)
5. นะซร์ คือ การบนบานที่จะช่วยเหลือสังคมและผู้ยากไร้หากได้ตามความประสงค์ ซึ่งผู้ที่บนบานจะต้องปฏิบัติตามอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ (อัลกุรอาน 22:29/76:7)
6. วะสียะห์ หมายถึงพินัยกรรม ที่ผู้ทำเอาไว้ก่อนเสียชีวิตว่าจะมอบทรัพย์สินหนึ่งเพื่อช่วยเหลือสังคม และผู้ยากไร้ ทายาทหรือผู้เสมือนทายาทจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามพินัยกรรมนั้นๆ ตามกรอบของศาสนบัญญัติ (อัลกุรอาน 2:180)
7. นัฟเกาะฮ์ หมายถึงค่าเลี้ยงดู ที่ศาสนากำหนดให้ผู้เลี้ยงดูต้องจ่ายให้กับผู้อยู่ใต้การดูแล เช่น นัฟเกาะฮ์ ที่สามีจะต้องจ่ายให้กับภรรยา บิดาจะต้องจ่ายให้กับบุตรที่ยังเล็ก และบุตรที่โตแล้วจะต้องจ่ายให้กับบิดามารดาที่ขาดแคลน (อัลกุรอาน 2:233)

8. ฮิบะฮและฮาดียะฮ ฮิบะฮ หมายถึง การให้เป็นกรรมสิทธิ์ด้วยความเสนาห์ ส่วน ฮาดียะฮ หมายถึง การให้เป็นของขวัญหรือของกำนัลเพื่อสร้างความผูกพันแน่นแฟ้นหรือต้องการให้เกิดรักอีกฝ่ายหนึ่ง ท่านนบีมุฮัมมัด^ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า “พวกท่านจงให้ของขวัญต่อกัน พวกท่านจะรักกัน” (อัลบุคอรีห์ ใน อัลอะตะบุลมุฟร้อด : หมายเลข 248)

จากการดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของ มัสยิดอัลตะหรีร์(บ้านโปสนัญมู)โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อ.บันนังสตา จ.ยะลา นี้ เน้นเฉพาะ การศึกษาประเด็นการจัดสวัสดิการทางสังคมในรูปแบบการจัดการซากาต ซึ่งเป็นทรัพย์สินสวัสดิการที่ต้องนำมาจ่ายให้กับบุคคล 8 จำพวก โดยมีคณะนักวิจัยซึ่งประกอบด้วยโต๊ะอิหม่ามเป็นประธาน มีทีมงานวิจัยร่วมเป็นคณะกรรมการมัสยิด ครู และเยาวชนในพื้นที่ การร่วมกันที่หลากหลายสถานะทำให้นักวิจัยเกิดการเรียนรู้ในด้านการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเข้าใจระบบการดำเนินการบริหารซากาตของมัสยิดอย่างชัดเจนขึ้น การทำงานที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทำให้นักวิจัยมีประสบการณ์ในการทำงาน เกิดการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น เปิดโลกทัศน์ และความคิดเห็นใหม่ๆ เพื่อเสนอต่อชุมชนในเรื่องการจัดการซากาตทรัพย์สิน

โครงการวิจัยเรื่องนี้ ถือเป็นการเปิดประเด็นให้สังคมรับรู้ว่าการจัดการซากาตมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสังคม และผลการวิจัยทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆดังนี้

1. ชุมชนเกิดความคิดเห็นใหม่ๆมากขึ้นว่า ทรัพย์สินที่เรามีอยู่นั้น ไม่ใช่ของเราทั้งหมดแต่เป็นของคนอื่นด้วย เกิดจิตสำนึกในการจ่ายซากาตมากขึ้น
2. ชุมชนมีความกระตือรือร้นในการทำงานเพื่อที่จะเพิ่มรายได้ มีทรัพย์สินที่สามารถจ่ายซากาตได้บ้าง เพราะซากาตคืออิบาดะห์ (หลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ผู้ทำได้ออมได้รับผลบุญจากอัลลอฮ)
3. ชุมชนได้เรียนรู้ถึงคุณประโยชน์ในการจ่ายซากาตทรัพย์สินทั้งของตนเองและผู้อื่น
4. ชุมชนเกิดความเข้าใจว่าซากาตมีบทบาทที่สำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงชุมชน
5. ชุมชนมีความภาคภูมิใจ เพราะงานวิจัยครั้งนี้เป็นการจุดประกายให้ชุมชนและมัสยิดอื่นๆในตำบลมีความเข้าใจในเรื่องการจัดการซากาตทรัพย์สินด้วย
6. เป็นมัสยิดแรกในพื้นที่ตำบลที่ทำด้านการบริหารจัดการซากาต ในขณะที่มัสยิดอื่นๆยังไม่ได้ดำเนินการในเรื่องนี้

พื้นที่ศึกษาครั้งนี้เน้นการวิจัยในพื้นที่มัสยิดอัลตะหรีร์(บ้านโปสนัญมู) ถือเป็นมัสยิดเดียวในพื้นที่ตำบลบันนังสตาที่มีบทเรียนการดำเนินการจัดการซากาตพิตเราะห์ หรือซากาตอาหารด้วยตนเอง

จนเป็นที่ยอมรับของสัปบุรุษและคนในชุมชน งานวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการมองอีกระดับที่ต้องการสร้างการเรียนรู้และหาแนวทางการจัดการซากาตทรัพย์สินของชุมชน ซึ่งถือเป็นซากาตที่มีความสำคัญมากที่สุด และถือเป็นระบบการจัดสวัสดิการทางสังคม(Sosial Welfare) ซึ่งระบบสวัสดิการทางสังคมในอิสลาม ได้ถูกสร้างขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ ตั้งแต่สมัยของท่าน นบีมุฮัมมัด ﷺ โดยท่านได้สถาปนารัฐสวัสดิการอิสลามขึ้นในนครมาดีนะห์ หลักการสำคัญที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ นำมาใช้ คือ

1.1 หลัก อัลมูอาคอด คือ การอยู่ร่วมกันฉันพี่น้องระหว่างมุสลิม

1.2 หลัก อัลมูวาฏอนะฮ์ คือ การอยู่ร่วมกันฉันพี่น้องแบบร่วมชาติระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนา ท่านนบีกล่าวว่า “มุฮัมมัดผู้ศรัทธานั้นเปรียบเสมือน อาคารที่ต่างยึดเหนี่ยวและประคับประคองซึ่งกันและกัน” (อัลบุคอรีย - 481)

และหนึ่งในแหล่งที่มาของรายได้เพื่อนำมาเป็นประโยชน์ของสวัสดิการสังคมที่สำคัญ คือ ซากาต ซึ่งเป็นทรัพย์สินสวัสดิการที่ต้องนำมาจ่ายให้กับบุคคล 8 จำพวก

การจ่ายซากาตเป็นวาฮิบ(ภาคบังคับ)สำหรับมุสลิมทุกคน และการจ่ายซากาตทรัพย์สินถือเป็นวาฮิบ(ภาคบังคับ)สำหรับมุสลิมที่มีรายได้ครบพิศต้องจ่ายซากาต การจ่ายซากาตถือเป็นปฏิบัติตามกฎข้อปฏิบัติของมุสลิม(รูกนอิสลาม)ในข้อที่ 4 คือ มุสลิมต้องจ่ายซากาต ดังนั้น จากการถอดบทเรียนร่วมกันของชุมชนผู้จ่ายซากาตต่างบอกว่า เขาสบายใจที่เขาได้จ่ายซากาตตามรูกนอิสลามที่ 4 และทำให้ทรัพย์สินของเขาสะอาด และบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจ่ายซากาต คือ ซากาตช่วยขัดเกลาจิตใจให้สะอาด ไม่ตระหนี่ เป็นการชักฟอกทรัพย์สินที่หามาได้ให้สะอาดบริสุทธิ์ และเพื่อสังคมส่วนรวม และในอัลกุรอานได้กล่าวถึงบทลงโทษสำหรับบุคคลที่ไม่จ่ายซากาตว่า

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ

ความว่า : และบรรดาผู้ที่สะสมทองและเงิน และไม่จ่ายมันในทางของอัลลอฮ์นั้น จงแจ้งข่าวดีแก่พวกเขาเถิด ด้วยการลงโทษอันเจ็บปวด วันที่มันจะถูกเผาไฟในนรกแห่งญะฮันนัม แล้วหน้าผากของพวกเขา และสีข้างของพวกเขาและหลังของพวกเขาจะถูก نابด้วยมัน นี่แหละคือสิ่งที่พวกเขาได้สะสมไว้เพื่อตัวของพวกเขานั่นเอง ดังนั้นจงลิ้มรสสิ่งที่พวกเขาสะสมไว้เถิด (อัลเตาบะฮ์ : 34-35)

จากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีการปฏิบัติการศึกษา ทบทวนข้อมูล การดำเนินงานที่ผ่านมา การจัดประชุมกลุ่มย่อย การรับฟังบทเรียนการจัดการซากาตของสัปบุรุษที่ผ่านมา การให้ความรู้

ทั้งรายบุคคลและการให้ความรู้อย่างเป็นทางการในเรื่องซากาต การศึกษาดูงาน รวมทั้งมีการ
ดำเนินการแต่งตั้งอามิล เพื่อดำเนินการร่วมศึกษารูปแบบการจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิด
อัสตะหรีร์(บ้านโปสนอญ์มู) ซึ่งการดำเนินกิจกรรมการวิจัยเพื่อหาคำตอบดังกล่าวนี้มีกลุ่มที่เข้าร่วม
หลักๆ ประกอบด้วย คณะกรรมการมัสยิด อามิล ผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี สัปบุรุษในพื้นที่ เครือข่าย
มัสยิดในตำบลบันนังสตา นักธุรกิจในพื้นที่

ผลการวิจัยทั้งหมดสามารถตอบวัตถุประสงค์ทุกประการ ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสตะหรีร์(บ้านโปสนอญ์มู)

ซากาต(ทานบังคับ)ในอิสลามแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ซากาตอาหาร และซากาต
ทรัพย์สิน ซึ่งการจัดเก็บซากาตของมัสยิดอัสตะหรีร์(บ้านโปสนอญ์มู) ที่ผ่านมาก่อนการวิจัยครั้งนี้ ได้
ดำเนินการเฉพาะซากาตฟิตรีเท่านั้น ซากาตฟิตรีเป็นฟัรฎุและจำเป็นต่อมุสลิมทุกคน ทั้งชาย
และหญิง เด็กและผู้ใหญ่ ผู้เป็นทาสและไม่เป็นทาส สำหรับการจัดการซากาตฟิตรีของมัสยิด
อัสตะหรีร์(บ้านโปสนอญ์มู) ได้ดำเนินการโดยมัสยิดซื้อข้าวสารมาจำนวนหนึ่งเมื่อถึงเวลาออกซากาต
ช่วงวันที่ 27-30 ของเดือนรอมฎอน ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่จัดเก็บซากาต หรืออามิล ซึ่งมัสยิดแต่งตั้งจาก
บุคคลที่เป็นตัวแทนคณะกรรมการมัสยิดและที่ปรึกษา มัสยิด จำนวน 4 คน ทำหน้าที่จัดเก็บและจ่าย
ซากาตฟิตรี จำนวนข้าวสาร 30-40 กระสอบต่อปี โดยเอากำไรจากการขายข้าวสารเป็นบางส่วน
เพื่อเข้าเป็นกองทุนบำรุงมัสยิด ซึ่งการจัดการซากาตฟิตรีถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เป็น
ที่ยอมรับของสัปบุรุษคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ในขณะที่พบว่า การจัดการซากาตทรัพย์สินของ
มัสยิดอัสตะหรีร์(บ้านโปสนอญ์มู)ที่ผ่านมามีปัญหาทั้งเกิดจาก

1. ด้านผู้จ่าย หรือสัปบุรุษ คือ การขาดความรู้ความเข้าใจของสัปบุรุษในเรื่องซากาตที่เท่าทัน
กัน คนที่เข้าใจเรื่องซากาตแต่ขาดจิตสำนึกในการออกซากาต ทำให้นิ่งเฉย เฉื่อยชา ต่อการ
ดำเนินการออกซากาต ซึ่งกลุ่มนี้มีมากที่สุด
2. ปัญหาด้านลักษณะการจ่ายซากาตทรัพย์สินของสัปบุรุษที่ดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างจ่าย
จ่ายกับบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มผู้มีสิทธิรับซากาตได้ และมีคนในชุมชนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่
สามารถออกซากาตได้ อันเนื่องจากอาชีพและภาวะเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง
3. ด้านการจัดการของมัสยิด พบว่า ระบบการจัดเก็บซากาตของมัสยิดยังไม่เป็นแบบแผน ยังไม่มี
แผนการจัดการซากาตทรัพย์สินที่เป็นระบบ ไม่มีการวางอามิล(ผู้จัดเก็บซากาต) ที่ชัดเจนทำให้
เกิดภาวะชาวบ้านต่างคนต่างจ่ายเอง

4. การสื่อสารในเรื่องชาภาตทรัพย์สินยังน้อย อีกทั้งชาวบ้านและคนในชุมชนยังขาดการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการชาภาตทรัพย์สินเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์พบว่า โอกาสของการจัดการชาภาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสสะหรีร์ (บ้านโปฮนญัมบู) ในอนาคต ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้เป็นไปได้สูงมาก ที่จะนำไปสู่ความสามารถในการดำเนินการจัดการชาภาตทรัพย์สินได้ เนื่องจากมีองค์ประกอบของความพร้อมที่สำคัญ ทั้งผู้นำมัสยิดที่มีวิสัยทัศน์ มีระบบการบริหารและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม มีประสบการณ์ด้านการบริหารชาภาตพิตเราะห์ที่ได้ผลจนเป็นที่ยอมรับ ความพร้อมของชุมชน และมีต้นทุนของผู้มีความสามารถจ่ายชาภาตได้ในพื้นที่ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญมากที่เป็นพื้นฐานของการจัดการชาภาตทรัพย์สินสามารถเกิดขึ้นได้สำหรับมัสยิดอัสสะหรีร์ (บ้านโปฮนญัมบู) และการดำเนินงานในเรื่องชาภาตทรัพย์สินจะประสบความสำเร็จได้นั้น มัสยิดมีความจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีความพร้อมของคน 5 กลุ่ม คือ อิหม่าม หรือผู้นำศาสนา อามิล ผู้มีสิทธิรับชาภาต ผู้จ่ายชาภาต และสัปบุรุษในชุมชน จากการดำเนินงานวิจัย พบว่า การบริหารจัดการระบบชาภาตจะประสบความสำเร็จได้ต้อง

1. ผู้นำศาสนาและอิหม่ามต้องมีความเข้าใจในเรื่องระบบชาภาตให้ชัดเจน
2. มีการจัดเตรียมทีมงานที่จะดำเนินการชาภาต (อามิล) ที่เป็นบุคคลที่ได้รับความน่าเชื่อถือของชุมชน และสร้างความเข้าใจทีมงานเกี่ยวกับความสำคัญของชาภาต เป้าหมายชาภาต หน้าที่ของทีมงาน เพื่อให้การทำงานมีความชัดเจน
3. จัดระบบการทำงานให้มีความชัดเจน มีการประชุมอามิล เพื่อร่วมกันพิจารณาและให้ความเห็นชอบร่วมกัน
4. ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลผู้จ่ายและผู้รับชาภาต
5. สร้างความเข้าใจกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการจ่ายชาภาต ทั้งในรูปแบบเวทีการบรรยาย การพูดคุยในร้านน้ำชากาแฟ การศึกษาดูงานให้เกิดความมั่นใจ
6. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลผู้รับและผู้จ่ายให้ชุมชนรับทราบ

รูปแบบการจัดการระบบชาภาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสสะหรีร์(บ้านโปฮนญัมบู)

กระบวนการจัดการชาภาตทรัพย์สินของมัสยิดอัสสะหรีร์(บ้านโปฮนญัมบู) ดำเนินการในลักษณะกองทุนชาภาต โดยมีเป้าหมายเพื่อรวบรวมทรัพย์สินให้เป็นหนึ่ง เพื่อให้เป็นทุนช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสในชุมชน และช่วยเหลือคนในชุมชนให้พ้นจากปัญหา รูปแบบการจัดการชาภาตทรัพย์สินมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1. เป็นทุนการศึกษาแก่เยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มพีชาบีลิตลาธ (ในแนวทางของอัลลอฮ์) โดยจ่ายรายเดือนให้กับนักเรียนฮาฟิซ(นักท่องจำอัลกุรอาน) 1300 บาท/เดือน และนักเรียนมัธยม 500 บาท/คน (ดำเนินการอยู่)
2. มอบเป็นเงินสดช่วยเหลือต่อปีให้กับมุอัลลัฟ(มุสลิมใหม่)
3. จ่ายตามความต้องการของผู้รับในกลุ่มมีสกิน เช่น สร้างที่อยู่อาศัย ให้อุปกรณ์ประกอบอาชีพ ให้ข่าวสารอาหารแห้ง ให้เงินสด
4. เป็นค่าตอบแทนอามิล ตามความเหมาะสมของงานที่เขาทำ และให้เป็นรายครั้งที่ทำงาน
5. ส่วนเงินที่เหลือจากการให้ ทางมัสยิดจะทำการบริหาร โดยเก็บเป็นเงินสะสม เพื่อเป็นทุนช่วยเหลือในปีต่อไป
6. นำเงินส่วนหนึ่งเพื่อไปลงทุนมูฏอโรบะห์ เพื่อให้กองทุนมีเงินเพิ่มขึ้น

อามิล และคณะกรรมการมัสยิด ตัวแทนกลุ่มผู้จ่ายซากาต ได้สะท้อนข้อดีของการมาร่วมกันจ่ายซากาตภายใต้มัสยิดจัดการในลักษณะกองทุนซากาต ดังนี้

1. เป็นการสร้างความเป็นธรรมให้กับกลุ่มผู้มีสิทธิรับซากาตทุกคน ที่อยู่ในกลุ่ม 8 ประเภทที่มีสิทธิรับซากาต ทำให้ไม่กระจุกกับคนใดคนหนึ่ง
ตัวอย่างนักธุรกิจ ซึ่งมาร่วมจ่ายกับมัสยิดสะท้อนว่า “ถ้าเราเอาไปให้เองแก่คนๆหนึ่ง แล้วคนอื่นก็เอาไปให้คนนั้นด้วยก็จะให้แก่คนๆเดียว ไม่ทั่วถึง ไม่ยุติธรรม เมื่อจ่ายให้อามิลแล้วอามิลจะรู้จำนวนผู้รับ และสามารถนำไปจ่ายได้อย่างทั่วถึง ไม่กระจุกแก่คนใดคนหนึ่ง ซึ่งที่ผ่านมาจะจ่ายเฉพาะคนใกล้ชิดได้ก่อน ให้แต่คนนั้นๆ บางครั้งก็ไม่ตรงคน คนที่ได้ไม่ใช่ผู้มีสิทธิจริง”
2. ผู้ให้ หรือผู้จ่ายซากาตรู้สึกภาคภูมิใจ มั่นใจ สบายใจ(ปุระฮยาดิ) ที่เขาให้ได้ตรงคนจริง
3. ผู้จ่ายสบายใจที่เขาได้จ่ายซากาตตามรูกุนอิสลามที่ 4
4. สร้างความใกล้ชิดระหว่างผู้รับกับผู้จ่าย โดยเฉพาะกับมัสยิด เป็นการสร้างความผูกพันระหว่างสัปบุรุษกับมัสยิด ทำให้เพิ่มพูนความดี เป็นกระบวนการส่งเสริมการทำดี มามัสยิดมิใช่ผูกพันเฉพาะบุคคลเท่านั้น
5. ฟาทิม/มีสกินที่มีอยู่ในชุมชน แสดงถึงบาลอชนีคหนึ่ง ซึ่งกลุ่มคนที่ยากจน ขัดสนเหล่านี้หากไม่ดูแลร่วมกัน เขาอาจสร้างความเดือดร้อนกับคนในชุมชน รวมทั้งสังคมได้ เช่น อาจเกิดการขโมยขึ้นบ้าน หรือทำชั่วอื่นๆได้ การจ่ายซากาตจึงเป็นการป้องกันปัญหาได้

6. เป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษากับเยาวชน เป็นกระบวนการผลิตเยาวชนที่ดี(พัฒนาคน)ให้มีการเรียนรู้ศาสนาให้มากขึ้น
7. พัฒนาบุคลากร/ช่วยเหลือผู้เดือดร้อนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม (กลุ่มผู้สิทธิด้านการเลิกทาส)
8. หากมัสยิดมีการจัดการที่ดี จะนำไปสู่การสร้างงาน สร้างอาชีพได้ในอนาคต

แนวทางทำให้กองทุนชาภาคมีความเข้มแข็งและเติบโตในอนาคต คือ

1. ขยายความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับชาภาคให้กว้างขวางและทั่วถึงเพื่อบารอคัด(ความประเสริฐ)ให้กับชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ทั้งในรูปแบบเวทีและการอธิบายเจาะจงรายบุคคล
2. ประชาสัมพันธ์ให้รับรู้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการชาภาคของมัสยิดอัสสาะหฺรีร์(บ้านโปชนญมบู)ให้กว้างขวางขึ้น
3. อาฆิละและกรรมกรมัสยิด ต้องศึกษาอบรมให้มีความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับชาภาคให้มากขึ้น จนเป็นมืออาชีพด้านชาภาค
4. ส่งเสริมและสร้างเงื่อนไขให้ผู้รับชาภาค มีหน้าที่ต้องจ่ายชาภาคด้วยภายหลังจากที่สามารถมีรายได้ จะทำให้กองทุนชาภาคมีรายได้เพิ่มขึ้น

1.2 เพื่อศึกษากระบวนการให้สลัปบุรุษมีความรู้ ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายชาภาค ทรัพย์สินที่ถูกต้อง

จากผลการจัดเวทีต่างๆ สามารถสรุปความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชาภาคทรัพย์สินก่อนการทำวิจัยโดยรวม คือ ชุมชนทั้งหมดยังไม่เข้าใจว่าชาภาคมีที่ประเภท ในเรื่องชาภาคทรัพย์สิน ชุมชนยังไม่รู้ว่าทรัพย์สินอะไรบ้างที่ต้องจ่ายชาภาค ความเข้าใจในเรื่อง อัซนาฟ (ผู้ที่ได้รับชาภาค) ก็ยังคลุมเครือ ไม่ชัดเจน ชุมชนจ่ายชาภาคด้วยตนเองโดยคิดเองว่าคนนี้น่าจะได้รับชาภาคโดยไม่มีในฐานของมัสยิด ชุมชนยังไม่เข้าใจในเรื่องวิธีคิด คำนวณ จำนวนหรือพิกัด ในการจ่ายชาภาค และเงื่อนไขของการจ่ายชาภาค

กระบวนการให้สลัปบุรุษมีความรู้ความเข้าใจ ให้สลัปบุรุษมีความรู้ ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายชาภาคทรัพย์สินที่ถูกต้อง ได้ดำเนินการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการดำเนินการวิจัยได้ดำเนินการทดลอง โดยใช้กระบวนการชวนคิด การตั้งคำถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการให้ความรู้ โดยสรุป คือ

- 1) การจัดเวทีระดมความคิด แลกเปลี่ยนบทเรียนการจัดการที่ผ่านมา ซึ่งทำให้เห็นการดำเนินงานของชุมชนที่ผ่านมา องค์ความรู้ที่ต้องเพิ่มเติมในช่วงการอบรม
- 2) การให้ความรู้อย่างเป็นทางการในเวทีการอบรม โดยบรรยายให้ความรู้ในเรื่องซากาตทรัพย์สินอย่างจริงจังในวันศุกร์ การสอดแทรกเนื้อหาในเวทีการอบรมและบรรยายมุสลิมะห์ทุกคืนวันพฤหัสบดี และทำให้ทราบว่า สตรีเวลารับรู้เรื่องอะไร จะไปบอกต่อกับสามีและคนที่บ้านในขณะที่เวลาสามีหรือกลุ่มผู้ชาย เวลารับรู้เรื่องนี้จะไม่กลับไปบอกภรรยาที่บ้าน
- 3) การพูดคุยหลังละหมาด ซึ่งเป็นการพูดคุยตามอัธยาศัยและอามัลก็ได้ไปพูดคุยและขยายต่อ
- 4) การกระตุ้นผ่านเสียงตามสาย และการจัดบอร์ดของมัสยิด
- 5) การพูดคุยในร้านน้ำชา กาแฟ
- 6) การศึกษาดูงานให้เกิดความมั่นใจ
- 7) ลงไปพูดคุยทำความเข้าใจกับผู้ที่มีความสามารถในการจ่ายซากาตได้เป็นรายคน เพื่อให้เห็นความตั้งใจของมัสยิด ชี้แจงการจ่ายซากาตให้กับกลุ่ม 8 จำพวก แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นการดำเนินการของบุคคลเหล่านี้ที่ผ่านมา ว่ารูปแบบการสนับสนุนใครบ้าง ซึ่งปกติผู้จ่ายเหล่านี้ จะจ่ายอยู่แล้วแต่เป็นลักษณะส่วนตัว และจากกระบวนการทดลองในงานวิจัย พบว่า การนํ้าจួយเป็นกันเอง จะได้ผลมากที่สุด สำหรับชุมชนพหุชาวมุสลิม

หลังการวิจัย ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในระบบการคิดคำนวณและการจ่ายซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้องมากขึ้น และนำไปสู่การดำเนินการของมัสยิดในเรื่องของซากาตทรัพย์สินได้ในที่สุด ซึ่งสามารถสรุปบุคคลที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับซากาตทรัพย์สินที่ถูกต้อง คือ ผู้นำศาสนาและคณะกรรมการมัสยิด อามัล ผู้มีสิทธิจ่ายซากาต ผู้มีสิทธิรับซากาตและสาบิรุษทุกคน

2. ผลเปลี่ยนแปลงจากการจัดระบบซากาตในรูปแบบกองทุนซากาต

ด้านการศึกษา

1. กองทุนซากาตสามารถสนับสนุนส่งเสริมเด็กไปเรียน ค่ะฮ์ฟิฮัลกุรอาน ที่เจนะะ จำนวน 1 คน โดยสนับสนุนด้านการเงินเดือนละ 1,300 บาท
2. กองทุนซากาตสามารถสนับสนุนส่งเสริมเด็กเรียนต่อสายสามัญและศาสนา ที่โรงเรียนพัฒนาวิทย์ และโรงเรียนบ้านแค ที่เจนะะ จำนวน 5 คน ระดับประถม 1 คน ระดับมัธยม 4 คน โดยสนับสนุนได้คนละ 500 บาท ต่อเดือน

ด้านสวัสดิการทางสังคม

1. สนับสนุนเงินเพื่อซื้อเครื่องมือในการประกอบอาชีพ

เช่น - เครื่องมือก่อสร้าง โดยได้ซื้อเครื่องสว่านเจาะ

- สนับสนุนปัจจัยยังชีพ ข้าวสารอาหารแห้ง ครอบครัวที่มีความขัดสนจากฐานข้อมูลผู้ได้รับชาคาด

ผลที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวที่ได้รับชาคาด คือ

1. ครอบครัวที่ได้รับการสนับสนุนจะมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง เช่น มีอาชีพเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ดีขึ้น และลดหย่อนภาระบ่งบ่งขึ้น

2. ทำให้เกิดการปรับปรุงระบบการจัดเก็บชาคาด การแก้ปัญหา การจัดเก็บชาคาด จากที่ชาวบ้านทำกันเองโดยลำพังเปลี่ยนเป็นมีการตั้งอามิล (ผู้จัดเก็บชาคาด) จากนั้นมีกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจจนสัปปุรุษในชุมชนมีการจ่ายชาคาดกับมัสยิด

ผลการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อชุมชน

1. ด้านความคิดเห็น ชุมชนเกิดความคิดเห็นใหม่มากขึ้นว่า ทรัพย์สินที่เราถืออยู่นั้น ไม่ใช่ของเราทั้งหมดแต่เป็นของคนอื่นด้วย เกิดจิตสำนึกในการจ่ายชาคาดมากขึ้น

2. ชุมชนมีความกระตือรือร้นในการทำงานเพื่อที่จะเพิ่มรายได้ มีทรัพย์สินที่สามารถจ่ายชาคาดได้บ้าง เพราะชาคาด คือ อีบาอะห์

3. ชุมชนได้เรียนรู้ถึงคุณประโยชน์ในการจ่ายชาคาดทรัพย์สินทั้งของตนเองและผู้อื่น ชุมชนเกิดความเข้าใจว่าชาคาดมีบทบาทที่สำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงชุมชน

3. โอกาสในการพัฒนางานวิจัยในอนาคต

1. พื้นที่การรับรู้เรื่องการจัดการชาคาดยังน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนมัสยิดในพื้นที่ 3 จชต. ซึ่งมีถึง เฉพาะในเขตอำเภอบันนังสตา จ.ยะลา มีจำนวน 49 แห่ง และเขตตำบลบันนังสตาเพียงอย่างเดียวมีจำนวน 28 แห่ง แต่มีเพียงมัสยิดเดียว คือ มัสยิดอัลค๊ะหีร์(บ้านโปสนญ์มบู) เท่านั้นที่ทำการจัดระบบบริหารชาคาดทรัพย์สินได้ เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องมีการสนับสนุนให้มัสยิดมีการดำเนินงานในเรื่องนี้ให้มาก เพื่อความสุขของชุมชน และการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

2. โครงการวิจัยเรื่องนี้ ถือเป็นการเปิดประเด็นให้สังคมรับรู้ว่าการจัดการซากาตมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสังคม และเนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นประเด็นระบบเศรษฐกิจอิสลามซึ่งมีอีกหลายเรื่องที่สามารถทำได้เพื่อเป็นรายได้ช่วยเหลือสังคม ส่วนหนึ่งคือ การจัดการระบบซากาตที่ดี ซึ่งนอกจากซากาตฟิตเราะห์และซากาตทรัพย์สินแล้ว ในอิสลามส่งเสริมให้มุสลิมมีการจ่ายซากาตอื่นๆด้วย แม้ว่าซากาตอื่นๆ จะไม่ wajib (บังคับ) สำหรับมุสลิมแต่เพื่อให้ทรัพย์สินบริสุทธิ์ อุลามาสหรือผู้รู้จึงส่งเสริมให้มีการจ่ายซากาตด้วย ดังนั้นเรื่องซากาตจึงควรทำต่อในหลายๆเรื่อง เพื่อให้เกิดขึ้นในชุมชนว่าสามารถทำได้อย่างไร เช่น

1. ซากาตรายได้ ซากาตเงินเดือน ค่าจ้าง โบนัส มรดก รางวัล บำเหน็จบำนาญ
2. ซากาตบ้านเช่า
3. ซากาตสวนผลไม้/ผลผลิต เช่น ข้างพารา ลองกอง ทุเรียน ป่าริม สิ่งเหล่านี้ต้องมีการศึกษาวิจัย
4. การเพิ่มจำนวนเงินซากาต โดยการ “การทำธุรกิจตามแนวทางซุนนะห์ท่านนบี” เพื่อเพิ่มจำนวนซากาต เป็นประเด็นด้อยอดที่นักวิจัยสนใจในการดำเนินการวิจัยต่อยอด
5. การวิจัยเพื่อศึกษาแหล่งที่มาของรายได้ของชุมชนนำมาสู่การจัดสวัสดิการสังคม

4. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

4.1 ปัญหาอุปสรรค

ในการทำวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการระบบซากาตทรัพย์สินของมัสยิดอัลตะห์รีร์ (บ้านโปชนัญมู) มีปัญหาและอุปสรรคบ้างพอสมควร ซึ่งพอจะแบ่งออกได้ ดังนี้

1. การทุ่มเทของทีมนักวิจัยไม่เต็มที่เท่าที่ควรเพราะนักวิจัยต่างคนต่างมีภาระของตัวเอง และนักวิจัยบางคนยังขาดความรู้ในเรื่องซากาตทรัพย์สินด้วย ดังนั้น ก่อนที่จะคิดเอาทีมนักวิจัยต้องเชื่อมั่น 100% ว่าเข้าเอาจริง มิฉะนั้นแล้วงานจะไม่เดิน คืออย่างน้อยเขาต้องมีความสนใจบ้างในหัวข้อที่จะทำการวิจัย อีกอย่างเขาต้องมีความรู้บ้างในหัวข้อของเรื่องนั้นๆ และเนื่องจากซากาต เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน มีความรู้ที่เกี่ยวข้องมากมาย ซึ่งนักวิจัยบางท่านยังไม่มีความรู้ในเรื่องนี้อย่างถ่องแท้ และการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทีมนักวิจัยได้มีความรู้เพิ่มในเรื่องซากาตเป็นอย่างมาก โดยมีการศึกษาทั้งจากเอกสาร เว็บไซต์ และการรับฟังข้อมูลจากโต๊ะอิหม่าม รวมทั้งการศึกษาดูงาน ทำให้มีองค์ความรู้ในเรื่องนี้มากขึ้น

2. การทำรายงานวิจัยขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากบางกิจกรรมนักวิจัยมิได้สรุปทันที นักวิจัยบางคนไม่ได้รับผลชอบในหน้าที่ของตนเอง ทำให้ส่งผลกระทบต่อการเก็บข้อมูล การสื่อสารระหว่างนักวิจัยกับชุมชนเพื่อให้ความเข้าใจร่วมกัน
3. กิจกรรมบางกิจกรรมจะมีความคล้ายคลึงกันหรือใกล้เคียงกัน บางกิจกรรม ใช้จำนวนชาวบ้านมากเกินไป ดังนั้น ควรลดกิจกรรมบางกิจกรรมที่มีความใกล้เคียงกันและลดจำนวนชาวบ้านในบางกิจกรรมที่มากเกินไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการวิเคราะห์กลุ่มผู้เข้าร่วมในช่วงการวางแผนโครงการซึ่งมีความสำคัญมากสำหรับนักวิจัยและโครงการ
4. การรวมชุมชนเพื่อทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม บางครั้งชุมชนจะไม่ค่อยสะดวกเวลาเท่าที่ควร โดยเฉพาะเมื่อมีการจัดกิจกรรมที่ใช้เวลานาน ซึ่งนักวิจัยไม่สามารถนำชุมชนมาร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมบางกิจกรรมเราไม่ควรยึดติดจำนวนเป็นหลัก แต่เราควรคิดเอาเฉพาะกลุ่มคนที่พอมีความรู้บ้างเพื่อที่จะได้ถ่ายทอดกับคนอื่นๆต่อไป และถ่ายทอดได้อย่างเต็มที่

4.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่องานวิจัย

1. คนที่จะทำวิจัยในเรื่องใดก็ตาม มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทีมวิจัยต้องมีความเข้าใจ และรักการทำวิจัยด้วย เพราะเราต้องการให้เกิดผลการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงจริงๆ งานวิจัยจึงต้องเอาใจใส่มาก และงานวิจัยเป็นสิ่งที่ทำแล้วไม่เบื่อ
2. เรื่องที่จะทำวิจัยต้องมีความเป็นไปได้ และพื้นที่ต้องมีความพร้อม
3. ชากาดทำให้คนและสังคมมีความสมบูรณ์ เพราะถ้ามีเงินแล้วการพัฒนาอื่นๆก็สามารถทำได้ ดังนั้น การพัฒนาชากาดโดยใช้งานวิจัย ควรมีการวิจัยซ้ำเพื่อสร้างชุมชนภายในให้เข้มแข็งทำให้เห็นรูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ ก่อนที่จะมีการดำเนินขยายระบบการบริหารชากาดสู่ในพื้นที่อื่นๆ ในตำบล

ข้อเสนอแนะต่อ สกว.

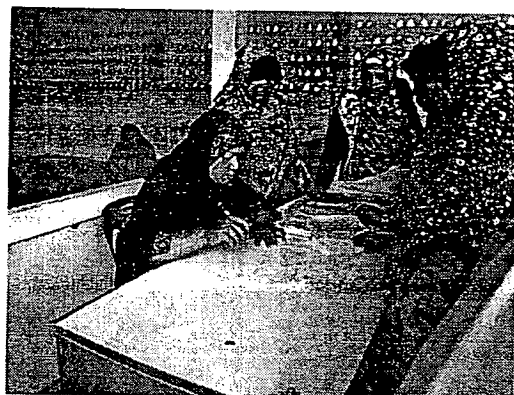
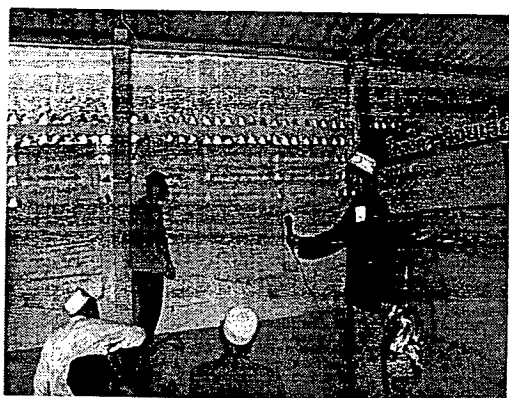
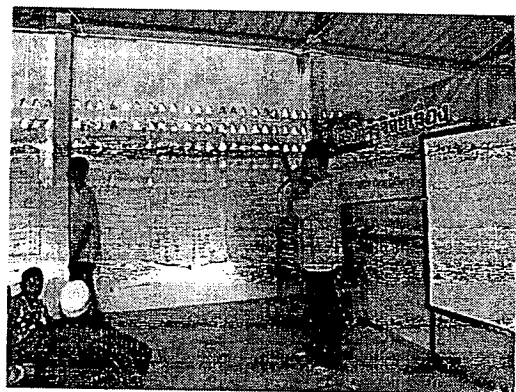
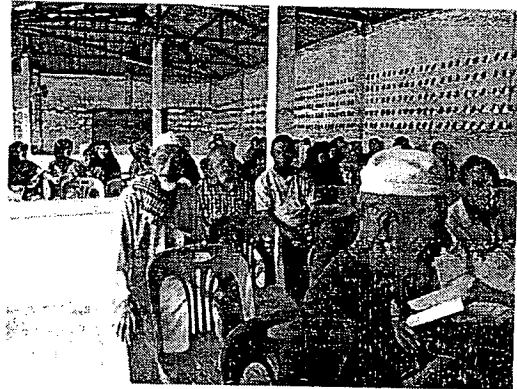
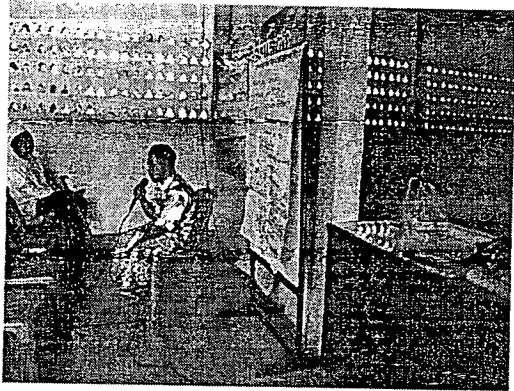
ขอให้ สกว.สนับสนุนการดำเนินการวิจัยต่อยอดในเรื่องชากาด เพื่อศึกษาการบริหารชากาด รายได้เหล่านี้สามารถทำได้อย่างไร ประกอบด้วย

1. การบริหารซากาตในรูปแบบมูออรออะห์
2. การบริหารซากาตรายได้ ซึ่งมาจาก 2 ทาง คือ
 - 1) รายได้จากการทำงาน ประกอบด้วย เงินเดือน ค่าจ้าง โบนัส มรดก
ค่าตอบแทน เงินเกษียณ เงินรางวัล
 - 2) รายได้จากความสามารถหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น หมอ ทนาย (ตาม
ทักษะของอิหม่ามมาลิก)
3. การหาแนวทางให้กองทุนมีสมาชิกเข้าร่วมมากขึ้น เช่น การขยายพื้นที่ ขยายกลุ่มผู้จ่ายให้
มากขึ้น
4. การจ่ายซากาตที่สามารถไปลดหย่อนภาษีได้
5. การเพิ่มจำนวนเงินซากาต โดยการ “การทำธุรกิจตามแนวทางซุนนะห์ท่านนบี” เพื่อเพิ่ม
จำนวนซากาต
6. ศึกษาแหล่งที่มาของรายได้ของชุมชนนำมาสู่การจัดสวัสดิการสังคม

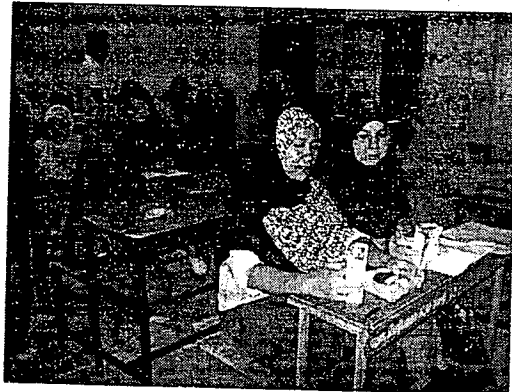
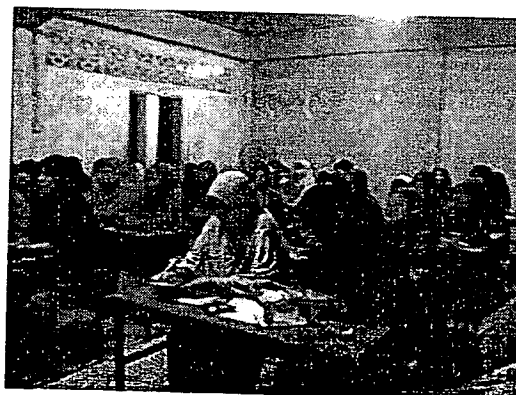
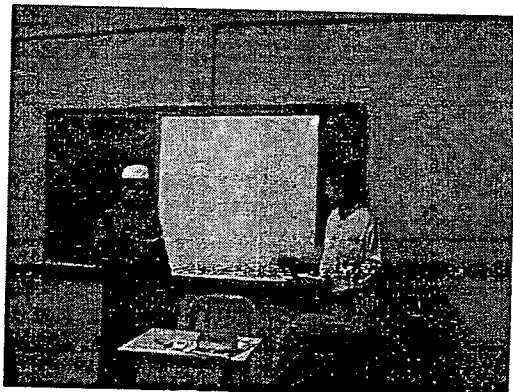
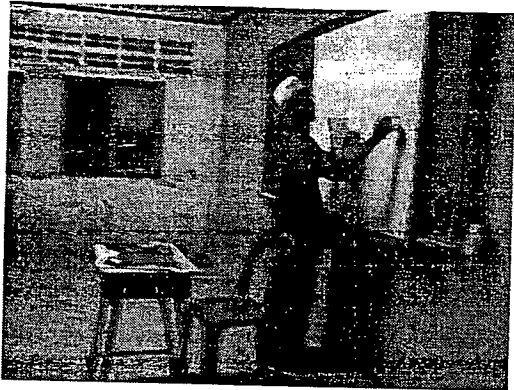
ภาคผนวก

ประมวลภาพการดำเนินกิจกรรม

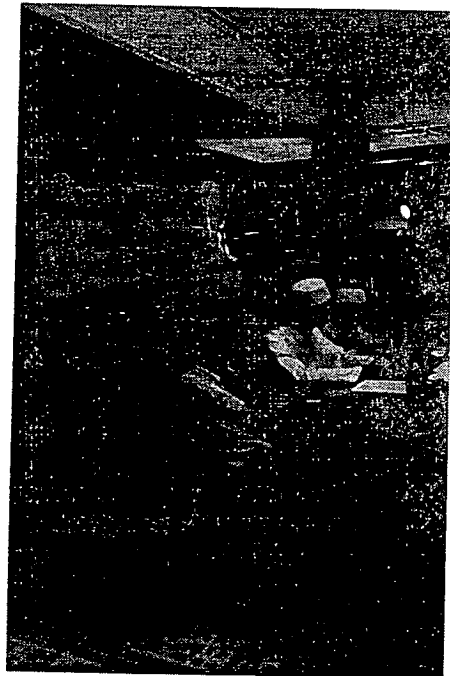
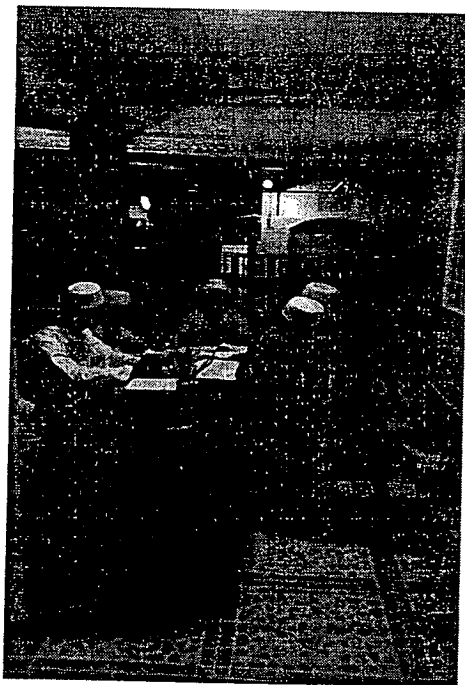
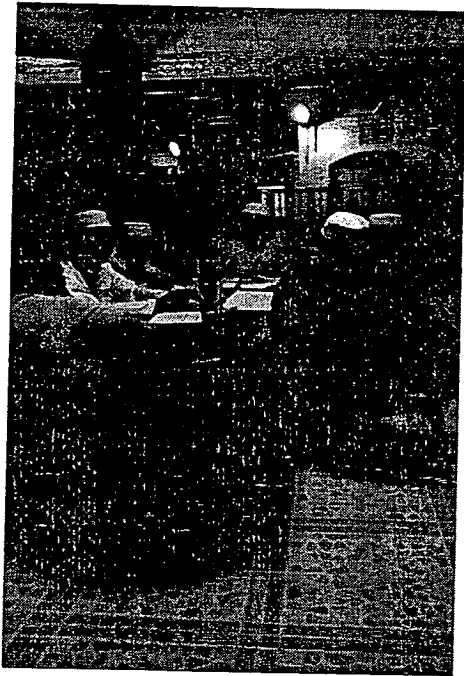
1. จัดเวทีกรรมการมัตยิตต์วแทนชุมชน ร่วมทบทวน จุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหา

2.จัดเวทีให้ความรู้ภูมิสมะห์ ในคืนวันศุกร์

3. จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการ

4. ศึกษาดูงาน

